

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1940:24
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
ANGÅENDE
STATSBIDRAG TILL
BYGGNADER FÖR FOLKSKOLE-
VÄSENDET M. M.

AVGIVET AV
INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

DISTRIBUERAS AV
NORDISKA BOKHANDELN

Pris 1 kr.

Statens offentliga utredningar 1940

Kronologisk förteckning

1. Betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingstyrelse. Av T. Wohlin. Hægström. iv, 167 s. **E.**
2. Betänkande angående omorganisation av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse m. m. Beckman. 77 s. **Fö.**
3. Betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å enskilda skogar i vissa delar av Norrland. Marcus. 260 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning. Norstedt. 84 s. **H.**
5. Promemoria med förslag till vissa åtgärder mot missbruk av tryckfriheten. Norstedt. 32 s. **Ju.**
6. Betänkande angående uppgörelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm. Beckman. 154 s. 3 pl. **K.**
7. Betänkande med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring vid krig m. m. Norstedt. 83 s. **H.**
8. Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. strafflagen m. m. jämte därmed sammanhängande författningar. Norstedt. 130 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till kungörelse angående kontroll å handeln med ost samt viss lagstiftning angående korvvaror. Hægström. 72 s. **S.**
10. Svensk namnbok 1940. V. Pettersson. 166 s. **Ju.**
11. Betänkande med förslag rörande offentliga rättsbjälpsanstalter. Hægström. 125 s. **Ju.**
12. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av fritidsreservat för städernas och de tätbebyggda samhällenas befolkning. Beckman. 289 s. **S.**
13. Statistisk utredning angående förvaltningskostnader m. m. i konkurser. Norstedt. 26 s. **Ju.**
14. Betänkande och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 1. Beckman. 247 s. **K.**
15. Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 2. Beckman. 134 s. **K.**
16. Efterfrågan på jordbruksprodukter och dess känslighet för pris- och inkomstförändringar. Av H. Wold. Marcus. 144 s. **Jo.**
17. Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri. Norstedt. 93 s. **K.**
18. Betänkande med förslag angående krigsförsäkring av viss lösegendom. Norstedt. 60 s. **H.**
19. Förslag till ändrad lagstiftning om straff för försök till brott. Lund. Ohlsson. **Ju.**
20. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott. Norstedt. 251 s. **Ju.**
21. Betänkande angående utfärdande av samt ersättning för vissa läkarintyg. Marcus. 60 s. **S.**
22. Socialvårdskommitténs betänkande. 1. Statistisk undersökning angående kommunernas ålderdomshem. Beckman. 98 s. **S.**
23. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. Norstedt. 98 s. **Ju.**
24. Betänkande och förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet m. m. Hægström. 85 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1940: 24

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

STATSBIDRAG TILL

BYGGNADER FÖR FOLKSKOLE-

VÄSENDET M. M.

AVGIVET AV

INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1940

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A.B.

402539

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET
BOKHUSGATAN 11

BETÄNKANDE ÖFRÖM

ÅR 1870

STATSBUDGETEN

BYGGNADER FÖR FOLKSKOLEN

ÅR 1870

ÅR 1870

FRÖM HERRN REGERINGEN

INOM HERRN REGERINGEN

STOCKHOLM 1870

ÅR 1870

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet	5
A. Historik samt redogörelse för gällande bestämmelser	8
1920 års riksdagsskrivelse sid. 8. 1921 års sakkunniga sid. 8. Byggnadsbidrag till vissa skoldistrikt sid. 9. Skatteutjämningsberedningens förslag sid. 10. 1934 års folkskolesakkunniga sid. 10. Nu gällande bestämmelser om byggnadsbidrag sid. 12. Skolbyggnadsverksamhetens omfattning m. m. sid. 14.	
B. Det nuvarande bidragssystemets verkningar	18
C. De sakkunnigas förslag	27
Allmänna synpunkter rörande bidragssystemet sid. 27. Bidragsberättigade lokaler m. m. sid. 32. Byggnadsbidrag i vissa fall sid. 36. Ändrade bestämmelser rörande underhålls- och materielbidrag sid. 38. Grundprinciper för beräkning av bidragsbeloppens storlek sid. 38. Standardiserade byggnadstyper sid. 43. Utanordnandet av byggnadsbidrag sid. 44. Bidragsbeloppens storlek sid. 47. Förhöjning i särskilda fall av redan beviljat bidrag sid. 53. Reducering av bidragsbeloppen i förekommande fall sid. 54. Särskilda bidragsförmåner i vissa fall sid. 55. Byggnadsärendenas handläggning sid. 59.	
D. Vissa beräkningar rörande det föreslagna bidragssystemets verkningar	63
E. Fördelningen av kostnaderna för folkskoleväsendet mellan staten och kommunerna	69
F. Sammanfattning av de sakkunnigas förslag	75
G. Hemställan	77
Bilaga. Förslag till författningsbestämmelser	79

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastik-
departementet.*

Kungl. Maj:t bemyndigade den 10 november 1939 dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att enligt de direktiv, departementschefen ägde meddela, inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande aktuella besparingsåtgärder inom folkskoleväsendet. Såsom sakkunniga tillkallade departementschefen samma dag ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Jonas Olof Eriksson, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren Axel Löfvander, folkskolläraren i Vreta Klosters skoldistrikt Karl Gustaf Pettersson samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, undervisningsrådet Johan Josef Emanuel Weijne. Åt Weijne uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. Därjämte utsåg chefen för ecklesiastikdepartementet den 5 december 1939 folkskolinspektören i Älvsborgs norra inspektionsområde David Elam Andersson att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga.

Genom beslut den 26 juni 1940 tillkallade departementschefen Andersson såsom sakkunnig för ifrågavarande ändamål, därvid dock ej någon rubbning skulle ske i det Andersson meddelade uppdraget såsom de sakkunnigas sekreterare.

Den 20 januari 1940 överlämnade de sakkunniga, vilka vid utredningsarbetets början antogo benämningen folkskolans besparingssakkunniga, »Betänkande och förslag angående aktuella besparingsåtgärder inom folkskoleväsendet m. m.». De sakkunniga, som i nämnda betänkande framlade förslag till vissa åtgärder, som kunde medföra besparingar å utgifterna för skolväsendet redan under budgetåret 1940/41, meddelade därvid, att de under sitt fortsatta arbete ämnade verkställa utredning om folkskoleväsendets anpassning efter de ändrade förhållanden i fråga om barnantal m. m., som numera råda, samt angående åtgärder för minskning av statsutgif-

terna för folkskolebyggnader. Utredningsarbetet rörande dessa frågor upptogs omedelbart efter avlämnandet av förutnämnda betänkande.

Jämlikt vederbörligt bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet genom beslut den 12 februari 1940, efter därom av de sakkunniga gjord framställning, folkskolinspektören i Nordsmålands östra inspektionsområde E. V. Moberger, folkskolinspektören i Göteborgstraktens inspektionsområde L. Hofstedt, folkskolinspektören i Skaraborgs södra inspektionsområde B. J. Eriksson, folkskolinspektören i Värmlands västra inspektionsområde G. Hj. Hörberg och folkskolinspektören i Jämtlands södra inspektionsområde F. H. R. Sahlström samt överläraren i Grangärde skoldistrikt E. G. Johansson för att under högst fyra dagar såsom experter stå till de sakkunnigas förfogande för överläggningar och samråd. De sakkunniga höllo överläggningar med nämnda experter under tiden den 6—9 mars 1940.

För erhållande av för utredningen rörande folkskoleväsendets rationella organisation erforderligt material hava de sakkunniga vänt sig till statens folkskolinspektörer med anhållan, att de måtte i samarbete med vederbörande skolstyrelser och i enlighet med av de sakkunniga lämnade anvisningar dels verkställa vissa förberedande undersökningar rörande aktuella skolorganisatoriska spörsmål inom respektive inspektionsområden samt till de sakkunniga inkomma med redogörelse för resultatet därav, dels lämna för de sakkunnigas utredningsarbete erforderliga uppgifter. Folkskolinspektörerna hava anmodats att före den 1 september 1940 till de sakkunniga inkomma med ifrågavarande redogörelser och uppgifter. De sakkunniga hava för avsikt att efter sistnämnda tidpunkt återupptaga utredningsarbetet rörande här berörda spörsmål samt därefter så snart ske kan avgiva betänkande och förslag i ämnet.

På grund av här anförda förhållanden hava de sakkunniga funnit lämpligt att efter slutförandet av utredningsarbetet rörande frågan om statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet avgiva särskilt betänkande häröver. Vid denna utredning hava de sakkunniga biträttts av arkitekten i kungl. järnvägsstyrelsen Birger Gerhard Jonson, som av chefen för ecklesiastikdepartementet genom beslut den 29 april 1940 tillkallats för att under en tid av högst två månader såsom expert stå till de sakkunnigas förfogande.

Genom nådiga brevet den 24 maj 1940 till statskontoret angående vissa för budgetåret 1940/41 anvisade anslag till folkskoleväsendet m. m. hava de sakkunniga anbefallts att, med beaktande av vad av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen nr 155 till 1940 års lagtima riksdag och

av riksdagen i skrivelsen nr 216 yttrats, taga under övervägande lämpligheten av en ändrad fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkskoleväsendet. Det nu föreliggande betänkanudet innefattar jämväl de sakkunnigas utredning rörande denna fråga.

Sedan de sakkunnigas arbete vad beträffar sistberörda frågor nu avslutats, få de sakkunniga härmed vördsamt överlämna betänkande och förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet m. m.

Stockholm den 24 augusti 1940.

JOSEF WEIJNE

DAVID ANDERSSON

JONAS ERIKSSON

AXEL LÖFVANDER

GUSTAF PETTERSSON

A. Historik samt redogörelse för gällande bestämmelser.

De sakkunniga skola i det följande lämna en redogörelse för nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet men vilja dessförinnan i korthet redogöra för vissa tidigare förslag rörande dels statsbidrag för sagda ändamål dels överflyttning av skolbyggnadsutgifterna på staten.

1920 års riksdagsskrivelse. Härvid må först erinras om, att 1920 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1920 (nr 365) hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån och på vad sätt staten skulle kunna lämna bidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket. Riksdagen framhöll därvid, hurusom i hundratals fattiga, skatte-tyngda kommuner skolväsendet, trots stora ansträngningar, av ekonomiska skäl icke kunnat ordnas på ett tillfredsställande sätt, samt betonade, att ur såväl skatteutjämningsynpunkt som med hänsyn till skolväsendets bästa det vore av allra största betydelse, att skoldistriktet genom anslag av staten bereddes behövliga lättnader i de dryga kostnaderna för anskaffande av skollokaler.

1921 års sakkunniga. Med anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t den 8 april 1921 skolöverstyrelsen att för närmare utredning i ämnet tillkalla särskilda sakkunniga. De av skolöverstyrelsen utsedda sakkunniga avgåvo den 22 juni 1923 betänkande och förslag angående statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket. De sakkunniga, som togo bestämt avstånd från ett statens övertagande av det väsentliga av eller hela skolbyggnadsskyldigheten, funno statens hjälp böra erhålla formen av ett efter skoldistriktets behov avpassat statsbidrag. Såsom allmänna grunder för statsbidrag uppställdes, att skoldistrikt med ett kommunalt medelskattetryck — beräknat för senaste femårsperioden och i övrigt huvudsakligen efter de vid skattelindringsförfarandet tillämpade beräkningsgrunderna — av minst 8 kronor för inkomsthundra borde erhålla statsbidrag för ifrågavarande ändamål, dock att skoldistrikt, som under senaste femårsperioden ej haft en utdebitering för folkskoleväsendet av i medeltal minst 1 krona för inkomsthundra, ej borde komma i åtnjutande av sådant bidrag. Bidragets procentuella storlek borde enligt de sakkunnigas mening göras beroende av alle-

nast utdebiteringen för folkskoleväsendet. De sakkunniga förordade en bidragsskala, enligt vilken skoldistriktet, oberoende av det allmänna skattestrycket, så snart detta nått ett minimum av 8 kronor per inkomsthundra, skulle vid en utdebitering för folkskoleväsendet av 1—1:49 kronor per inkomsthundra erhålla $16\frac{2}{3}$ procent av de beräknade byggnadskostnaderna, vid en utdebitering av 1:50—1:99 kronor 20 procent, vid en utdebitering av 2—2:49 kronor 25 procent, vid en utdebitering av 2:50—2:99 kronor $33\frac{1}{3}$ procent samt vid en utdebitering av 3 kronor och därutöver 50 procent. Beträffande skoldistriktet i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ansågo emellertid de sakkunniga, att möjligheter borde hållas öppna för att dessa skoldistrikt skulle kunna efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall komma i åtnjutande av ett högre statsbidrag, dock ej över 80 procent av den beräknade byggnadskostnaden. De sakkunniga föreslog vidare den generella begränsningen av statsbidragens storlek, att statsbidrag ej finge utgå med högre belopp än 200 000 kronor.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle statsbidrag utgå för uppförande av nödiga byggnader för folk- och småskolor ävensom fortsättningsskolor samt för tjänstebostäder. Beträffande städerna skulle dock gälla den inskränkningen, att dessa icke vore berättigade till statsbidrag för uppförande av lärarbostäder.

Av de sakkunniga uppskattades totalkostnaden för statsverket enligt den av dem förordade bidragsskalan till 56 202 901 kronor. Denna beräkning grundades på verkställda undersökningar rörande det byggnadsbehov, som förelåg år 1919, och på ett medelpris för hela landet beträffande byggnadskostnader för ifrågavarande slag av lokaler, nämligen: för klassrum för folkskola 12 000 kronor, för annat klassrum 10 000 kronor och för lärarbostad 3 000 kronor för eldstad. Vid beräkandet av prisen för lärosalar hade hänsyn tagits jämväl till med desamma normalt förenade övriga utrymmen. För en folkskola, exempelvis av B2-form, beräknades sålunda hela den egentliga skolbyggnaden med utrymmen för slöjd och gymnastik m. m. kosta 22 000 kronor.

Det av nämnda sakkunniga framlagda förslaget föranledde icke någon framställning till riksdagen från Kungl. Maj:ts sida.

Byggnadsbidrag till vissa skoldistrikt. De särskilda förhållanden, som voro rådande i rikets nordligaste gränsorter (de s. k. finsktalande församlingarna) ansågos emellertid motivera särskilt ingripande från statsmakternas sida. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade sålunda riksdagen till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i nämnda områden för budgetåren 1924/28 samt budgetåren 1929/32 tillhoppa 2 150 000 kronor. Bidrag av nämnda anslag utgick med belopp, som Kungl. Maj:t vid prövning i varje särskilt fall fann skäligt, och växlade mellan 60—80 procent

av byggnadskostnaderna. För de s. k. statsfolkskolorna bekostade staten helt byggnadernas uppförande.

För budgetåret 1928/29 och budgetåren 1930/32 anvisades därjämte tillhoppa 700 000 kronor såsom statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter.

Vidare anvisade riksdagen till anskaffande av lokaler m. m. för kolonatskolor i Norrland och Dalarne för budgetåren 1930/33 tillhoppa 90 000 kronor.

Dessutom har under budgetåren 1933/36 av de medel, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för arbetslöshetens bekämpande, omkring 4 800 000 kronor anvisats för uppförande av nya lokaler för folkskoleväsendet eller för om- och tillbyggnad av sådana lokaler, varjämte under nämnda tid för samma ändamål beviljats under fem år räntefria lån till ett sammanlagt belopp av omkring 425 000 kronor.

Skatteutjämningsberedningens förslag. Här må även erinras om det av skatteutjämningsberedningen den 12 december 1932 avgivna principbetänkande med förslag, avseende bland annat överflyttning på staten i mycket stor omfattning av de kommunerna påvilande utgifterna för folkskoleväsendet. Enligt beredningens förslag skulle skoldistriktens kostnader för skolbyggnader och tjänstebostädernas uppförande och underhåll med vissa smärre undantag i sin helhet övertagas av staten. Med beredningens förslag åsyftades ej allenast åstadkommande av skatteutjämning utan även en på samma gång ekonomisk och ändamålsenlig organisation av folkskoleväsendet. I fråga om förslaget innebär i övrigt må här endast erinras om, att beredningens förslag, att skoldistriktet skulle helt befrias från skyldigheten att anskaffa och underhålla skolbyggnader, icke avsåg att gälla de städer, som icke deltaga i landsting. Nämnda städer skulle enligt förslaget själva bestrida en tredjedel av kostnaderna för uppförande och underhåll av skolbyggnader. Som skäl för denna särställning beträffande ifrågavarande städer anförde beredningen, att för dessa städer med deras rikliga skatteunderlag kostnaderna för skolbyggnader i regel spelade en relativt underordnad roll, att anspråken på byggnadernas beskaffenhet i storstäderna vore betydligt större än i andra städer och landskommuner, varför ett övertagande från statens sida av storstädernas byggnadskostnader skulle innebära ett förhållandevis större bidrag till dem än övriga kommuner, samt att storstäderna i fråga om skolväsendets skötsel intoge en något friare ställning i förhållande till staten än andra kommuner.

1934 års folkskolesakkunniga. Sedan skatteutjämningsberedningens förslag, i vad detsamma berörde folkskoleväsendet, varit remitterat till olika

myndigheter och vissa enskilda sammanslutningar, befanns, med hänsyn till den därvid framkomna kritiken och i syfte att få de föreliggande spörsmålerna även i detaljerna utredda, en bearbetning av beredningens förslag erforderlig. Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 3 januari 1934 fyra sakkunniga med uppdrag att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag i vissa frågor angående folkskoleväsendet, varvid bland annat frågan om en avlastning från kommunerna av kostnaderna för skollokaler och lärarbostäder samt för underhållet av desamma skulle bliva föremål för de sakkunnigas arbete. Den av nämnda sakkunniga verkställda utredningen — betänkande överlämnades till chefen för ecklesiastikdepartementet den 27 november 1934 (stat. off. utr. 1934: 47) — utmynnade i vissa förslag rörande överflyttande från kommunerna till staten i större eller mindre utsträckning av kostnaderna för folkskoleväsendet, däribland skoldistrikters utgifter för skolbyggnader. Förslag framlades sålunda angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. Folkskolans besparings-sakkunniga komma i olika avsnitt längre fram i detta betänkande att beröra innehållet i nämnda förslag, men de vilja redan här erinra om vad 1934 års sakkunniga anförde angående dels det då beräknade behovet av nya skollokaler, dels kostnaderna för tillgodoseende av detta behov.

Enligt de sakkunnigas beräkningar förefanns behov av omkring 1 500 nya klassrum, vartill komme erforderliga lokaler för gymnastik, slöjd och hushållsgöromål. Under framhållande av att uppskattningen av behovet av nämnda specialrum måste bliva mycket approximativ ansågo de sakkunniga, att antalet dylika salar lämpligen kunde beräknas till 500.

Behovet av nya lokaler kunde alltså enligt de sakkunnigas mening uppskattas till sammanlagt 2 000 salar. Därvid anmärktes emellertid, att nämnda behov avsågo allenast nyanläggningar, alltså ej ersättningsbyggnader. Beträffande sistnämnda slag av byggnader framhöllo de sakkunniga, att det svårligen läte sig göra att ens tillnärmelsevis siffermässigt angiva behovets omfattning.

Totalkostnaderna för de sålunda erforderliga nya skollokalerna uppskattades av de sakkunniga, som därvid räknade med ett medelpris per rumsenhet å 10 000 kronor, till 20 000 000 kronor, varav staten skulle bidra med 75 procent eller 15 000 000 kronor.

För att belysa, huru det föreslagna bidragssystemet komme att verka med avseende på anslagsbehovet, gjorde de sakkunniga det antagandet, att det skulle komma att åtgå tio år för tillgodoseendet av det beräknade behovet av rena nyanläggningar, och förutsattes tillika, att understödskraven med avseende på beloppens storlek komme att lika fördelas på de särskilda åren. Den på staten belöpande andelen av det årliga nybygg-

nadsbeloppet skulle då uppgå till $\left(\frac{20\,000\,000}{10} \times \frac{3}{4} =\right)$ 1 500 000 kronor. Enligt de sakkunnigas förslag skulle sistnämnda belopp lika fördelas på 40 år. Om man i stället i enlighet med de bestämmelser, som slutligen blevo gällande, fördelar nämnda belopp på 25 år, skulle, med tillämpning av de sakkunnigas beräkningsgrunder i övrigt, sammanlagda erforderliga beloppet av årsbidrag första anslagsåret blivit 60 000 kronor, andra året $2 \times 60\,000$ kronor, tredje året $3 \times 60\,000$ kronor o. s. v. upp till tionde året $10 \times 60\,000$ kronor eller 600 000 kronor, vilket belopp alltså betecknade maximum för årsbidragssummans storlek. På denna maximumnivå skulle enligt de gjorda beräkningarna därefter bidragssumman hållit sig till och med tjugofemte året, varefter den skulle årligen minskats med 60 000 kronor.

Här bör anmärkas, att de sakkunniga framhöllo, att det bleve nödvändigt att räkna med avsevärt högre årsbelopp än vad de sakkunniga angivit, enär det förelåge behov av kontinuerligt ersättande och komplettering av äldre lokaler, och det dessutom skulle till distrikten utgå bidrag till kostnaderna för den första uppsättningen av inventarier till gymnastiksalar, slöjdsalar och skolkök.

Sedan utlåtanden över betänkandet avgivits av olika myndigheter, framlades i Kungl. Maj:ts proposition nr 174 förslag i ämnet till 1935 års riksdag. I anledning av nämnda proposition ävensom i samband därmed väckta motioner godkände riksdagen, bland annat, vissa allmänna grunder för statsbidrag till undervisningslokaler m. m. för folkskoleväsendet. Bestämmelser i ämnet utfärdades genom kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) och innebära i fråga om byggnadsbidrag till *nya undervisningslokaler*, varom här närmast är fråga, i huvudsak följande.

Nu gällande bestämmelser om byggnadsbidrag. Staten bidrager till skoldistriktens kostnader för uppförande av nya undervisningslokaler för folkskoleväsendet. Förutsättning för utgående av sådana bidrag är, att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till byggnadsarbetets utförande samt därvid fastställt den högsta kostnadssumma, varå statsbidraget må beräknas. Bidraget utgår därefter med tre fjärdedelar av den verkliga kostnaden, i den mån denna icke överstiger den fastställda summan.

Bidraget fördelas i lika belopp på tjugofem år och utgår till kostnaderna för — förutom inomhusledning, erforderliga biutrymmen samt ritningar, arbetsledning och kontroll — lärosalar (klassrum och specialrum m. m. i överensstämmelse med vad riksdagen i sin skrivelse nr 359 anförte), gymnastiksalar samt lokaler för undervisning i slöjd och hushållsgöromål ävensom för den första uppsättningen av inventarier till gymnastiksalar, slöjdsalar och skolkök.

Utan hinder av vad sålunda föreskrivits skall i de fall, då den verkliga kostnaden, i den mån denna icke överstiger den på ovan angivet sätt fastställda kostnadssumman, uppgår till högst 5 000 kronor, statsbidraget utgå med hälften av berörda kostnad och omedelbart utbetalas.

Beträffande bidrag till nya undervisningslokaler föreskrives i kungörelsen, att i kostnadssumman för byggnadsföretaget icke må inräknas kostnader för sådana byggnadsarbeten, vilka allenast avse att sätta befintliga lokaler i bättre skick eller att giva dem en lämpligare disposition, ej heller kostnader för anskaffande, iordningställande eller inhägnande av skoltomt eller anordnande av brunn och framdragande av ledningar till skolhusbyggnader.

Därest nybyggnad av undervisningslokaler sker för att ersätta äldre sådana lokaler, må kostnadssumman kunna reduceras med det belopp, som prövas motsvara de äldre lokalernas värde. Sker nybyggnad i anledning av att undervisningslokaler förstörts eller skadats genom eldsvåda eller annorledes, skall den ersättning, skoldistriktet på grund av försäkring eller eljest äger att härför uppbära, avdragas från kostnadssumman; dock att, därest till uppförandet av de äldre lokalerna icke utgått bidrag jämlikt kungörelsens föreskrifter, på Kungl. Maj:ts prövning skall ankomma, huruvida och i vad mån sådan avdrag skäligen må äga rum.

Vad i kungörelsen stadgas om byggnadsbidrag för anskaffande av nya undervisningslokaler gäller i tillämpliga delar om- eller tillbyggnadsarbeten under förutsättning, att genom dessa arbeten nya för undervisning avsedda lokaler vinnas.

Skoldistrikt, som önskar komma i åtnjutande av byggnadsbidrag till nya undervisningslokaler, skall till statens vederbörande folkskolinspektör ingiva ansökning om tillstånd till byggnadsarbetets utförande och bidrag till byggnadskostnaderna. Ansökningen skall ställas till länsstyrelsen och ingivas i två exemplar enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär.

Sådan ansökning skall vara åtföljd, bland annat, av:

handlingar, utvisande dels att skoldistrikt för sin del beslutat uppföra de lokaler, för vilka bidrag begäres, dels ock, då fråga är om nybyggnad av skolhus, att av folkskolinspektören godkänd tomt finnes för ändamålet tillgänglig;

av folkskolinspektören i vederbörlig ordning granskade huvudritningar med därtill hörande situationsplan;

arbetsbeskrivning jämte fullständig kostnadsberäkning, utvisande de för lokalernas inrättande beräknade kostnaderna, varvid i de fall, då anläggningen omfattar utrymmen eller anordningar, för vilka byggnadsbidrag icke kan utgå, kostnaderna för dessa utrymmen eller anordningar skola särskilt angivas;

uppgift, huruvida undervisningslokalerna äro avsedda att ersätta äldre sådana lokaler, samt utredning angående sistnämnda lokalers framtida disposition och värde.

Därest bidrag sökes för utförande av om- eller tillbyggnadsarbeten å befintlig byggnad, skall dessutom företes intyg av byggnadssakkunnig person, att byggnaden är av beskaffenhet, att planerad om- eller tillbyggnad lämpligen kan ske.

Skolöverstyrelsen har att efter hänvändelse från skoldistrikt, som ämnar ingiva ansökning om byggnadsbidrag till nya undervisningslokaler, tillhandagå distriktet med uppgörande av lämpliga skissritningar samt med råd och upplysningar i övrigt rörande de ifrågasatta byggnadsarbetena.

Det åligger folkskolinspektören att granska de i ansökningshandlingarna lämnade uppgifterna, varvid han jämväl har att beakta, huruvida de ifrågasatta byggnadsarbetena äro med hänsyn till organisationen av distriktets skolväsende i övrigt ändamålsenliga. Efter verkställd granskning skall inspektören med eget yttrande översända handlingarna till länsstyrelsen.

Skoldistrikt, som tillerkänts byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, är för åtnjutande av statsbidrag pliktigt att låta uppföra de lokaler, för vilka bidraget beviljats, i enlighet med godkända ritningar och i övrigt givna föreskrifter. Skoldistriktet skall vidare hava lokalerna brandförsäkrade till av länsstyrelsen godkända belopp samt ansvara för deras vård och underhåll.

Byggnadsbidrag må icke utbetalas, innan undervisningslokalerna blivit avsynade och vederbörligen godkända. Avsyning förrättas av folkskolinspektören med biträde av en av länsstyrelsen förordnad byggnadssakkunnig person samt i närvaro av ombud för skolstyrelsen.

Länsstyrelse och beträffande Stockholms stad statskontoret verkställer utbetalningar av byggnadsbidragen.

Därest lokal, för vilken utgår byggnadsbidrag, blir obehövlig för undervisningsändamål, skall denna omständighet icke utgöra hinder för bidragets fortsatta utbetalning. Om skoldistriktet försäljer lokalen eller bereder sig mera stadigvarande inkomst eller eljest lättnad i sina utgifter genom lokalens uthyrning eller användning för annat ändamål, har distriktet att härom göra anmälan hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen har att med eget yttrande till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuta frågan, huruvida beviljat bidrag skall upphöra att utgå, samt huruvida och i vad mån redan utbetalda belopp skola återgäldas till statsverket.

Skolbyggnadsverksamhetens omfattning m. m. Under den tid ifrågasvarande bestämmelser ägt tillämpning har ett stort antal skolhusbyggnadsföretag kommit till utförande med bidrag av statsmedel, och kost-

naderna härför hava uppgått till betydande belopp. De sakkunniga hava ansett sig böra lämna en närmare redogörelse härför. Det har härvid synts lämpligt att anknyta denna redogörelse till de uppgifter angående berörda förhållanden, som riksdagens revisorer lämnat i sin berättelse för tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1938. Med anledning av den då pågående stegringen av utgifterna för skolhusbyggandet och därmed sammanhängande förhållanden hade revisorerna inhämtat vissa uppgifter rörande utförda byggnadsföretag samt kostnaderna för desamma. Dessa uppgifter hava sammanställts i tvenne tablåer, avseende dels byggnadsföretag, beträffande vilka Kungl. Maj:t fastställt högsta kostnadssumman, på vilka bidrag må utgå, dels sådana byggnadsföretag, till vilka länsstyrelserna ägt bevilja statsbidrag. Uppgifterna avse tiden från och med budgetåret 1936/37 till och med den 31 oktober 1938. Sedan de uppgifter, som legat till grund vid upprättandet av ifrågavarande tablåer, kompletterats med av folkskolans besparings-sakkunniga införskaffade uppgifter av liknande slag, avseende tiden den 1 november 1938—den 31 december 1939, ävensom uppgifter om de förhöjda kostnadssummor, som fastställts för byggnadsföretag, till vilkas utförande tillstånd tidigare lämnats, hava de sakkunniga uppgjort efterföljande tablåer 1 och 2, vilka sålunda beträffande budgetåren 1936/38 samt för tiden härefter intill utgången av oktober 1938 helt grunda sig på de av revisorerna inhämtade uppgifterna.

Enligt dessa tablåer lämnade Kungl. Maj:t under budgetåret 1936/37 tillstånd till utförande av 51 byggnadsföretag med en fastställd högsta kostnadssumma av 4 635 967 kronor. Motsvarande siffror för budgetåret 1937/38 voro respektive 131 och 13 361 044 kronor 50 öre, för budgetåret 1938/39 respektive 130 och 19 631 083 kronor och för tiden den 1 juli—den 31 december 1939 respektive 12 och 3 211 386 kronor eller sammanlagt 324 byggnadsföretag med en högsta kostnadssumma av 40 839 480 kronor 50 öre, å vilken statsbidrag sålunda finge beräknas. Statsbidraget till ifrågavarande byggnadsföretag, beräknat efter 75 procent å angivna högsta kostnadssumma, skulle uppgå till 30 629 610 kronor.

Länsstyrelserna meddelade under budgetåret 1936/37 tillstånd till utförande av 31 företag med en fastställd högsta kostnadssumma av 118 761 kronor 44 öre. Motsvarande siffror för budgetåret 1937/38 voro respektive 52 och 265 486 kronor 82 öre, för budgetåret 1938/39 respektive 40 och 198 566 kronor 54 öre och för tiden den 1 juli—den 31 december 1939 respektive 10 och 59 369 kronor 65 öre eller sammanlagt 133 byggnadsföretag med en högsta kostnadssumma av 642 184 kronor 45 öre. De av länsstyrelserna fastställda maximibeloppen för statsbidrag till ifrågavarande byggnadsföretag uppgå till sammanlagt 400 206 kronor 19 öre.

Intill utgången av år 1939 hava sålunda byggnadsbidrag enligt bestämmelserna i ovannämnda kungörelse nr 45/1936 beviljats till sammanlagt

Tablå I.

L ä n m. m.	Antal företag			Totalkostnad			Av Kungl. Maj:t fastställd högsta kostnadssumma			
	1936/37	1937/38	1938/39	1936/37	1937/38	1938/39	1936/37	1937/38	1938/39	
	$\frac{1}{7-\frac{31}{12}}$ 1939			$\frac{1}{7-\frac{31}{12}}$ 1939			$\frac{1}{7-\frac{31}{12}}$ 1939			
Stockholms stad	1	2	2	639 000:—	2 412 000:—	2 683 600:—	547 800:—	2 194 300:—	2 121 780:—	—
Stockholms	1	2	7	166 550:—	1 184 600:—	1 487 387:—	140 000:—	1 055 733:—	1 069 039:—	1 698 560:—
Uppsala	—	1	—	—	102 329:—	—	—	94 672:—	—	—
Södermanlands	1	3	1	52 580:—	1 952 328:—	166 275:—	49 080:—	1 616 988:—	156 855:—	—
Östergötlands	2	9	3	779 790:—	1 163 735:—	273 440:—	692 800:—	1 043 084:—	217 097:—	238 804:—
Jönköpings	3	7	10	334 684:—	663 764:—	1 472 534:25	295 531:—	530 225:—	1 237 815:—	—
Kronobergs	—	1	5	—	25 300:—	289 140:—	—	24 800:—	251 917:—	123 227:—
Kalmar	1	3	3	58 112:—	247 054:—	921 475:—	39 761:—	205 767:—	764 464:—	—
Gotlands	—	1	—	—	36 428:—	—	—	27 269:—	—	—
Blekinge	—	1	4	—	13 400:—	144 792:—	—	12 442:—	125 473:—	—
Kristianstads	5	10	9	556 418:—	639 517:—	822 319:—	514 528:—	523 942:—	773 766:—	—
Malmöhus	6	11	12	377 418:—	678 573:90	2 799 449:48	274 268:—	588 964:—	2 310 656:—	—
Hallands	2	4	6	79 738:—	132 047:—	1 041 615:—	61 198:—	102 080:—	764 006:—	223 765:—
Göteborgs och Bohus	—	5	4	—	145 770:—	3 796 507:—	—	137 822:—	3 269 195:—	—
Älvsborgs	2	12	10	96 768:—	1 101 441:85	983 097:—	89 848:—	990 752:50	862 357:—	—
Skaraborgs	3	4	4	375 116:—	280 032:—	337 771:90	344 311:—	238 041:—	317 552:—	278 604:—
Värmlands	1	9	4	66 500:—	347 604:19	940 680:—	43 320:—	298 527:—	774 242:—	—
Örebro	4	4	3	385 696:—	676 404:—	183 235:—	337 476:—	547 674:—	154 666:—	—
Västmanlands	1	2	—	37 500:—	435 940:—	—	24 164:—	393 160:—	—	—
Kopparbergs	—	6	8	—	408 526:55	1 277 332:—	—	360 190:—	1 072 304:—	—
Gävleborgs	1	7	1	93 712:—	732 259:—	6 700:—	88 080:—	651 807:—	5 050:—	301 230:—
Västernorrlands	—	3	7	—	172 371:—	783 985:—	—	159 171:—	624 261:—	—
Jämtlands	4	4	7	172 470:—	426 930:—	327 077:—	133 573:—	404 240:—	312 907:—	—
Västerbottens	3	15	7	194 268:—	1 016 452:—	599 995:—	165 268:—	917 527:—	567 855:—	—
Norrbottnens	10	5	13	838 500:—	251 485:—	1 710 028:—	794 961:—	221 867:—	1 594 720:—	285 475:—
	51	131	150	5 304 820:—	15 246 291:49	43 846 851:63	4 635 967:—	13 361 044:50	19 367 977:—	3 149 665:—
									¹ 263 106:—	61 721:—
									19 631 083:—	3 211 386:—

¹ Av Kungl. Maj:t beviljad höjning av högsta kostnadssumman. Uppgiften för 1938/39 avser tiden 1/11 1938—30/6 1939.

Tablå 2.

Län	Antal företag		Av länsstyrelserna fastställd högsta kostnads- summa, varå statsbidrag beräknats				Statsbidragets maximibelopp				
	1936/37	1937/38	1938/39	1/7-31/12 1939	1937/38	1938/39	1/7-31/12 1939	1936/37	1937/38	1938/39	1/7-31/12 1939
Stockholms	2	1	—	—	4 428: 19	4 505: —	—	2 214: 09	2 252: 50	—	—
Uppsala	—	—	1	—	—	—	5 160: —	—	—	—	3 870: —
Södermanlands	1	1	—	—	2 515: —	4 950: —	—	1 257: 50	2 475: —	814: 50	—
Östergötlands	5	4	7	1	16 576: —	15 516: —	—	8 288: —	10 234: —	17 058: —	7 031: 25
Jönköpings	1	4	1 ¹	2	7 825: —	12 997: —	—	5 868: 75	6 498: 50	1 497: —	9 985: —
Kronobergs	3	3	1	—	12 880: —	20 270: —	—	8 632: 50	14 745: —	1 825: —	—
Kalmar	1	6	3	1	5 000: —	12 564: —	—	2 500: —	6 282: —	5 441: 89	6 000: —
Gotlands	1	—	1	—	5 000: —	—	—	2 500: —	—	²	—
Blekinge	—	4	1	—	—	33 647: 90	—	—	25 235: 92	3 975: —	—
Kristianstads	—	—	2	1	—	—	—	—	—	2 734: —	—
Malmöhus	1	2	—	1	6 825: —	18 828: 90	—	5 118: 75	14 121: 68	—	1 835: 32
Hallands	1	1	—	—	857: —	4 883: 32	—	428: 50	2 441: 66	—	—
Göteborgs och Bohus	2	—	—	—	9 700: —	—	—	6 825: —	—	—	—
Älvsborgs	—	5	2	—	—	27 983: 10	—	—	18 442: 83	2 778: 38	—
Skaraborgs	2	4	6	1	6 150: —	23 172: —	—	3 075: —	15 728: 50	21 479: —	2 500: —
Värmlands	3	5	8	—	8 870: —	20 455: —	—	4 435: —	11 616: 25	29 351: 50	—
Örebro	3	2	1	—	10 905: 25	4 655: 60	—	5 452: 62	2 327: 80	976: 50	—
Västmanlands	1	1	2	—	2 280: —	4 155: —	—	1 140: —	2 077: 50	13 502: —	—
Kopparbergs	1	3	3	—	4 320: —	20 964: —	—	2 160: —	12 094: 50	15 988: 50	—
Gävleborgs	—	2	—	—	—	14 900: —	—	—	9 950: —	—	—
Västernorrlands	—	1	—	—	—	4 900: —	—	—	2 450: —	—	—
Jämtlands	2	2	—	1	7 530: —	8 900: —	—	3 765: —	4 450: —	—	2 400: —
Västerbottens	—	1	1	1	—	7 240: —	—	5 000: —	5 430: —	7 132: —	2 500: —
Norrbottnens	1	—	—	—	7 100: —	—	—	5 325: —	—	—	—
31	52	40	10	10	118 761: 44	265 488: 82	198 566: 54	68 985: 71	168 853: 64	124 553: 27	37 813: 57

¹ Kommer ej till utförande. ² Den 1 mars 1940 ännu ej fastställt.

457 byggnadsföretag med en fastställd högsta kostnadssumma av tillhoppa 41 481 664 kronor 95 öre. De sammanlagda statsbidragsbeloppen utgöra 31 029 816 kronor.

Då ifrågavarande statsbidrag — med undantag av belopp å högst 2 500 kronor, som utbetalas på en gång — fördelas på en tidsperiod av 25 år, blir anslagsbehovet för varje budgetår avsevärt lägre än vad nyssnämnda statsbidragssumma kan synas giva vid handen. Anslag för ifrågavarande ändamål upptogs första gången i riksstaten för budgetåret 1936/37. Anvisade anslagsbelopp under budgetåren 1936/37—1940/41 uppgå till

för budgetåret 1936/37	50 000 kronor	
»	»	1937/38 150 000 »
»	»	1938/39 500 000 »
»	»	1939/40 960 000 »
»	»	1940/41 950 000 »

Från anslaget till kommunala beredskapsarbeten hava därjämte under budgetåren 1936/39 beviljats statsbidrag för uppförande av byggnader för folkskoleväsendet till ett sammanlagt belopp av omkring 670 000 kronor.

I detta sammanhang må även omnämnas, att vid utgången av år 1939 funnos ett betydande antal ansökningar om byggnadsbidrag, som ännu icke avgjorts, nämligen dels av skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:ts överlämnade ansökningar, vilka vid nämnda tidpunkt sålunda voro beroende av Kungl. Maj:ts prövning, dels till överstyrelsen inkomna men ej slutbehandlade ansökningar. De förra avsågo 50 och de senare 84 byggnadsföretag. Totalkostnaderna för samtliga dessa företag beräknades enligt ansökningarna till omkring 25 000 000 kronor.

B. Det nuvarande bidragssystemets verkningar.

De uppgifter, som nu lämnats, synas giva vid handen, att de byggnadsbidrag, som redan beviljats för anskaffande av nya undervisningslokaler för folkskoleväsendet, avsevärt överstiga de belopp, vilka vid tidpunkten för statsmakternas beslut rörande ifrågavarande bidrag beräknades vara erforderliga. Visserligen förelågo då inga uppgifter om kostnaderna för behövliga ersättningsbyggnader och kompletteringar av äldre lokaler, men det är dock sannolikt, att de till sådana byggnader beviljade bidragen utgjort en mindre del av de sammanlagda bidragsbeloppen. Behov av nya

lokaler förefinnes dock alltså. Den av tidigare utredningar påvisade bristen på lärosalar torde ej kunna anses fylld. Vidare erfordras ett icke ringa antal lokaler för gymnastik, slöjd och hushållsgöromål vid de skolor, vilka ännu sakna dylika lokaler. Självfallet måste man även räkna med ett ständigt föreliggande behov av nya skollokaler såsom ersättning för äldre sådana. De nu pågående rationaliseringssträvandena komma ävenledes att i vissa fall medföra krav på nya lokaler. Tillgodoseendet av dessa krav torde icke sällan utgöra en förutsättning för genomförandet av organisationsförändringar, varigenom betydande besparingar kunna vinnas i fråga om andra utgifter för skolväsendet, såsom lärarlöner m. m.

Vid bedömandet av frågan om folkskolans lokalbehov måste hänsyn även tagas till den sedan lång tid tillbaka och alltså pågående omflytningen av befolkningen dels från den egentliga landsbygden till städer och övriga samhällen, dels, beträffande de större städerna, från de centrala delarna till städernas förorter. Härigenom uppkommer ett lokalbehov, som väl i regel måste tillgodoses genom nybyggnader. Behov av nya lokaler kan även uppstå inom de skoldistrikt, där en minskning i barnantalet äger rum, enär en sådan minskning ofta nödvändiggör vidtagande av centraliseringsåtgärder, för vilkas genomförande nybyggnader kunna bli erforderliga.

Det anförda torde vara tillfyllest för att visa, att det alltså förefinnes ett icke ringa behov av nya undervisningslokaler för folkskoleväsendet, och att sålunda stora anspråk komma att ställas på statskassan för tillgodoseendet av detta lokalbehov. Det stora antalet oavgjorda ansökningar om byggnadsbidrag, som förelågo vid 1939 års utgång, utgöra en bekräftelse härpå. Med hänsyn härtill synes det vara av vikt att få utrönt, huruvida verkningarna av det nuvarande bidragssystemet äro sådana, att i vissa avseenden ändrade grunder för byggnadsbidragets utgående kunna vara av förhållandena påkallade. De sakkunniga hava i detta syfte verkställt vissa undersökningar rörande ett antal byggnadsföretag i olika delar av landet, till vilkas utförande Kungl. Maj:t lämnat tillstånd. Resultatet av dessa undersökningar framgår av i efterföljande tablåer 3 och 4 lämnade uppgifter och av vad de sakkunniga i övrigt därom anført.

Vad som i detta sammanhang särskilt bör bemärkas är den olikhet, som beträffande de i tablåerna upptagna byggnadsföretagen gör sig gällande i fråga om byggnadsbidragets storlek per undervisningslokal. Självfallet bli kostnaderna i det hela och därmed även per rumsenhet olika allt efter de på skilda orter rådande prisförhållandena beträffande materialier, arbetslöner och dylikt, vilka förhållanden komma till uttryck i de beträffande varje företag uppgivna kubikpriserna. Det bör också anmärkas, att i tablåerna upptagits byggnader av såväl trä som sten. Uppgifter

Vissa uppgifter rörande byggnadsföretag, till vilkas utförande

1	2	3	4	5	Antal undervis-	
Skoldistrikt	Län	Orts- grupp	Av Kungl. Maj:t fastställd högsta kost- nadssumma	75 % av högsta kost- nadssumman	klass-	nat.-
					rum	rum
Stockholms stad		I	1 256 000	942 000	28	2
Sollentuna	Stockholms	E	288 500	216 375	8	1
Överjärna	»	B	182 449	136 836	7	1
Södertälje	Södermanl.	F	911 540	683 655	17	1
Lidingö	»	G	144 193	108 144	6	1
Kullerstad	Östergötlands	B	218 893	164 169	3	1
Tranås	Jönköpings	C	438 434	328 825	11	1
Barnarp	»	A	136 314	102 355	5	1
Hånger	»	A	67 630	50 722	2	—
Kånna	Kronobergs	A	53 209	39 906	2	—
Berga	»	A	72 393	54 294	3	—
Älghult	»	A	123 227	92 420	5	—
Västervik	Kalmar	D	480 800	360 600	15	1
Locknevi	»	A	135 750	101 812	3	—
Hallingeberg	»	A	147 914	110 935	4	—
Gualöv	Kristianstads	A	53 463	40 097	2	—
Ivetofta	»	A	101 777	76 332	3	—
Kviinge	»	A	148 430	111 322	6	—
Lackalänga	Malmöhus	A	56 068	42 051	2	—
Svenstorp	»	A	51 300	38 475	1	—
Hörby köping	»	B	149 000	111 750	6	—
Malmö	»	F	1 477 975	1 108 481	24	1
Skurup	»	A	73 493	55 119	3	—
Halmstad	Hallands	D	325 750	244 312	10	—
Gunnarp	»	A	112 083	84 062	3	—
Askome	»	A	49 175	36 881	2	—
Getinge	»	A	161 326	120 994	5	—
Västra Frölunda	Göteb. o. Boh.	E	94 672	71 004	4	—
Mo	»	A	38 708	29 031	1	—
Göteborg	»	G	1 835 895	1 376 921	51	2
Skällerud	Älvsborgs	A	146 297	109 722	4	—
Starrkärr	»	B	111 400	83 550	5	—
Gärdhem	»	A	73 289	54 966	2	—
Vänersborg	»	D	412 910	309 682	12	1
Essunga	Skaraborgs	A	121 385	91 038	4	—
Karlsborg	»	C	278 604	208 953	7	1
Gunnarskog	Värmlands	A	57 702	43 276	3	—
Arvika landsk.	»	B	52 340	39 255	2	—
Axberg	Örebro	A	74 190	55 642	3	—
Karlskoga	»	C	516 910	387 682	14	1
Söderbärke	Kopparbergs	A	102 284	76 713	4	—
Torsång	»	A	63 036	47 277	1*	—
Domnarvet	»	C	323 411	242 558	7	1
Mora	»	D	231 100	173 325	9	1
Forsa	Gävleborgs	B	120 655	90 491	3	—
Ovansjö	»	B	301 230	225 922	7	—
Haverö	Västernorrl.	B	71 768	53 826	2	—
Rödön	Jämtlands	C	270 231	202 673	6	1
Myssjö	»	B	50 376	37 782	3	—
Gåxsjö	»	C	45 132	33 849	2	—
Lycksele landsk.	Västerbottens	C	60 822	45 616	2	—
Bureå	»	C	56 415	42 311	2	—
Skellefteå landsk.	»	C	109 370	82 027	3	—
Överluleå	Norrbottnens	D	82 879	62 159	3	—
Junosuando	»	D	228 225	171 168	8	—
Övertorneå	»	D	189 327	141 995	6	—

6				7	8	9
ningslokaler i skolanläggningen				Statens bidrag per undervis- ningslokal	Kubik- pris	Anmärkingar
teckn.- sal	gymn.- sal	slöjd- sal	skol- kök			
1	2	3	1	24 789	62:—	Kostnaderna för samlingssal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen. Helenelunds skola.
—	—	1	1	19 670	50:—	
—	1	2	1	11 403	32:—	Kostnaderna för samlingssal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen. Två skolsalar i befintligt skolhus förändrade till gymnastiksal. Gymnastik- och slöjdsalar i fristående byggnad. Skolkökslokalen i fristående byggnad.
1	1	5	2	24 416	51:—	
—	—	1	—	13 518	40:—	Gymnastiksalen i fristående byggnad. Även ombyggnad.
—	1	1	1	23 452	35:—	
—	1	4	1	18 268	36: 80	Även ombyggnad.
—	1	1	—	12 794	39: 35	
—	1	—	1	12 680	29:—	Gymnastiksalen i fristående byggnad.
—	1	1	—	9 976	29: 76	
—	1	1	—	10 858	32: 60	Gymnastiksalen i fristående byggnad.
—	1	1	1	11 552	34:—	
1	2	2	—	17 171	40:—	Även ombyggnad.
—	1	1	1	16 968	38: 90	
—	1	—	—	22 187	35:—	Även ombyggnad.
—	1	—	1	10 024	33:—	
—	1	1	1	12 722	28: 40	Även ombyggnad.
—	1	1	1	12 369	35: 06	
—	—	1	1	10 512	34:—	Även ombyggnad.
—	1	1	—	12 825	33:—	
—	—	2	—	13 968	39: 04	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	2	4	2	32 602	50: 65	
—	1	1	—	11 023	31:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	18 793	41: 50	
—	1	1	1	14 010	33:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	7 376	23:—	
—	1	1	1	15 124	33: 70	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	—	1	—	14 200	41: 10	
—	1	1	1	7 257	23: 85	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	3	7	2	21 183	58:—	
—	1	1	1	15 674	37: 68	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	—	1	1	11 935	41: 31	
—	1	1	1	10 993	29:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
1	1	3	1	16 299	44: 34	
—	1	1	1	13 005	37: 70	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	18 995	38:—	
—	1	1	—	8 655	30: 23	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	—	9 813	26: 50	
—	1	1	—	11 128	33:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	4	—	19 384	45: 50	
—	1	1	1	10 959	28:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	11 819	26: 79	
—	1	3	1	18 658	41: 08	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	—	2	1	13 332	41:—	
—	1	—	1	18 098	44:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	2	1	20 538	48:—	
—	1	1	1	10 765	40:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	3	1	16 889	42: 14	
—	1	1	1	6 297	20:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	—	8 462	25:—	
—	1	1	1	9 123	23: 15	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	—	10 578	37: 70	
—	1	1	—	16 405	42: 50	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	10 359	30:—	
—	1	1	1	15 560	41:—	Kostnaderna för sångsal ingå i de i kol. 4, 5 och 7 angivna beloppen.
—	1	1	1	15 777	34: 91	

Tablå 4.

Vissa uppgifter rörande statsbidrag per undervisningslokal i de i tablå 3 upptagna byggnadsföretagen.

Kubikpris	Antal företag	Bidrag per undervisningslokal i avrundade tal
20: — — 22: 50	1	6 200
22: 51 — 25: —	4	7 200, 7 300, 8 400, 9 100
25: 01 — 27: 50	2	9 800, 11 800
27: 51 — 30: —	6	9 900, 10 300, 10 900, 10 900, 12 600, 12 700
30: 01 — 32: 50	3	8 600, 11 000, 11 400
32: 51 — 35: —	11	10 000, 10 500, 10 800, 11 100, 11 500, 12 800, 14 000, 15 100, 15 700, 22 100, 23 400
35: 01 — 37: 50	2	12 300, 18 200
37: 51 — 40: —	10	10 500, 10 700, 12 700, 13 000, 13 500, 13 900, 15 600, 16 900, 17 100, 18 900
40: 01 — 42: 50	8	11 900, 13 300, 14 200, 15 500, 16 400, 16 800, 18 600, 18 700
42: 51 — 45: —	2	16 200, 18 000
45: 01 — 47: 50	1	19 300
47: 51 — 50: —	2	19 600, 20 500
50: 01 och däröver	4	21 100, 24 400, 24 700, 32 600

om byggnadsmaterialet hava emellertid ej kunnat erhållas i de för de sak-kunniga tillgängliga handlingarna. I en del fall och i viss mån kan olikheten i kostnaderna bero på särskilda prispåverkande omständigheter. Sålunda kunna kostnadsberäkningarna hava upprättats vid skilda tidpunkter med olika prislägen å byggnadsmaterialier. Byggnadsplatsens beskaffenhet och andra liknande faktorer hava också kunnat inverka på byggnadskostnaderna. Det är dock tydligt, att här berörda förhållanden icke enbart kunnat åstadkomma den skillnad i kostnaderna per rumsenhet, som uppgifterna i tablåerna utvisa. I varje fall synes man häri icke kunna finna en nöjaktig förklaring till olikheten i kostnaderna i sådana fall, då statens bidrag per undervisningslokal — såsom framgår av tablå 4 — vid i stort sett samma kubikpris växlar mellan exempelvis 10 000 och 23 400 kronor, alltså en skillnad av icke mindre än 13 400 kronor. Man vore närmast böjd att antaga, att den sålunda påvisade olikheten beträffande kostnaderna skulle framträda huvudsakligen vid en jämförelse mellan större och mindre skolanläggningar, där en sådan olikhet kunde vara i viss mån förklarlig, men så är ingalunda fallet. Av uppgifterna i tablå 3 framgår nämligen, att liknande ojämnheter beträffande bidragsbeloppets storlek i vissa fall gör sig gällande även vid en jämförelse mellan skolanläggningar av i huvudsak samma storleksordning och utan större olikhet i fråga om kubikpriset. Det kan ej undgå att väcka uppmärksamhet, då i ett fall statens bidrag per undervisningslokal utgjort 23 452 kronor vid ett kubik-

pris av 35 kronor och i ett annat 11 552 kronor vid ett kubikpris av 34 kronor.

I det föregående hava redan angivits vissa förhållanden, vilka otvivelaktigt inverka på byggnadskostnaderna. Dessa förhållanden kunna sålunda till en del förklara de varierande kostnader per undervisningslokal, som i de anförda fallen komma till synes. Andra härtill bidragande orsaker torde hava varit de olika byggnadsföretagens mer eller mindre ekonomiska planläggning och kanske i än högre grad olikheten i fråga om byggnadsstandarderna.

Vad beträffar skolbyggnadernas planläggning har självfallet den frågan ägnats icke ringa uppmärksamhet vid den sakkunniga granskning av ritningarna, som i vederbörlig ordning blivit verkställd. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har också i icke så få fall skolöverstyrelsens byggnadssakkunniga biträde antingen, då så låtit sig göra och fråga varit om mindre omfattande ändringar, omarbetat ritningsförslagen, eller ock lämnat erforderliga anvisningar för upprättandet av mera ekonomiska byggnadsförslag. Det är dock uppenbart, att detta granskningsarbete ej kunnat hindra, att byggnadsföretag kommit till utförande, vilka i vissa avseenden varit mindre väl ekonomiskt planlagda.

Liknande förfaringssätt torde hava tillämpats vid granskningen beträffande skolbyggnadens och de olika lokalernas och utrustningens standard. Detta oaktat har det synbarligen ej kunnat undvikas, att de olika byggnadsföretagen sinsemellan uppvisa en avsevärd kvalitetsskillnad. Avgörande härvid torde hava varit de anspråk på högre eller lägre byggnadsstandard, som vid förslagens upprättande blivit uppställda. Det är därför helt naturligt, att — såsom riksdagens revisorer framhållit — de ekonomiskt mera bärkraftiga skoldistrikt erhållit byggnadsbidrag med proportionsvis högre belopp än mindre välsituerade skoldistrikt. Då de större skoldistrikt i allmänhet kunna hänföras till den förstnämnda kategorien, och då de mera omfattande byggnadsföretagen kommit till utförande i dessa skoldistrikt, har det följaktligen i regel blivit så, att ovan nämnda kvalitetsskillnad framför allt kommer till synes vid en jämförelse mellan större och mindre skolanläggningar. I och för sig är väl detta ej särskilt anmärkningsvärt. Ett dylikt förhållande torde sannolikt göra sig gällande i fråga om byggnadsföretag även på andra områden. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om — såsom sker beträffande skolbyggnader — staten bör i nu tillämpad utsträckning lämna bidrag till kostnaderna för en sådan kvalitetsskillnad. Riktigare synes vara, att bidrag av statsmedel utgår till bestridande av kostnaderna för uppförande av skolbyggnader med en från ekonomiska och pedagogiska synpunkter lämplig och tillfredsställande byggnadsstandard med hänsynstagande till de av ortsförhållandena betingade byggnadskostnaderna. Det synes rimligt, att skoldistrikt, som göra

anspråk på en högre byggnadsstandard, själva få bestrida de på grund härav förhöjda kostnaderna. En dylik standardisering skulle åstadkomma en utjämning av byggnadskostnaderna och på samma gång medföra icke obetydliga besparingar för statsverket och sannolikt även för skoldistriktet.

Enligt de sakkunnigas mening torde emellertid, så länge statens bidrag utgår med viss procent av byggnadskostnaderna, stora svårigheter möta för genomförandet av några besparingsåtgärder i här berörda hänseenden. Även om större eller mindre avdrag göras å de beräknade totalkostnaderna för byggnadsföretaget och sålunda en högsta kostnadssumma fastställes, förhåller det sig dock med nuvarande bidragssystem så, att en viss relation finnes mellan totalkostnaderna och byggnadsbidraget. Det är därför förklarligt, att skoldistriktet icke finna anledning föreligga att alltför mycket begränsa utgifterna utan i stället önska giva byggnadsföretagen en så hög standard som möjligt. Självfallet blir det i regel de större och ekonomiskt mera välsituerade skoldistriktet, för vilka de egna kostnaderna spela en relativt underordnad roll, som ställa de högsta anspråken på lokalernas standard. Därav följer också, såsom redan framhållits, att dessa skoldistrikt för sina större skolanläggningar erhålla byggnadsbidrag med proportionsvis högre belopp än mindre och i allmänhet ekonomiskt svagare skoldistrikt.

De sakkunniga vilja även framhålla några synpunkter rörande byggnadsärendenas handläggning enligt nuvarande föreskrifter och tillämpad praxis.

Den regelmässiga gången av dessa ärendens behandling framgår av den redogörelse, som i det föregående lämnats rörande nu gällande bestämmelser om byggnadsbidrag till skolbyggnader. I det följande komma de sakkunniga att något närmare beröra vissa med byggnadsfrågorna sammanhängande spörsmål.

Då ett byggnadsföretag planeras, måste först utredning verkställas angående behovet av nya lokaler. Denna utredning företages av skoldistriktet och sker väl i regel i samråd med vederbörande folkskolinspektör. Detta utredningsarbete är ofta synnerligen omfattande, i synnerhet i de fall, då byggnadsfrågan måste ställas i samband med mer eller mindre svårlösta organisationsfrågor, vilket är regel, då det gäller skoldistrikt å landsbygden. Nu kan det emellertid inträffa, att den fortsatta behandlingen av ett byggnadsärende får följande förlopp. Beslut fattas om en viss organisation av skolväsendet, och nytt reglemente upprättas och fastställes av domkapitlet, varefter ritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar, avseende ett för den beslutade organisationen avpassat byggnadsförslag utarbetas. Sedan ärendet inkommit till skolöverstyrelsen verkställles, om så anses erforderligt, ytterligare utredning. Det kan därvid inträffa, att överstyrelsen finner den föreslagna organisationen av distriktets skol-

väsen ur ekonomiska eller andra synpunkter icke tillfredsställande och att överstyrelsen på grund härav anser, att lokalfrågan bör lösas på annat sätt än som av skoldistriktet ifrågasättes, eller att nya lokaler över huvud taget icke kunna anses erforderliga vid den skola, som avses i ansökningen. Man torde kunna utgå från, att, även om i ett dylikt fall ansökningen fullföljes, tillstånd till byggnadsföretagets utförande icke kommer att lämnas. Hela utredningsarbetet har sålunda blivit värdelöst och de därmed förbundna kostnaderna till ingen nytta.

Det kan också inträffa, att från överstyrelsens sida intet är att erinra mot den organisation, som ligger till grund för byggnadsföretaget, men att planläggningen av byggnaden är oekonomisk och lokalerna ur skolsynpunkt otillfredsställande, varför nya eller omarbetade ritningar måste anskaffas, för att byggnadsföretaget skall kunna godkännas, vilket medför ytterligare kostnader.

I detta sammanhang må ytterligare framhållas följande rörande byggnadsärendenas handläggning och då särskilt beträffande överstyrelsens befattning med dessa ärenden. Som redan nämnts omfattar överstyrelsens utredningsarbete icke blott prövning av lokalbehovet utan även granskning av ritningar m. m. Denna granskning avser ej blott lokalernas ändamålsenlighet, som måste bedömas ur olika synpunkter, utan även byggnadsföretagets ekonomiska planläggning. Detta senare granskningsarbete, som till övervägande del utföres av skolöverstyrelsens byggnadsakkunniga biträde, är till följd av det nu tillämpade bidragssystemet beträffande flertalet fall synnerligen omfattande och tidsödande. Vad som framför allt torde bidra här till är det förhållandet, att överstyrelsen skall i fråga om varje byggnadsföretag föreslå en högsta kostnadssumma, varå statsbidrag skall beräknas. På grund härav måste noggranna beräkningar göras rörande byggnadskostnaderna. Vidare skola alla utrymmen, vilka icke anses vara bidragsberättigade angivas, och kostnaderna för vart och ett av dessa beräknas för fastställandet av de avdrag, som böra göras. Om det vid granskningen visar sig, att onödigt höga kostnader beräknats för vissa detaljer i byggnadernas utformning, lokalernas inredning o. s. v., måste de avdragsbelopp, som föranledas därav, beräknas. Liknande granskning och beräkningar måste verkställas rörande de ingivna förslagen till anskaffande av inventarier till vart och ett av de i byggnaderna ingående specialrum, såsom gymnastik- och slöjdsalar samt skolkökslokaler.

Då antalet av överstyrelsen under tiden från och med år 1936 till utgången av år 1939 behandlade byggnadsärenden, oberäknat de till omkring 250 uppgående s. k. förhandsgranskningarna, utgjort något över 500, är det uppenbart, att det granskningsförfarande, för vilket här i korthet redogjorts och som påkallas av det nu tillämpade bidragssystemet, med nödvändighet måste få till följd, att byggnadsärendenas handlägg-

ning inom överstyrelsen fördröjes, vilket kan medföra olägenheter för skoldistriktet.

Riksdagens revisorer hava också uppmärksammat de av de sakkunniga här berörda förhållandena och hava därom i sin förutnämnda berättelse gjort följande uttalanden.

»Vid sin granskning hava revisorerna iakttagit, hurusom de nuvarande bestämmelserna angående statsbidrag till skolbyggnader medfört, att för samma nettoutrymme ekonomiskt mera bärkraftiga skoldistrikt med anspråk på högre byggnadsstandard i fråga om sina skolhus erhållit byggnadsbidrag med proportionsvis högre belopp än mindre välsituerade skoldistrikt med lägre byggnadsstandard. Förmögnare skoldistrikt hava även ansett sig kunna inreda ett flertal specialrum av olika slag m. m., varå statsbidrag erhållits, medan fattigare skoldistrikt icke haft råd att utrusta sina skolbyggnader med dylika utrymmen. På grund av frånvaron av maximerande bestämmelser beträffande de byggnadskostnader, för vilka statsbidrag må utgå, hava statsbidragen för dessa byggnader i skoldistrikt, där kvalitetsfordringarna å undervisningslokaler varit synnerligen höga, kommit att ökas på ett sätt, som från början näppeligen torde hava beräknats.»

»Handläggningen av byggnadsärendena företer enligt revisorernas mening åtskilliga brister. Sålunda har det inträffat, att tomt inköpts och ritningar uppgjorts för höga kostnader, varefter det visat sig, att skolorganisationen ej kunnat godkännas eller ritningen icke överensstämmt med de krav, som vederbörande myndigheter ansett sig böra ställa på densamma, varför hela byggnadsfrågan måste från början upptagas till förnyad dyr och omständlig behandling. Sålunda hava revisorerna uppmärksammat fall, då skoldistrikt låtit uppgöra ritningar till skolhusbyggnader, vilka sedermera icke kommit till utförande på grund av de höga byggnadskostnaderna. I ett sådant fall hava utgifterna för uppgörandet av ritningar medfört kostnader för distriktet, motsvarande en uttaxering inom kommunen med nära 3 kronor per skattekrona.

Tiden för byggnadsärendenas behandling hos myndigheterna har, enligt vad revisorerna inhämtat, varierat mellan 5 månader och två år, vilket i allmänhet berott på otillräcklig arbetskraft hos skolöverstyrelsen för granskning av ritningar m. m. Detta dröjsmål med ärendenas handläggning har för skoldistriktet medfört vissa olägenheter. Sålunda har inträffat, att de vid byggets planläggning beräknade kostnaderna sedermera på grund av prishöjning m. m. ökats och icke kunnat läggas till grund vid statsbidragets beräkning. I anledning härav har byggnadsfrågan måst ånyo upptagas till behandling och tillägsbidrag beviljas.»

Vad de sakkunniga i det föregående anført rörande dels skolbyggnadsverksamhetens omfattning, dels verkningarna av de nu tillämpade bestämmelserna om byggnadsbidrag till skolbyggnader kan givas följande *sammanfattning*.

Från tidpunkten av ifrågavarande bestämmelsers ikraftträdande intill utgången av år 1939 hava byggnadsbidrag beviljats till sammanlagt 457 byggnadsföretag med en fastställd högsta kostnadssumma av tillhoppa

något över 41 400 000 kronor och med ett sammanlagt statsbidragsbelopp av i runt tal 31 000 000 kronor. Då alltjämt förefinnes ett ej ringa behov av nya undervisningslokaler, komma med nuvarande bestämmelser stora anspråk att ställas på statskassan för tillgodoseende av detta lokalbehov.

Byggnadskostnaderna hava varit synnerligen varierande. Statens bidrag per undervisningslokal har sålunda vid i stort sett samma kubikpris beträffande olika byggnadsföretag kunnat växla högst betydligt. Bidragande orsaker härtill torde hava varit dels de olika byggnadsföretagens mer eller mindre ekonomiska planläggning, dels ock olikheten i fråga om byggnadsstandarderna.

I allmänhet hava de ekonomiskt mera bärkraftiga skoldistrikten erhållit byggnadsbidrag med proportionsvis högre belopp än mindre välsituerade skoldistrikt.

Beträffande handläggningen av byggnadsärendena enligt nu gällande bestämmelser kunna vissa erinringar göras. Sålunda kan det inträffa, att den slutliga prövningen av lokalbehovet sker först efter det att ritningar m. m. för ett byggnadsföretag upprättats, vilket medför onödiga kostnader.

Det nu tillämpade bidragssystemet nödvändiggör ett granskningsförfarande, som förorsakar mycket arbete och kräver lång tid, varigenom dröjsmål med byggnadsärendenas handläggning uppstår.

Med hänsyn till vad sålunda blivit anfört anse sig de sakkunniga kunna göra det uttalandet, att synnerligen starka skäl tala för att vissa ändringar vidtagas i nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet, i vad desamma avse bidrag till uppförande av nya undervisningslokaler.

C. De sakkunnigas förslag.

Allmänna synpunkter rörande bidragssystemet. De sakkunniga vilja till en början erinra om vad 1934 års folkskolesakkunniga i sitt betänkande anförde angående de krav, som borde ställas på ett statsbidragssystem för här avsett ändamål. De framhöllo angelägenheten av att det system, som komme att tillämpas vore ägnat att bereda kommunerna en *effektiv* hjälp till bestridande av byggnadskostnaderna, att det verkade i möjligaste mån *rättvist* och att det bleve *enkelt i tillämpningen*, och som motivering härför gjorde de sakkunniga följande uttalande.

»I fordran på effektivitet hos statsbidragssystemet inlägga de sakkunniga den betydelsen, att understöden ställas i en viss relation till kostnaderna för det ändamål, varom fråga är, att genom understöden täckes en avsevärd del av dessa kostnader, samt att understöden icke hava en tillfällig eller provisorisk karaktär eller utgå efter en godtycklig prövning från fall till fall utan — grun-

dande sig på ett bestämt åtagande från statens sida att under vissa närmare fixerade förutsättningar svara för en fastställd anpart av här ifrågakommande utgifter — kunna av kommunerna under angivna förutsättningar med säkerhet påräknas.

Det bör emellertid framhållas, att, om ett huvudkrav å statsbidragssystemet bör vara, att detsamma bereder kommunerna en *effektiv hjälp*, måste å andra sidan tillses, att denna hjälp hålles inom sådana gränser och lämnas under sådana villkor, att kostnadsöverflyttningen icke medför en obehörig stegring av här ifrågavarande utgifter. Skatteutjämningsberedningens förslag har särskilt ur sistnämnda synpunkt blivit föremål för mycken och enligt de sakkunnigas mening vägande kritik. Allmänt har därvid framhållits, att en avkoppling av kommunernas intresse av sparsamhet vid uppförande av skol- anläggningar otvivelaktigt komme att medföra en viss ekonomisk ovarsamhet vid handhavandet av sådana företag, och att det följaktligen vore att befaras, att ett genomförande av beredningens förslag komme att i stället för att medföra en önskvärd begränsning av hithörande utgifter uppvisa en rakt motsatt effekt. Även om den sålunda framförda kritiken närmast riktar sig mot ett statens fullständiga övertagande av byggnadsskyldigheten, måste enligt de sakkunnigas mening de därvid framförda synpunkterna tillmätas stor betydelse, jämväl då fråga uppkommer om överflyttning på staten av en väsentlig del av ifrågavarande kostnader. På samma gång kommunerna således böra beredas en verklig lättnad i utgifterna för skolbyggnaderna, är det enligt de sakkunnigas mening angeläget att tillse, att å staten icke överflyttas större del av kostnaderna, än att hos kommunerna alltjämt bibehålles ett starkt direkt intresse av att ifrågavarande utgifter hållas inom skäliga gränser.

En annan viktig fordran på statsbidragssystemet är, att det verkar i möjligaste mån *rättvist*. Att delade meningar i detta fall måste yppa sig om vad som kan anses vara en rättvis fördelningsgrund är självklart. Genom den kommunerna åliggande skyldigheten att på ett för hela riket i stort sett likartat sätt ordna sitt skolväsen komma utgifterna för skolhusbyggnaderna till följd av kommunernas skiftande ekonomiska bärkraft att synnerligen ojämnt drabba de särskilda kommunerna. Det kan då synas vara ett rättvist krav, att statens övertagande av en del av dessa kostnader sker på sådant sätt, att utgifterna för här ifrågavarande ändamål, i vad de kvarstanna på kommunerna, kunna uttagas av de skattskyldiga efter en och samma för hela riket gällande utdebiteringsprocent. Att på statsbidragsvägen nå fram till en dylik ideal kostnadsutjämnning synes dock på grund av skolväsendets år från år till storleken starkt skiftande och på förhand svårberäkneliga behov ej vara möjligt. Såsom en rättvis understödsnorm torde vidare mången vilja anse bidragets avpassande efter varje särskild kommuns prestationsförmåga. Det är emellertid en ytterst vanskelig sak att finna en för alla fall praktiskt användbar, enkel metod att på ett riktigt sätt utmäta ett efter en sådan regel utgående bidrag. Varken den kommunala utdebiteringens storlek, antingen ensam för sig eller — såsom i 1921 års sakkunnigas förslag — kombinerad med storleken av utdebiteringen för folkskolväsendet särskilt, eller antalet skattekrönor per invånare torde utgöra någon för alla fall tillförlitlig norm för uppskattning av understödsbehovets relativa styrka. Även skatteutjämningsberedningen har ansett ett efter dylika eller andra liknande grunder differentierat statsbidragssystem icke vara lämpligt.»

»Vid övervägande av olika alternativ för bestämmande av fördelningsgrunden hava de sakkunniga för sin del kommit till den uppfattningen, att man i fråga om kravet på en rättvis fördelningsgrund icke kan i detta sammanhang komma längre än att upprätthålla den principen, att inga skoldistrikt med hänsyn till kommunbildningens karaktär eller förvaltningsformer sättas i någon undantagsställning beträffande rätten till statsbidrag, samt att bidragets relativa storlek göres i möjligaste mån lika för alla distrikt. Ett på sådant sätt konstruerat statsbidragssystem förutsätter för utjämningskravets tillgodoseende med nödvändighet vid sin sida fortsatt statlig bidragsverksamhet i skattehindrande syfte. Detta först och främst därför att bidragen avse endast en del av den kommunala verksamheten, folkskoleväsendet. Men, även om en överflyttning på staten i större utsträckning än hittills av ifrågavarande kostnader torde komma att för kommunerna innebära en icke oväsentlig ekonomisk hjälp och statsbidraget samtidigt därmed kommer att i sin mån verka i skatteutjämnande riktning, lära av rent statsfinansiella skäl bidragen icke kunna sättas så höga, att behov av skattelindringsbidrag, motsvarande de nuvarande statliga understöden till synnerligen skattetyngda kommuner, försvinner.

En viktig sak är slutligen, att statsbidragssystemet blir *enkelt i tillämpning*. Med den väldiga omfattning, statens bidragsverksamhet numera har, måste det enligt de sakkunnigas mening anses synnerligen önskvärt, att den administrativa handläggningen av statsbidragsfrågorna icke göres tyngande. Genom sin invecklade beskaffenhet svårhanterliga beräkningsgrunder och ett omständligt prövningsförfarande böra därför undvikas. Med ett så utformat system torde ock vinnas den ej oväsentliga fördelen, att kommunerna kunna med ledning av i ämnet meddelade bestämmelser vid uppgörandet av de kommunala staterna på förhand beräkna statsbidragens storlek.»

Folkskolans besparingssakkunniga kunna principiellt i allt väsentligt ansluta sig till den uppfattning, som kommer till synes i det anförda uttalandet. Det är önskvärt, att de sålunda angivna kraven i fråga om statsbidragssystemets beskaffenhet, kunna upprätthållas. Erfarenheten har emellertid — vilket torde framgå av vad som redan anförts — givit vid handen, att de av folkskolesakkunniga angivna önskemålen beträffande systemets effektivitet, rättvisa och enkelhet vid tillämpningen av nu gällande bestämmelser icke alltid eller i alla avseenden kunnat förverkligas.

I fråga om effektiviteten synes systemet hava väl fyllt sin uppgift. Kommunerna hava beretts en verklig lättnad i utgifterna för skolbyggnaderna. Men på samma gång synes systemet verkat så, att de ekonomiska synpunkterna i en del fall kommit att göra sig allt för litet gällande inom kommunerna vid planläggningen och utförandet av de statsunderstödda byggnadsföretagen. Då bidragen ställts i en viss relation till kostnaderna, är det, som redan framhållits, förklarligt, att kommunerna visat mindre intresse av att utgifterna hållits nere och att i stället anspråken på en hög byggnadsstandard stegrats. Dessa anspråk hava växlat högst betydligt, och såväl nybyggnaderna som de olika lokalerna och deras utrustning förete på grund härav inom olika skoldistrikt en icke ringa kvalitetsskillnad.

Önskemålet att göra bidragets relativa storlek lika för alla distrikt, varigenom en rättvis fördelningsgrund skulle vinnas, har sålunda icke alltid kunnat förverkligas. Vidare har erfarenheten visat, att beräkningsgrunderna blivit mera invecklade och prövningsförfarandet mera omständligt än som från början kunnat förutses. Det nu tillämpade bidragssystemet kan därför knappast sägas vara enkelt i tillämpningen.

De sakkunniga hava övertvägt olika möjligheter för åstadkommande av de ändringar i nu gällande grunder för beräkning av statsbidrag till skolbyggnader, vilka kunna anses vara av förhållandena påkallade. Härvid hava de sakkunniga eftersträvat att komma fram till ett bidragssystem, vilket, på samma gång som det fyller kraven på effektivitet, rättvisa och enkelhet, dels stimulerar kommunernas intresse för att hålla utgifterna för här ifrågavarande ändamål inom skäliga gränser, dels medför besparingar för statsverket.

Av vad som redan anförts torde hava framgått, att ett system med procentuell beräkning av byggnadsbidragets storlek icke kan anses vara fullt tillfredsställande. Visserligen kunde med bibehållande av detta system besparingar vinnas antingen genom en sänkning av bidragsprocenten eller genom maximering i någon form av statsbidragets storlek. Dylig maximering kunde tänkas ske på sådant sätt, att bidraget till en skolanläggning utginge med ett fixerat högsta belopp — 1921 års sakkunniga föreslog, att statsbidrag ej finge utgå med högre belopp än 200 000 kronor — eller ock så, att ett högsta bidragsbelopp för varje undervisningslokal fastställdes. Genom vidtagande av här berörda åtgärder skulle otvivelaktigt statsverkets utgifter för ändamålet begränsas. Sannolikt komme desamma även att främja kommunernas sparsamhetsintresse. En sänkning av bidragsprocenten skulle emellertid hårt drabba de ekonomiskt mindre bärkraftiga kommunerna och kan därför icke anses tillrädlig. Ett maximeringsförfarande i enlighet med vad här antytts skulle visserligen medföra en begränsning av statsbidragsbeloppen i de fall, då detta av olika skäl kunde anses vara motiverat, men detta komme att verka alltför schablonmässigt för att kunna anses fylla kravet på en rättvis fördelningsgrund.

De sakkunniga, som anse sig icke kunna förorda vidtagande av åtgärder av här berörd art, hava efter olika överväganden kommit till den uppfattningen, att ett bidragssystem, som skall kunna lämna ett ur förut anförda synpunkter tillfredsställande resultat, icke kan grundas på den nu tillämpade huvudprincipen med procentuell beräkning av bidragets storlek. Då det sedan gällt att finna en annan beräkningsgrund hava de sakkunniga funnit sig böra undersöka, huruvida icke bidraget lämpligen kunde utgå med visst fastställt belopp för varje i en skolanläggning ingående undervisningslokal. Dessa undersökningar hava givit till resultat, att de sak-

kunniga ansett sig böra förorda ett på denna princip grundat bidragssystem, för vars utformning och verkningar i det följande närmare skall redogöras.

Till en början må erinras om vad som nu är stadgat i fråga om bidrag av statsmedel till byggnader för folkskoleväsendet och vilka kostnader, som få läggas till grund för beräkning av dylika bidrag.

Enligt bestämmelserna i § 3, tredje stycket, kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) må i den högsta kostnadssumman, varå statsbidrag beräknas, inräknas allenast kostnader för klassrum, gymnastiklokaler, lokaler för slöjd och hushållsgöromål, allt med tillhörande biutrymmen av olika slag jämte erforderliga inomhusledningar och fast inredning, den första uppsättningen inventarier till gymnastiksalar, slöjdsalar och skolkök ävensom utgifterna för ritningar, arbetsledning och kontroll. Vidare må, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, i kostnadssumman jämväl inräknas kostnader för andra, för skoländamål avsedda lokaler, såsom specialrum, samlings-salar, lärarrum och dylikt. Däremot må icke inräknas kostnader för sådana byggnadsarbeten, vilka allenast avse att sätta befintliga lokaler i bättre skick eller att giva dem en lämpligare disposition, ej heller kostnader för anskaffande, iordningställande eller inhägnande av skoltomt eller anordnande av brunn och framdragande av ledningar till skolhusbyggnader.

Det bidragssystem, som av de sakkunniga förordas, har utformats så, att statsbidrag kommer att utgå till bestridande av i stort sett samtliga de kostnader, till vilka bidrag enligt anförda bestämmelser nu kan beviljas. De avvikelser härifrån, som enligt de sakkunnigas mening kunna anses vara påkallade, skola i det följande närmare angivas. Dessförinnan må emellertid vissa förklarande anmärkningar göras rörande systemets mera allmänna principer.

Såsom förut antytts utgå de sakkunniga från den grundprincipen, att statsbidraget — utom i vissa undantagsfall — skall utgå med ett visst fastställt belopp för varje i en skolanläggning ingående ny undervisningslokal, som i varje särskilt fall befinnes vara för skolväsendets ändamålsenliga ordnande erforderlig. Vid fastställandet av bidragets storlek tages hänsyn jämväl till kostnaderna för med dessa lokaler normalt förenade biutrymmen, såsom kapprum och materielrum, trappor, värmeanläggningar och dylikt ävensom toalettanordningar. Särskilda bidrag till täckande av dessa kostnader skola alltså ej utgå. Beträffande gymnastiksalar samt lokaler för slöjd och hushållsgöromål beräknas bidraget till sådant belopp, att i detta ingår även bidrag till kostnaderna för anskaffande av den första uppsättningen för dessa lokaler erforderliga inventarier och erforderliga biutrymmen liksom, i fråga om gymnastiksalar, för duschanordningar, torkrum och dylikt. Man torde kunna utgå från, att i de fall, då äldre inventarier finnas, dessa äro så förslitna, att de icke lämpligen böra eller kunna

överföras till de nya lokalerna. De torde icke heller kunna åsättas något högre värde, varför de avdrag, som möjligen kunde ifrågakomma, bleve helt obetydliga.

Bidragsberättigade lokaler m. m. De sakkunniga övergå härmed till frågan om vilka utrymmen m. m., som äro av beskaffenhet att bidrag bör utgå för bestridande av kostnaderna för desamma, och skola därefter närmare redogöra för de beräkningsgrunder, enligt vilka bidragsbeloppens storlek bör fastställas, och i samband därmed föreslå de belopp, som enligt de sakkunnigas mening böra utgå för olika slag av undervisningslokaler.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår byggnadsbidrag i första hand till bestridande av kostnaderna för anskaffande av klassrum, gymnastiksalar samt lokaler för slöjd och hushållsgöromål. Att de här nämnda utrymmena böra räknas som undervisningslokaler, till vilkas uppförande byggnadsbidrag bör utgå, synes självfallet och härför torde ej krävas närmare motivering. Ehuru klassrummens storlek inom en skolanläggning kunna variera något, finna de sakkunniga tillräckliga skäl icke föreligga att av denna anledning föreslå olika bidragsbelopp för klassrum. Vad däremot beträffar gymnastiksalar samt lokaler för slöjd och hushållsgöromål blir storleken och beskaffenheten i övrigt av dessa lokaler i viss mån beroende av i vilken omfattning ifrågavarande lokaler komma att användas, vilket innebär, att skolanläggningarnas storlek i regel blir avgörande i fråga om dessa lokalers anordning. På grund härav och icke minst med hänsyn till de olika krav, som till följd därav måste ställas på lokalernas inredning, biutrymmen och inventarier, är det nödvändigt, att bidragsbeloppen fastställas under hänsynstagande till nämnda förhållanden. De sakkunniga föreslå därför, att bidrag må utgå till gymnastiksalar samt till lokaler för slöjd och hushållsgöromål med ett efter lokalens storleksordning avvägt belopp.

I vissa fall har, efter Kungl. Maj:ts prövning, byggnadsbidrag beviljats för anordnande av specialrum, såsom naturkunnighets- och teckningssalar ävensom för samlingsalar. Dylika bidrag hava, enligt vad de sakkunniga inhämtat, utgått endast i sådana fall, då ifrågavarande lokaler ingått i en större skolanläggning. Sålunda synes i regel bidrag erhållits till *ett* specialrum och då vanligen naturkunnighetsrum i en skola av enkel A-form, under det att för utgående av bidrag till teckningssal och samlingsal krävts, att skolan varit anordnad som dubbel A-form eller varit av större omfattning. Bidrag till samlingsalar synas dock hava endast i undantagsfall beviljats. Beträffande i här berörda avseende tillämpad praxis synes i stort sett ingen ändring böra ske. Enligt de sakkunnigas mening torde nämligen tillgång till specialrum i större skolor få anses vara av så stort värde för undervisningen, att staten bör bidraga till bestridande av kostnaderna för anordnandet av dylika utrymmen. Den anmärkningen kan

givetvis göras, att specialrum med bidrag av statsmedel borde få anordnas även i mindre skolor, och att, då så ej är fallet, byggnadsbidrag ej borde utgå för berörda ändamål. Häremot kan emellertid den invändningen göras, att specialrummen i en stor skola komma till betydligt större användning, ävensom att anordnandet av dylika utrymmen i en mindre skola skulle draga en oproportionerligt stor del av de totala byggnadskostnaderna. Då det kan förutsättas, att det lokalbehov, varom här är fråga, även i fortsättningen kommer att noga prövas, och att sålunda specialrum komma att anordnas endast i den omfattning, som kan befinnas oundgängligen nödvändig, synes någon ändring i nu tillämpad praxis ej påkallad. Detta gäller även i fråga om anordnandet av samlingssalar. Vissa normerande bestämmelser böra fastställas för utgående av bidrag till dylika lokaler.

Byggnadsbidrag har enligt hittills tillämpad praxis i en del fall beviljats för anordnande av lärarrum, i undantagsfall även till expeditions- och kollegierum, samt biblioteksrum. Vad beträffar lärarrum är det givetvis önskvärt, att ett dylikt finnes även i skolor med ett mindre antal klassrum. Övriga här nämnda utrymmen torde förekomma endast i större skolanläggningar, och i varje fall har byggnadsbidrag beviljats allenast till i större skolor befintliga utrymmen av detta slag. Då kostnaderna för lärarrum i mindre skolor äro jämförelsevis obetydliga, och då i fråga om större skolanläggningar kostnaderna för såväl lärarrum som för övriga här berörda lokaler, till vilka byggnadsbidrag kan ifrågasättas, utgör en så ringa del av de totala byggnadskostnaderna, att bidragen till desamma bleve av synnerligen liten betydelse för vederbörande skoldistrikt, synas övertvägande skäl tala för att dylika utrymmen hänföras till icke bidragsberättigade lokaler.

I ett icke ringa antal skolhusbyggnader inrymmas även lokaler för tillgodoseende av sociala eller socialhygieniska ändamål, såsom frukostrum, lokaler för barnbespisning, läkarundersökning och tandvård samt skolbad. Om samtliga dessa lokaler kan sägas, att de tillkommit på grund av andra behov än det egentliga undervisningsarbetets. De hava också vid tillämpningen av nu gällande bestämmelser hänförs till icke bidragsberättigade lokaler, dock med undantag för frukostrum. I de fall, då behov av ett sådant utrymme med hänsyn till barnens skolvägar förelegat, hava nämligen kostnaderna för detsamma fått inräknas i högsta kostnadssumman. De sakkunniga vilja i fråga om statsbidrag till här berörda lokaler framhålla följande.

I många skolor såväl i stad som på landsbygd äro förhållandena sådana, att ett större eller mindre antal barn under den längre rast, som vanligen förekommer, kvarstannar i skolan och där intager sin frukostmåltid. Det är ur flera synpunkter olämpligt, att barnen därunder vistas i klassrum eller kapprum. I de skolor, där annat lämpligt utrymme ej finnes dispo-

nibelt för ändamålet, synes därför särskilt frukostrum vara erforderligt. Detta torde då kunna anses utgöra ett för skolan nödvändigt utrymme och på grund därav böra hänföras till den grupp av lokaler, till vilken bidrag av statsmedel må kunna utgå.

Skolbarnsbespisningen har under de senare åren nått en allt större omfattning, och riksdagen har beviljat betydande anslag härtill. Sålunda har för budgetåret 1940/41 anvisats ett belopp av 400 000 kronor som bidrag för anordnande av skolbarnsbespisning. Många skoldistrikt å landsbygden, vilka anordna dylik bespisning, sakna härför lämpliga lokaler, vilket förhållande i hög grad försvårar bespisningens ordnande på ett ändamålsenligt sätt. Med hänsyn till den betydelse skolbarnsbespisningen har för de barn, vilka åtnjuta denna förmån, och då verksamheten i fråga indirekt torde kunna inverka fördelaktigt på arbetsresultatet i skolan, synas övervägande skäl tala för att bidrag även lämnas för anskaffande av för en ändamålsenligt ordnad bespisning erforderliga lokaler. Dylikt bidrag torde böra utgå även till skoldistrikt, som anordna skolbarnsbespisning utan att statsbidrag till verksamheten åtnjutes. De sakkunniga vilja sålunda förordna, att byggnadsbidrag må kunna beviljas för anordnande av barnbespisningslokal i skolanläggning, till vilken sådant bidrag i övrigt utgår.

Dessa lokaler — frukostrum och barnbespisningslokal — kunna, om de skola fylla sitt ändamål, icke lämpligen förläggas till annan plats än själva skolanläggningen. Härutinnan skilja de sig från övriga här berörda lokaler, vilka icke med nödvändighet behöva vara förlagda inom skolan. Bidrag till frukostrum och barnbespisningslokal bör utgå efter prövning i varje särskilt fall, och det torde därför kunna förutsättas, att dylikt bidrag beviljas endast i sådana fall, då verkligt behov av ifrågavarande anordningar förefinnes. Man torde vidare kunna utgå från, att det i regel bör vara tillfyllest med ettdera av nämnda utrymmen i en skola, och att barnbespisningslokal mera undantagsvis blir behövlig.

Det vore otvivelaktigt synnerligen önskvärt, om skolbarnens behov av badmöjligheter bleve tillgodosett på ett bättre sätt än vad nu, särskilt beträffande landsbygden, är fallet. Sannolikt skulle möjligheten att erhålla bidrag till i en ny skolbyggnad inrymd badanläggning i ej ringa grad stimulera intresset för anordnandet av skolbad. De sakkunniga anse sig detta oakttat icke kunna förordna, att bidrag utgår till dylika anläggningar och detta främst med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna. Därest skolbadsanläggningarna bleve bidragsberättigade, skulle självfallet bidrag utgå i samtliga de fall, då lokaler för skolbad anordnades, alltså även i större skolanläggningar, där anordningen skulle medföra betydande kostnader och sålunda kräva avsevärda bidrag. Här må jämväl framhållas, att det i mindre skolor, där för slöjd och hushållsgöromål avsedda lokaler ofta måste förläggas till källarvåningen, icke alltid kan beredas utrymme för

badanläggning, såvida icke en eljest obehörlig utvidgning av byggnadskroppen vidtages, vilket skulle medföra ganska stora kostnader. I mindre skolanläggningar är skolbadet icke sällan kombinerat med anordningar för folkbad. Lämpligheten av att förlägga en för allmänheten avsedd badanläggning till skolan kan ifrågasättas. Det synes vara mera tillfredsställande, om utvecklingen ledes därhän, att folkbad mera allmänt anordnas, och att, då särskilt skolbad ej finnes, skolbarnen beredas badmöjligheter i den kommunala badanläggningen. Slutligen må erinras om, att flertalet nya skolbyggnader inrymma gymnastiksalor med därtill hörande dusch-anordningar, vilka torde kunna anses utgöra en värdefull tillgång för tillgodoseendet av de skolhygieniska kraven.

De sakkunniga hava icke heller ansett sig böra förorda statsbidrags utgående till bestridande av kostnader för i en skola inrymda lokaler för läkarundersökning och tandvård. Även härvidlag har kostnadssynpunkten varit för de sakkunniga avgörande. Här må även erinras om, att barnens tandvård är en angelägenhet, som kommer att handhavas av landstingen, till vilket förhållande hänsyn även synes böra tagas vid bedömandet av frågan om statsbidrag till lokaler för ifrågavarande ändamål.

Ehuru frågan om anordnande av luftskyddsrum just nu kan anses äga särskild aktualitet, hava de sakkunniga icke ansett sig kunna upptaga denna fråga till närmare behandling. Som skäl härför må endast framhållas, att, så vitt de sakkunniga kunnat finna, ovisshet ännu synes råda i fråga om anordnandet av luftskyddsrum för skolorna, och att det därför för närvarande icke torde vara möjligt att utforma något förslag rörande bidrag till bestridande av kostnader för sådant ändamål. Det synes tillika kunna ifrågasättas, om denna fråga över huvud taget bör behandlas i samband med nu föreliggande spörsmål angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet.

Enligt nuvarande bestämmelser få även utgifterna för ritningar, arbetsledning och kontroll inräknas i den högsta kostnadssumman, varå statsbidrag beräknas. Det är även ur ekonomisk synpunkt av största vikt, att ritningar till skolbyggnaderna upprättas och kontroll utövas av sakkunniga och för ifrågavarande uppgifter fullt kompetenta personer. De sakkunniga vilja särskilt framhålla, att det av de sakkunniga ifrågasatta bidragssystemet torde komma att ställa stora anspråk på dem, som skola svara för kontrollen av de statsunderstödda skolbyggnadsföretagen. Erfarenheten torde hava visat, att en del lokala skolmyndigheter äro benägna att för upprättandet av ritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar anlita personer, vilka icke äga härför erforderliga kvalifikationer. Detta medför självfallet ökat arbete vid granskningen av ifrågavarande handlingar. Med hänsyn härtill bör enligt de sakkunnigas mening bidrag utgå till täckande av skoldistriktets kostnader icke blott för kontroll utan

även för ritningar m. m. Detta bidrag kunde möjligen fastställas att utgå med en viss procent av det totala bidragsbeloppet, men det synes dock lämpligare, att bidraget utgår med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall prövar skäligt, dock sammanlagt med högst fem procent av det för byggnadsföretaget beviljade bidragsbeloppet.

Med hänsyn till vikten av att kontrollen över byggnadsarbetenas utförande kommer att utövas av verkligt sakkunniga personer kunde det måhända vara erforderligt att kontrollant utsåges av statlig myndighet. De sakkunniga anse sig emellertid icke böra förorda detta utan föreslå, att byggnadsföretagen skola utföras under kontroll av byggnadssakkunnig person, som efter förslag av skolstyrelsen godkännes av länsstyrelsen, alltså samma förfaringssätt, som redan vunnit tillämpning.

Byggnadsbidrag i vissa fall. De sakkunniga hava ansett sig böra i detta sammanhang till övervägande upptaga frågan om utgående av statsbidrag i vissa, i det föregående ej berörda fall. Enligt nu gällande bestämmelser utgår byggnadsbidrag till nya skolbyggnader, inrymmande undervisningslokaler, samt till om- och tillbyggnadsarbeten i de fall, då genom dessa arbeten nya, för undervisning avsedda lokaler, vinnas. Däremot utgår ej bidrag för sådana byggnadsarbeten, vilka allenast avse att sätta befintliga lokaler i bättre skick eller att giva dem en bättre disposition. Ehuru goda skäl kunna anföras för bibehållandet av nämnda stadganden oförändrade, hava de sakkunniga dock ansett sig böra undersöka möjligheterna av att få till stånd sådan ändring av desamma, att statsbidrag under vissa förutsättningar kunde utgå även för bestridande av kostnaderna för mera omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten å folkskolebyggnader. Därigenom skulle alltså i vissa fall bidrag kunna utgå, ehuru ny undervisningslokal genom byggnadsarbetena icke vunnas.

Riksdagens år 1938 samlade revisorer hava i sin berättelse framhållit, att, enär statsbidrag enligt nuvarande bidragsbestämmelser ej utgår för reparation av skolbyggnader, skoldistrikt i stället för att genom reparation iståndsätta en skolhusanläggning vidtagit nybyggnad, för vars uppförande statsbidrag kunnat erhållas. Revisorerna förmena, att ett dylikt tillvägagångssätt ur det allmännas synpunkt blivit mera kostsamt än att iståndsätta den äldre byggnaden, under förutsättning att sistnämnda byggnad i övrigt varit tjänlig för sitt ändamål.

Av revisorernas uttalande framgår ej, huruvida någon närmare utredning blivit verkställd angående av revisorerna berörda förhållanden. En dylik utredning synes emellertid icke vara erforderlig. Det torde nämligen vara ganska påtagligt, att sådana fall kunna förekomma, då det vore ändamålsenligt och ur såväl statens som kommunens synpunkt mera ekono-

miskt att verkställa en ombyggnad av en äldre skolbyggnad än att uppföra en nybyggnad. Sakligt sett synes knappast någon mera vägande invändning kunna göras mot att statsbidrag finge utgå i dylika fall. Det torde emellertid bliva förenat med vissa svårigheter att bedöma, när sådana förhållanden kunna anses föreligga, att statsbidrag bör utgå. Självfallet måste närmare föreskrifter härom utfärdas.

Det är uppenbart, att bidrag icke kan utgå för bestridande av utgifter för underhåll av byggnader eller för sådana arbeten, som äro att hänföra till reparationer. En första förutsättning för utgående av bidrag bör vara, att mera omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten komma till utförande. Vidare bör det genom av byggnadssakkunnig person utfärdat intyg vara styrkt, att den befintliga byggnaden är av den beskaffenhet, att de planerade arbetena lämpligen kunna utföras, och att, om de ej verkställas, nybyggnad måste uppföras. Det bör också vara konstaterat, att genom byggnadsarbetena erhållas lokaler, vilka under en mera avsevärd tid framåt kunna anses fylla rimliga anspråk på ändamålsenliga skollokaler, ävensom att kostnaderna för dessa arbeten, jämförda med beräknade utgifter för eljest erforderliga nya lokaler, icke bliva högre, än att mera betydande besparingar uppkomma.

Uppställas nyss angivna villkor för utgående av byggnadsbidrag, varom här är fråga, synes garanti vinnas för att dylikt bidrag kommer att utgå endast i sådana fall, då det ur det allmännas synpunkt måste anses fullt motiverat, att bidrag av statsmedel beviljas.

Då genom här ifrågavarande byggnadsarbeten inga nya lokaler vinnas, kan bidrag till kostnaderna icke beräknas med visst belopp per undervisningslokal. De sakkunniga anse sig böra förorda, att bidrag i stället utgå med viss del av de styrkta verkliga kostnaderna, dock med en för alla sådana byggnadsföretag gällande generell begränsning av bidragets storlek. Bidraget synes nämligen böra stå i en viss relation till det bidragsbelopp, som skulle kunnat utgå, om i stället nya lokaler blivit uppförda. Med det av de sakkunniga förordade statsbidragssystemet synas inga svårigheter möta för en beräkning av sistnämnda belopp. Härför erfordras endast uppgift om antalet eljest erforderliga lokaler av olika slag samt om det kubikpris, som vid en beräkning av kostnaderna för nybyggnad fastställs som skäligt. Härvid förutsättes, att byggnadskostnaderna skola kunna approximativt beräknas utan att fullständiga ritningar till nybyggnad föreligga. De sakkunniga hava efter olika överbäganden funnit sig böra föreslå, att byggnadsbidrag under vissa villkor må utgå för mera omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten med belopp, motsvarande tre fjärdedelar av de styrkta verkliga kostnaderna, dock med högst femtio procent av det bidragsbelopp, som beräknas skolat utgå, därest eljest erforderliga nya lokaler i stället blivit uppförda.

Ändrade bestämmelser rörande underhålls- och materielbidrag. Därest bidrag av statsmedel kommer att utgå för bestridande av kostnader för byggnadsarbeten av det slag, som här senast berörts, synes det kunna ifrågasättas, om icke skäl kunde anses föreligga för indragning i viss omfattning av nu utgående underhålls- och materielbidrag. Enligt nu gällande bestämmelser äger skoldistrikt till underhåll av undervisningslokaler ävensom för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel åtnjuta årligt underhålls- och materielbidrag med 50 kronor för varje lokal, som tillhör distriktet, och med 25 kronor för varje av distriktet förhyrd lokal. Bidraget utgår under vissa villkor för klassrum, specialrum, gymnastikrum, slöjdsalar och rum för undervisning i hushållsgöromål. För budgetåret 1939/40 har det härför erforderliga beloppet upptagits till 1 800 000 kronor. Enligt beslut av 1940 års lagtima riksdag (riksdagens skrivelse den 4 maj 1940, nr 216) skall emellertid sagda bidrag från och med den 1 juli 1940 tills vidare begränsas till 50 procent av de nu utgående, d. v. s. till 25 kronor, respektive i avrundat tal 12 kronor för lokal och år, och har på grund härav för budgetåret 1940/41 anvisats ett förslagsanslag av 900 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

På grund av vad de sakkunniga här ovan föreslagit rörande byggnadsbidrag även till mera omfattande restaureringsarbeten och jämväl med hänsyn till den sålunda vidtagna sänkningen av underhålls- och materielbidraget synes det de sakkunniga lämpligare, om skoldistriktet finge åtnjuta sistnämnda bidrag enbart för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel, d. v. s. att detsamma utginge som materielbidrag. Då emellertid samma behov av bidrag förefinnes beträffande såväl distriktets egna som av distriktet förhyrda lokaler, torde ett årligt materielbidrag böra utgå med 25 kronor för varje sådan lokal, för vilken bidrag nu utgår, och under i övrigt oförändrade villkor. Antalet förhyrda lokaler torde kunna uppskattas till i runt tal 2 000. Om bidraget även för dessa fastställes till 25 kronor i stället för det av riksdagen bestämda beloppet eller 12 kronor, uppkommer sålunda en kostnadsökning av omkring 26 000 kronor. Jämfört med anslagsbehovet under budgetåret 1939/40 innebär emellertid de sakkunnigas förslag en årlig besparing av 874 000 kronor.

De sakkunniga föreslå sådan ändring i gällande bestämmelser angående underhålls- och materielbidrag, att skoldistrikt skall äga åtnjuta årligt materielbidrag med 25 kronor för varje skoldistriktet tillhörigt eller av distriktet förhyrt klassrum, rum för undervisning i gymnastik, slöjd eller hushållsgöromål samt specialrum, vilket användes som undervisningslokal.

Grundprinciper för beräkning av bidragsbeloppens storlek. De sakkunniga skola i det följande närmare redogöra för det av de sakkunniga

förordade bidragssystemets grundprinciper rörande beräkning av bidragsbeloppens storlek.

En faktor, till vilken hänsyn måste tagas vid fastställandet av byggnadsbidragens storlek, är byggnadskostnaderna på den ort, där byggnadsföretaget skall utföras. Dessa kostnader variera högst betydligt. De av skol-distrikten i ansökningarna om byggnadsbidrag angivna kubikprisen torde avspegla detta förhållande. Av de i tablå 3 lämnade uppgifterna framgår, att beträffande de i nämnda tablå upptagna byggnadsföretagen kubikprisen växlat mellan lägst 20 och högst 62 kronor, alltså en skillnad i kubikpris av icke mindre än 42 kronor. Det är uppenbart, att fastställandet av bidragsbeloppens storlek måste ske med hänsynstagande till de å skilda orter starkt växlande byggnadskostnaderna. I viss mån kunde väl härvid den för vissa andra syften tillkomna ortsgrupperingen vara vägledande. Då emellertid byggnadskostnaderna röna inflytande av icke blott de faktorer, som äro avgörande för en orts placering i en viss ortsgrupp, utan till viss del även av andra mera speciella förhållanden, såsom tillgången till olika byggnadsmaterialier och därav följande prisfluktuationer, transportförhållanden, tomtens läge och beskaffenhet m. m., synes den allmänna ortsgrupperingen icke kunna läggas till grund för en gradering av byggnadsbidragen. Byggnadsbidraget bör i stället göras beroende av de byggnadskostnader och ur dem härledda kubikpris, som för varje byggnadsföretag fastställas som skäligen. Detta är i stort sett samma princip, som nu vinner tillämpning. Vid fastställandet av den högsta kostnadssumma, varå statsbidrag må beräknas, torde nämligen skäligheten av det uppgivna kubikpriset hava prövats. I en del fall lär också kostnadssummans storlek rönt inverkan av huru denna prövning utfallit.

Redan här bör nämnas, att de sakkunniga av skäl, som längre fram närmare skall angivas, funnit sig böra föreslå, att beträffande byggnader, uppförda av sten, ett mindre tillägg må kunna utgå å det på grundval av det fastställda kubikpriset beräknade byggnadsbidraget.

Om sålunda kubikpriset lägges till grund vid fastställandet av bidragsbeloppens storlek för de olika undervisningslokalerna, böra vissa normerade bestämmelser rörande systemets tillämpning bliva gällande. Som ovan nämnts har bland de i tablå 3 medtagna byggnadsföretagen uppgivits synnerligen låga kubikpris, i några fall beräknade till mellan 20 och 25 kronor. Införskaffade uppgifter hava emellertid givit vid handen, att kostnaderna i flertalet av dessa fall varit för lågt beräknade, särskilt med hänsyn till nuvarande av krisläget påverkade byggnadskostnader. Men även om man bortser från nu rådande förhållanden och räknar med mera stabiliserade prislägen, torde det kunna anses som uteslutet, att kubikpriset vid ett skolbyggnadsföretag ens å billigaste ort kommer att mera avsevärt understiga 25 kronor. Med hänsyn härtill synes det skäligen, att ett lägsta

bidrag utgår vid ett kubikpris av 25 kronor, vilket belopp lämpligen bör fastställas som medelpris för kubikpriser upp till 26 kronor 25 öre, varefter bidrag utgår med ett i förhållande till stigande kubikpris ökat belopp. Självfallet kan härvid hänsyn icke tagas till alltför små prisvariationer. De sakkunniga hava ansett sig böra förorda en bidragsskala, enligt vilken bidragsbeloppet per undervisningslokal ökas med en viss summa för varje höjning av kubikpriset med 2 kronor 50 öre. Kubikpriset 27 kronor 50 öre skulle alltså gälla som medelpris för kubikpris mellan 26:26 och 28:75, 30 kronor för kubikpris mellan 28:76 och 31:25 o. s. v., dock med den begränsningen att ett högsta bidrag utgår vid ett fastställt kubikpris av 50 kronor, som gäller som medelpris för de fall, då kubikprisen uppgå till eller överstiga 48 kronor 76 öre. Nämda begränsning uppåt innebär, att en maximering av bidraget sker i en del fall. Då man kan räkna med, att de högsta byggnadskostnaderna göra sig gällande i de större och ekonomiskt mera bärkraftiga stadskommunerna, blir det alltså i dessa kommuner en bestämmelse om bidragets maximering kommer att vinna tillämpning. Det har redan framhållits, att kostnaderna för skolbyggnader i de större städerna på grund av deras rikliga skatteunderlag spela en relativt underordnad roll, och det kan med hänsyn härtill icke anses orimligt, om en viss maximering av bidragsbeloppen sker på sätt som av de sakkunniga här förordats. Här må erinras om, att även i tidigare framförda förslag angående statsbidrag till skolbyggnader liknande begränsning i fråga om bidragets utgående blivit förordad.

Då kubikpriset sålunda kommer att i viss mån vara avgörande i fråga om bidragsbeloppens storlek, måste stor vikt läggas därpå, att skäligheten av de i ansökningarna uppgivna kubikprisen blir noggrant prövad. För verkställandet av en dylik prövning erfordras en ingående kännedom om de på varje ort rådande förhållanden, som inverka på byggnadskostnaderna. Det torde kunna antagas, att vederbörande länsarkitekt äger eller har möjlighet att förskaffa sig sådan kännedom. Med hänsyn härtill förorda de sakkunniga, att länsstyrelsen skall hava att från länsarkitekten infordra yttrande över ansökningen i vad avser skäligheten av det kubikpris, som lagts till grund för beräkning av byggnadsbidraget.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga uttala, att det icke synes erforderligt att länsarkitekten i övrigt verkställer granskning av ritningar m. m. till skolbyggnader, enär sådan granskning sedermera kommer att utföras av överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde. Erfarenheten har visat, att det av vissa länsstyrelser nu tillämpade förfarings sättet, att i byggnadsärenden inhämta yttrande av vederbörande länsarkitekt, icke sällan förorsakat avsevärt dröjsmål med ärendenas handläggning.

Vid fastställandet av byggnadsbidragens storlek enligt den av de sakkunniga förordade grundprincipen, att statsbidraget skall utgå med visst

bestämt belopp för varje undervisningslokal, måste hänsyn tagas även till det förhållandet, att skollokalerna i fråga om storlek och beskaffenhet, inredning och utrustning med inventarier förete stor olikhet, som framträder icke blott beträffande för olika ändamål avsedda lokaler inom samma skolanläggning utan även och ofta i än högre grad i fråga om lokaler inom skolanläggningar av olika storleksordning. Sålunda kräves för exempelvis en gymnastiksal betydligt större utrymme än för ett klassrum, vartill kommer att inventarierna till gymnastiksalen draga en icke obetydlig kostnad. Olikheten i här berörda hänseenden framträder särskilt i sådana skolanläggningar, där vissa specialrum, såsom gymnastik- och slöjdsalar samt skolkök, kräva jämförelsevis stora utrymmen och på grund därav en mera omfattande uppsättning av inventarier. Kraven på nämnda specialrum bliva också i regel olika i större och mindre skolor. Med hänsyn härtill och då även kostnaderna för inventarierna till ifrågavarande specialrum böra medräknas vid bestämmandet av bidragets storlek, kan ett för alla lokaler lika bidragsbelopp icke fastställas, utan bör detta, såsom redan förut framhållits, i möjligaste mån anpassas efter lokalernas storlek och beskaffenhet i övrigt.

Byggnadsbidragets storlek blir slutligen beroende av den byggnadsstandard, som ur det allmännas synpunkt anses böra upprätthållas. Det har redan framhållits, att i fråga om hittills uppförda skolbyggnader anspråken i här berörda avseende växlat högst betydligt, och att det icke utan fog kan sägas, att byggnadsstandarden i en del fall varit onödigt hög. Detta omdöme torde gälla undantagsfall och då främst större skolanläggningar. Beträffande det övervägande antalet byggnadsföretag, till vilka byggnadsbidrag utgått, torde någon befogad anmärkning härutinnan icke kunna göras. De sakkunniga vilja dock i detta sammanhang göra följande uttalande. Även i mindre skolbyggnader inrymmas lokaler för undervisning i gymnastik, slöjd eller hushållsgöromål, vilka lokaler givetvis äro erforderliga för att nämnda undervisning skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Dessa lokaler kunna dock på grund av det ringa antalet klassavdelningar icke fullt utnyttjas. Icke minst med hänsyn härtill synes det angeläget, att ifrågavarande lokaler i de fall, då så befinnes lämpligt och möjligt, infogas i byggnadskroppen på sådant sätt, att kostnaderna för desamma kunna hållas nere. Sålunda synes exempelvis hinder ej böra möta att förlägga en gymnastiksal i en sådan skolas vindsvåning, även om därvid någon jämkning måste göras beträffande de krav, som eljest uppställas på en dylik lokals storlek. Detta självfallet under förutsättning att lokalen i övrigt blir lämplig för sitt ändamål. Enligt de sakkunnigas mening föreligger emellertid ingen anledning att föreslå en allmän sänkning av skolbyggnadernas standard. Detta gäller såväl i fråga om de utrymmen, som i regel ingå i en skolanläggning, som beträffande de olika skollokalernas in-

redning samt deras utrustning med inventarier. En generellt genomförd kvalitetssänkning synes icke ens ur ekonomisk synpunkt vara försvarlig och torde icke kunna ske utan på bekostnad av skolbyggnadernas och lokalernas varaktighet. Enligt de sakkunnigas mening böra byggnadsbidragen så avvägas, att det blir möjligt för skoldistriktet att uppföra gedigna skolbyggnader, fria från all lyx och onödig utstyrsel, inrymmande för sitt ändamål tjänliga och i hygieniskt avseende fullt tillfredsställande lokaler, försedda, i förekommande fall, med erforderliga inventarier av god beskaffenhet.

De sakkunniga vilja tillika framhålla, att det av de sakkunniga förordade statsbidragssystemet torde komma att i hög grad verka utjämnande i fråga om skolbyggnadernas standard. Ett skoldistrikt kan nämligen med tillämpning av de föreslagna bestämmelserna icke få eventuella anspråk på en högre standard tillgodosedda med bidrag av statsmedel. Därmed torde också i många fall dylika anspråk få förfalla. I den mån så sker bidrager systemet även till att gagna kommunernas ekonomiska intressen, vilket också angivits vara ett av detta systems syftemål.

Därest bidragsbeloppen bliva på lämpligt sätt avvägda, synes det sålunda ej behöva befaras, att skolbyggnadernas standard blir för hög. Där emot kan det tänkas, att, då skoldistriktet erhålla ett för varje bidragsberättigat utrymme bestämt belopp, det i något fall kan inträffa, att ett skoldistrikt kan finna det med sina egna ekonomiska intressen förenligt att ge byggnaden en alltför låg standard. De sakkunniga vilja emellertid erinra om, att skoldistriktets ansökningar om byggnadsbidrag skola åtföljas av bland annat ritningar och arbetsbeskrivningar, vilka underkastas sakkunnig granskning. Härvid kommer sålunda att prövas, huruvida skolbyggnad, för vilken bidrag sökes, är av den standard, som anses böra upprätthållas. Vidare måste under byggnadsarbetets gång kontrolleras, att arbetena utföras i enlighet med godkända ritningar och arbetsbeskrivningar, vartill kommer att byggnaden, innan statsbidraget utbetalas, skall i vederbörlig ordning avsynas.

I detta sammanhang må framhållas, att de sakkunniga, då de här angivit sin ståndpunkt till frågan om skolbyggnadernas standard, till fullo insett, att de nu rådande allmänna förhållandena kunna nödvändiggöra inskränkningar i fråga om såväl byggnadsverksamhetens omfattning som, i den mån så kan ske utan åsidosättande av skäliga krav på byggnadsföretagens ändamålsenlighet och varaktighet, beträffande skollokalernas beskaffenhet och utrustning. En av tidsläget betingad begränsning av byggnadsverksamheten har redan åstadkommit. Av uppgifterna i tablå 1 framgår sålunda, att antalet byggnadsföretag, till vilkas utförande Kungl. Maj:t under första hälften av budgetåret 1939/40 lämnade tillstånd, uppgick till endast 12 med en fastställd högsta kostnadssumma av sammanlagt om-

kring 3 200 000 kronor. Motsvarande tal för budgetåret 1938/39 voro respektive 130 och, i avrundat tal, 19 600 000 kronor. Dessa siffror visa, att synnerligen kraftigt verkande restriktiva åtgärder vidtagits beträffande beviljandet av byggnadstillstånd. Här må också erinras om, att Kungl. Maj:t i ett den 26 april 1940 utfärdat cirkulär till statskontoret m. fl. myndigheter framhållit nödvändigheten av att under nu rådande förhållanden byggnadsföretag för folkskoleväsendet, när sådant företag över huvud prövas böra nu ifrågakomma, planeras så, att kostnaderna för företaget så långt som möjligt hållas nere. Det kan alltså förväntas, att skolbyggnadsverksamheten under en tid framåt kommer att avsevärt inskränkas och att vid planläggandet av sådana byggnadsföretag, vilka äro oundgängligen nödvändiga, kostnadssynpunkten blir vederbörligen beaktad.

Med hänsyn till här anförda omständigheter hava de sakkunniga icke ansett sig böra i detta förslag upptaga några av det nuvarande krisläget påkallade särskilda bestämmelser.

I detta sammanhang må erinras om, att Kungl. Maj:t genom beslut den 1 augusti 1940 bemyndigat chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga för att inom nämnda departement biträda med utredning angående erforderliga åtgärder för förenkling och standardisering av nybyggnader för civilförvaltningens räkning. Av de för sagda utredning lämnade direktiven synes framgå, bland annat, att de normer för den offentliga byggnadsverksamheten, som efter undersökningen kunna komma att utfärdas, avses att tillämpas även vid sådana kommunala byggnadsföretag, till vilka statsbidrag utgå. Med anledning härav vilja de sakkunniga framhålla, att, därest nyssnämnda normer, avseende förenkling och förbilligande av byggnadsverksamheten, jämväl vinna tillämpning beträffande byggnader m. m. för folkskolan, det av de sakkunniga förordade statsbidragssystemet synnerligen väl lämpar sig för genomförandet av åtgärder i berörda hänseenden. I och med att byggnadskostnaderna för ett byggnadsföretag kunna nedbringas och det ur dem härledda kubikpriset blir lägre, reduceras nämligen automatiskt det vid ett högre kubikpris utgående bidragsbeloppet för varje i byggnaden ingående undervisningslokal, varigenom statsbidraget i det hela kommer att minskas. Härigenom rubbas icke i något avseende de av de sakkunniga föreslagna grunderna för beräkning av byggnadsbidragets storlek.

Standardiserade byggnadstyper. Ehuru frågan, huruvida det skulle vara möjligt och lämpligt att uppföra skolbyggnader av vissa standardiserade typer, icke kan anses stå i direkt samband med den av de sakkunniga behandlade frågan om ändrade grunder för utgående av statsbidrag till skolbyggnader, vilja de sakkunniga dock här framhålla några synpunkter rörande förstnämnda fråga.

Det torde vara uppenbart, att s. k. standardhus icke lämpligen kunna komma till utförande, då fråga är om större skolbyggnader, och det kan för övrigt ifrågasättas, huruvida över huvud taget skolhus, inrymmande klassrum, äro lämpade för standardisering. Planläggningen av dessa byggnader måste nämligen, bland annat för vinnande av tillfredsställande belysning av lokalerna, ske med hänsynstagande till tomtens läge. Även andra förhållanden, såsom tomtens beskaffenhet och dylikt, torde nödvändiggöra, att ett skolhus uppföres enligt ritningar, anpassade efter byggnadsplatsen. Däremot synes det ej uteslutet, att en standardisering skulle kunna genomföras beträffande mindre byggnader, avsedda att inrymma gymnastiksal, slöjdsal eller skolkök. Särskilt i fråga om landsbygdsskolorna förefinnes ett stort behov av dylika lokaler, och det är givetvis ett önskemål, att i den mån det blir möjligt tillgodose nämnda lokalbehov, detta kunde ske för lägsta möjliga kostnader. Vidare torde en standardisering kunna genomföras beträffande tillverkningen av inventarier och annan utrustning för här nämnda och andra skollokaler. För att utrona, huruvida utsikter finnas att genom en standardisering, varom här är fråga, nedbringa byggnadskostnaderna, skulle krävas ingående undersökningar av sådan omfattning, att de sakkunniga icke ansett sig kunna eller böra vidtaga åtgärder i detta syfte. Då förutnämnda av chefen för kommunikationsdepartementet tillkallade sakkunniga hava att även utreda frågan om standardisering av nybyggnader m. m., torde det kunna förväntas, att av sagda utredning kommer att framgå, huruvida det är möjligt att genom en standardisering åstadkomma ett förbilligande av byggnadsverksamheten jämväl på folkskolans område.

De sakkunniga förutsätta emellertid, att, i det fall skoldistrikt söker byggnadsbidrag för uppförande av standardbyggnad av här ifrågavarande slag, hinder ej bör möta för utgående av dylikt bidrag, därest byggnaden och de däri inrymda lokalerna fylla uppställda krav i fråga om kvalitet och ändamålsenlighet.

Utanordnandet av byggnadsbidrag. Då frågan om statsbidragets storlek står i nära samband med frågan om sättet för statsbidragets utgående, bör i detta sammanhang sistnämnda spörsmål något beröras. Enligt nu gällande bestämmelser skall byggnadsbidrag å högst 2 500 kronor utanordnas på en gång, så snart länsstyrelsens beslut i fråga om lokalernas godkännande vunnit laga kraft. Överstiger beviljat byggnadsbidrag 2 500 kronor, skall detsamma av länsstyrelsen fördelas med lika belopp på tjugufem redovisningsår (den 1 juli—den 30 juni), räknat från och med det redovisningsår, då byggnadsarbetena godkänts. De sakkunniga hava funnit sig böra till övervägande upptaga frågan, huruvida dessa bestämmelser fortfarande böra tillämpas, eller om anledning kan föreligga att framlägga förslag om änd-

ring av desamma. Det har härvid synts lämpligt att något närmare undersöka verkningarna av bestämmelserna i fråga.

Till en början må då erinras om, att riksdagens revisorer i sin år 1938 avgivna berättelse framhållit, att den nu gällande bestämmelsen om bidrag med 75 procent av byggnadskostnaderna, fördelat på 25 år, i många fall föranlett skoldistriktet till väl optimistiska kalkyler beträffande den ekonomiska innebörden av de förmåner, som sålunda stå dem till buds. Det synes de sakkunniga ej osannolikt, att bestämmelsen i fråga i vissa fall haft sådan inverkan på byggnadsfrågorna, som revisorerna göra gällande. Å andra sidan torde man kunna förutsätta, att vederbörande lokala skolmyndigheter, som haft att handlägga byggnadsärendena inom respektive skoldistrikt, vid byggnadsföretagens planläggning och vid uppgörandet av kostnadskalkylerna för desamma varit underkunniga om den verkliga innebörden av ifrågavarande statsbidragsbestämmelser, och att därför vid besluts fattande om anskaffande av nya skollokaler tillbörlig hänsyn tagits till de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna.

Med tillämpning av det av de sakkunniga förordade bidragssystemet, enligt vilket bidraget skulle utgå med ett fastställt belopp per undervisningslokal i stället för med viss procent av byggnadskostnaderna, torde i varje fall risken för att skoldistriktet skola förledas till alltför optimistiska kalkyler beträffande den ekonomiska innebörden av dem tillkommande förmåner avsevärt minskas. Det är emellertid ur en annan synpunkt de sakkunniga vilja bedöma frågan om de nuvarande bestämmelsernas lämplighet. Som redan nämnts sker en fördelning av bidraget, då detta överstiger 2 500 kronor, på en tidsperiod av 25 år. Med den räntefot, som tillämpats under de senaste åren torde bidragets reella värde i dessa fall kunna beräknas i allmänhet hava utgjort omkring 50 procent av de totala kostnaderna för lokalanskaffningen. Därest hela bidragsbeloppet i stället utbetalades, så snart byggnaden vore färdig och vid avsyning godkänd, borde alltså med tillämpning i övrigt av nuvarande bidragssystem, bidraget utgå med nämnda procenttal. Detta vore givetvis vid ett normalt ränteläge ur kommunernas synpunkt mera tillfredsställande, särskilt för de ekonomiskt mindre bärkraftiga skoldistriktet, för vilka svårigheter kunna uppkomma att erhålla erforderliga lånemedel. Kommunerna bleve då också mera oberörda av förekommande räntefluktuationer. För de kommuner, som nödgas upptaga amorteringslån för bestridande av utgifterna för skolbyggnadsföretag, d. v. s. nära nog alla kommuner, där nya lokaler anskaffats, medför en höjning av räntan indirekt en minskning av statsbidragsbeloppet. Självfallet blir dock förhållandet omvänt vid en räntesänkning. Ur kommunal synpunkt vore det otvivelaktigt förmånligare, om byggnadsbidraget utbetalades omedelbart efter byggnadsarbetenas slutförande.

Vid bedömandet av detta spörsmål måste även de statsfinansiella intressena beaktas. Om byggnadsbidraget vid omedelbart utanordnande bestämdes till 50 procent och vid fördelning på 25 år till 75 procent av byggnadskostnaderna, bleve statens prestation vid ett ränteläge, som under de senaste åren varit rådande, i stort sett lika. Båda dessa förfaringssätt tillämpas också enligt nuvarande statsbidragsbestämmelser. Därest bidragsunderlaget överstiger femtusen kronor och byggnadsbidraget alltså utgår med tre fjärdedelar av den fastställda högsta kostnadssumman, fördelas nämligen bidraget med lika belopp på tjugufem år, medan i övriga fall, då byggnadsbidraget utgår med hälften av nämnda kostnadssumma, bidraget utbetalas på en gång. Ett utanordningsförfarande, varigenom ett på lämpligt sätt avvägt reducerat byggnadsbidrag utginge, synes sålunda icke i och för sig kunna anses stridande mot statens intressen. Det torde väl i stället kunna sägas vara en ur ekonomisk synpunkt riktig princip, att beslutade statsutgifter i största möjliga utsträckning omedelbart utbetalas och ej skjutas över på framtiden. Därigenom undviks också den automatiska utgiftsstegring, som följer med det i övervägande antalet fall nu tillämpade systemet med fördelning av bidraget på 25 år.

Följande uppgifter torde belysa de olika verkningarna av ovan angivna alternativ rörande utanordningsförfarandet. Under budgetåret 1938/39 fastställde Kungl. Maj:t högsta kostnadssummor för byggnadsföretag till ett sammanlagt belopp av 19 631 083 kronor, av vilket belopp 75 procent eller 14 723 312 kronor 25 öre alltså skulle utgå som statsbidrag. Då sistnämnda summa fördelas på 25 år, kommer statens bidrag för år räknat att utgöra i avrundat tal 588 900 kronor. Ett omedelbart utbetalande av exempelvis 50 procent av förstnämnda kostnadssumma 19 631 083 kronor skulle inneburi en årsutgift för staten av nära 10 000 000 kronor. Då emellertid den sålunda uppkommande skillnaden i fråga om årskostnader, uppgående till omkring 9 400 000 kronor, icke utgör en merutgift för staten utan endast beror på att ett beviljat bidrag utbetalas på en gång i stället för att fördelas på 25 år, skulle de sakkunniga, därest man under den närmaste tiden kunnat räkna med normala förhållanden, likväl hava ansett sig böra förordast sistnämnda utanordningsförfarande. Med hänsyn till de oerhört stora krav, som på grund av det nuvarande krisläget ställas på statsfinanserna, och då statens lånemöjligheter torde komma att helt utnyttjas för andra behov, som ovillkorligen måste tillgodoses, finna de sakkunniga sig icke kunna föreslå någon ändring av nu berörda bestämmelser.

Då de sakkunniga här tagit ställning till frågan om sättet för statsbidragets utgående, hava de sakkunniga utgått från de bestämmelser, som nu gälla. Det må då anmärkas, att det i berörda hänseende gjorda principuttalandet gäller vare sig det nuvarande eller det av de sakkunniga förordade bidragssystemet tillämpas. På grund av den sålunda intagna ståndpunkten,

hava de sakkunniga följaktligen sökt att så avväga bidragsbeloppen för olika undervisningslokaler, att dessa belopp närmast skola motsvara de bidrag, som erhållas enligt nu tillämpade bestämmelser om bidrag med 75 procent av byggnadskostnaderna, fördelat på 25 år, dock med i vissa fall en mindre höjning och i andra fall åter en mera avsevärd reducering av bidragsbeloppens storlek.

Bidragsbeloppens storlek. Sedan de sakkunniga sålunda redogjort för de grundprinciper, enligt vilka byggnadsbidragen böra fastställas, samt jämväl berört vissa i samband därmed stående frågor, vilja de sakkunniga i det följande framlägga mera detaljerade förslag rörande storleken av de bidragsbelopp, som böra utgå för undervisningslokaler av olika slag.

Det må till en början framhållas, att de sakkunnigas förslag grundar sig dels på tillgängliga uppgifter rörande kostnaderna för ett jämförelsevis stort antal byggnadsföretag, till vilka statsbidrag utgått, dels på kostnadsberäkningar, verkställda av de sakkunnigas expert rörande byggnadsfrågor, arkitekten Birger Jonson. Sistnämnda beräkningar hava avsett skolanläggningar av olika storleksordning, till vilka typskisser hava uppgjorts av arkitekt Jonson.

På grundval av nämnda uppgifter och beräkningar hava de sakkunniga upprättat vidstående tabell, som även skall utgöra bilaga till det vid betänkandet fogade kungörelseförslaget. De i tabellen upptagna bidragsbeloppen hava avvägs under hänsynstagande dels till olika kubikpris, dels till skollokalernas storlek, utrustning och beskaffenhet.

Den relation mellan bidragsbelopp och kubikpris, som de i tabellen angivna beloppen utvisa, har vunnits genom att det för de olika lokalerna föreslagna lägsta bidragsbeloppet ökats med omkring tio procent för varje stegring av kubikpriset med 2 kronor 50 öre. Härvid är dock att märka, att i de fall, då med bidraget skall bestridas även viss del av lokalens inventarie-kostnader, den procentuella ökningen beräknats på lägsta bidragsbeloppet, minskat med ett belopp, som ungefärligen motsvarar det för inventarier beräknade bidraget. Av praktiska skäl hava dock vid beräklandet av sistnämnda bidrags storlek vissa jämkningar vidtagits. Avrundning av beloppen har skett dels uppåt, dels nedåt.

Beträffande de i tabellen för olika slag av lokaler angivna bidragsbeloppen må följande förklarande anmärkningar lämnas.

Klassrum, naturkunnighetsrum och teckningssalar. Såsom redan under rubriken Bidragsberättigade lokaler anförts hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå lika bidragsbelopp för såväl större som mindre klassrum. I regel inrymmas i varje skolbyggnad klassrum för både folk- och småskoleavdelningar, varför det torde kunna sägas, att samtliga byggnadsföretag bliva i stort sett likställda genom denna bidragsform. Beträffande klassrummens

Tabell jämte övriga bestämmelser

att tillämpas vid fastställandet av byggnadsbidrag enligt *Kungl. Maj:ts kungörelse* (nr)
 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet.

Kubikpris Kronor	Klassrum Naturkunnig- hetsrum Teckningssal	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 10 × 8 m, höjd c:a 4 m)	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 12 × 8 m, höjd c:a 4.5 m)	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 16 × 10 m, höjd c:a 5 m)	Slöjdsal med inventarier (golvyta c:a 9 × 6.5 m, höjd 2.8—3 m)	Slöjdsal med inventarier (golvyta c:a 12 × 6.5 m, höjd 2.8—3 m)	Skolkök med inventarier (golvyta c:a 8 × 6.5 m, höjd 2.8—3 m)	Skolkök med inventarier (golvyta c:a 9.5 × 6.5 m, höjd 2.8—3 m)
25:— (upp till 26:25)	7 000	10 000	12 000	24 000	7 000	8 000	8 000	10 000
27: 50 (26:26—28:75)	7 700	10 800	13 000	26 000	7 600	8 700	8 700	10 800
30:— (28:76—31:25)	8 400	11 600	14 000	28 000	8 200	9 400	9 400	11 600
32: 50 (31:26—33:75)	9 100	12 400	15 000	30 000	8 800	10 100	10 100	12 400
35:— (33:76—36:25)	9 800	13 200	16 000	32 000	9 400	10 800	10 800	13 200
37: 50 (36:26—38:75)	10 500	14 000	17 000	34 000	10 000	11 500	11 500	14 000
40:— (38:76—41:25)	11 200	14 800	18 000	36 000	10 600	12 200	12 200	14 800
42: 50 (41:26—43:75)	11 900	15 600	19 000	38 000	11 200	12 900	12 900	15 600
45:— (43:76—46:25)	12 600	16 400	20 000	40 000	11 800	13 600	13 600	16 400
47: 50 (46:26—48:75)	13 300	17 200	21 000	42 000	12 400	14 300	14 300	17 200
50:— (48:76 och däröver) .	14 000	18 000	22 000	44 000	13 000	15 000	15 000	18 000

För skolbyggnad, uppförd av sten, må, efter prövning i varje särskilt fall, utgå särskilt tillägg, motsvarande högst fem procent av det totala bidragsbeloppet, beräknat i enlighet med i tabellen angivna grunder.

Byggnadsbidrag må, efter prövning i varje särskilt fall, jämväl kunna utgå för följande för skoländamål avsedda lokaler enligt de grunder och med de belopp, som här angivas:

för samlingssal, som är inrymd i skolanläggning, avsedd för skola med i regel minst två respektive tre eller fyra parallellavdelningar, med högst 20 000 respektive 35 000 eller 50 000 kronor;

för frukosttrum med högst 5 000 kronor och för barnbespisningslokal med högst 10 000 kronor.

storlek synes hittills tillämpad praxis i allt väsentligt böra gälla. Enligt av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar härom skola klassrummen hava en höjd av 3.5 meter. Bredden bör vara 6.5 meter eller — om skåpinredning anordnas å ena långväggen — 6.7 meter. Minsta tillåtna bredd är 6 meter. Rummen skola hava en längd av 7 å 7.5 meter för småskoleavdelning och 9 meter för folkskoleavdelning. I skolbyggnader med flera läraravdelningar å folkskolestadiet har dock längden på salarna kunnat variera mellan 8 och 9 meter. De sakkunniga vilja här uttala, att folkskolesalarna endast i undantagsfall böra understiga 9 meter i längd. Förekomsten av för små lärosalar kan nämligen utgöra hinder för en sammanslagning av läraravdelningar i sådana fall, då detta med hänsyn till lärjungeantalets storlek eljest borde ske. Här angivna krav på klassrummens storlek torde icke alltid och i alla avseenden kunna eller böra upprätthållas, då fråga är om äldre lokalers ombyggnad. I dylika fall måste givetvis hänsyn tagas till i varje särskilt fall föreliggande förhållanden, dock utan eftersättande av rimliga krav på lokalernas ändamålsenlighet.

De sakkunniga föreslå, att bidrag för naturkunnighetsrum respektive teckningssal skall utgå med samma belopp som för klassrum. Då för vart och ett av nämnda specialrum kräves något större utrymme än för ett klassrum — en golvyta av 80 å 90 kvadratmeter torde få anses erforderlig — kunde måhända ett högre bidrag för ifrågavarande lokaler vara motiverat. Goda skäl kunna dock anföras för de sakkunnigas förslag. De i vissa skolbyggnader inrymda specialrummen kunna sägas intaga en särställning, därigenom att bidrag för desamma kan erhållas, endast då fråga är om skolanläggningar av större omfattning, alltså en förmån som de mindre skoldistriktet icke komma i åtnjutande av. Det synes då rimligt, att bidrag för dylikt ändamål utgår med något reducerat belopp. Vidare må framhållas, att kostnaderna för de i en skolanläggning ingående specialrummen utgöra en mycket ringa del av de sammanlagda kostnaderna för byggnadsföretaget, varför en reduktion av bidraget med ett mindre belopp för ett eller annat rum torde kunna anses sakna betydelse för det enskilda skoldistriktets ekonomi. För staten däremot kan vid en mera omfattande byggnadsverksamhet en dylik reduktion medföra viss besparing.

Gymnastiksalar. Såsom framgår av tabellen hava de sakkunniga räknat med att bidrag skall utgå till gymnastiksalar av tre storleksordningar. Detta är i överensstämmelse med de principer, som hittills vunnit tillämpning vid beviljandet av byggnadsbidrag för sådana lokaler. De i tabellen angivna måtten på salarnas storlek äro ej avsedda att fastställas till ovillkorlig efterrättelse utan äro att anse som normerande mått för de tre storlekar, för vilka olika bidragsbelopp kunna utgå. De sakkunniga förutsätta, att, liksom nu är fallet, skoldistrikt skall kunna erhålla tillstånd att anordna gymnastiksalar av större mått, därest särskilda förhållanden därtill föranleda, dock att bygg-

nadsbidraget i dylikt fall skall bestämmas till det belopp, som skolat utgå för gymnastiksal av för skolan eljest avsedd storlek.

Såsom redan förut angivits avses bidragen jämväl till bestridande delvis av kostnader för lokalernas utrustning med erforderliga redskap ävensom för anordnande av omklädnadsrum, dusch- och tvagningsrum samt torkrum med tillhörande inredning såsom skåp för gymnastikkläder, dricksanordningar och dylikt. Beträffande anordnandet av här berörda till gymnastiksalar hörande utrymmen har överstyrelsen utfärdat mera detaljerade bestämmelser. Det av de sakkunniga förordade bidragssystemet synes ej böra föranleda någon ändring härutinnan. Enligt ovannämnda anvisningar beräknas den mindre gymnastiksalen erforderlig för en skola av B2-form, mellanstorleken för skola av första B-formen och den större för A-skola. Även om det kan finnas fall, då anledning knappast föreligger att göra gymnastiksalens storlek beroende av, huruvida den tillhör en B1-skola eller en B2-skola, synas dock skäl kunna anföras för den av överstyrelsen tillämpade regeln. Det torde förhålla sig så, att det ur byggnadsteknisk synpunkt ofta möter hinder för att i en skolbyggnad, avsedd för en B2-skola, för rimliga kostnader inrymma en gymnastiksal av större dimensioner än 10×8 meter. I en byggnad av större omfattning förefinnas däremot ökade möjligheter att för sagda ändamål disponera erforderliga utrymmen. Den omständigheten, att gymnastiksalen i en större skola utnyttjas mera än i en skola med ett fåtal läraravdelningar, kan ävenledes anföras som skäl för att storleken av dessa undervisningslokaler göres beroende av skolanläggningens omfattning.

Statsbidrag till gymnastiksal i skola av tredje B-formen har i regel ej utgått. Med hänsyn till den ringa användningen av en dylik lokal, synes denna praxis fortfarande böra följas. De sakkunniga vilja dock uttala, att hinder ej bör möta för utgående av bidrag för ifrågavarande ändamål i sådana fall, då särskilda förhållanden föreligga.

De bidragsbelopp för gymnastiksalar, som angivits i tabellen, hava avvägrats under hänsynstagande icke blott till salarnas olika storlek utan även till de olika krav, som måste ställas dels på salarnas utrustning med redskap, dels på de till salarna hörande utrymmena, såsom duschanordningar m. m. Tillgodoseendet av dessa krav medför särskilt beträffande gymnastiksalar av den största typen ganska betydande kostnader. Bidraget för dessa salar måste därför beräknas till ett i förhållande till själva salens storlek ganska högt belopp.

Slöjdsalar. De sakkunniga föreslå, att bidrag må utgå till slöjdsalar av två storlekstyper. Slöjdsal, som är avsedd för en à två slöjdgrupper, vilket är regel i skolor av B-form och i flertalet enkla A-skolor, har beräknats tillhöra den mindre typen. En sådan sal bör hava en längd av 8 à 9 meter samt en bredd av 6.5 meter. I skolor, där slöjdsalen kommer att användas av ett

större antal slöjdvadlingar, torde salen böra givas en längd av cirka 12 meter och samma bredd som den mindre salen. Höjden i slöjdsal, som i regel tänkes förlagd till källarvåning, har beräknats utgöra 2.8—3 meter. Även här angivna mått, som överensstämma med överstyrelsens anvisningar, böra anses som standardmått, från vilka mindre avvikelser kunna medgivas, därest byggnadsförhållandena göra detta nödvändigt. Till slöjdsal bör höra lämpligt utrymme för virkesförrådet och till en större slöjdsal dessutom ett särskilt rum för ytbehandling samt ett mindre materielrum.

Vad här sagts gäller främst för goss-slöjd avsedda lokaler. För de fall, då bidrag anses böra beviljas för i större skolanläggningar inrymda slöjdrum för kvinnlig slöjd, synes sådant bidrag böra utgå med samma belopp som för annan slöjdsal av motsvarande storlek.

Skolkök. Beträffande lokaler för hushållsgöromål vilja de sakkunniga uttala följande. De sakkunniga finna det synnerligen oekonomiskt för såväl staten som kommunerna, att skolkökslokaler anordnas även i mindre skolor, där dessa lokaler i regel användas för undervisning av fortsättnings skolans flickor endast en eller två kurser varje år. Detta missförhållande avtager visserligen i den mån centraliseringsåtgärder vidtagas, men en rationell lösning av frågan torde ej kunna vinnas med mindre än att en genomgripande omorganisation genomföres på detta område. Det vore enligt de sakkunnigas mening önskvärt, att denna fråga kunde erhålla en tillfredsställande lösning.

De krav på bidrag för anordnande av skolkökslokaler även i mindre skolor, som framställas, torde emellertid med hänsyn till nuvarande organisation i flertalet fall vara berättigade. Det torde också kunna förutsättas, att behovet av lokaler för ifrågavarande ändamål av vederbörande myndigheter noggrant prövas.

De sakkunniga hava alltså funnit sig böra för skolkökslokaler föreslå bidragsbelopp för såväl mindre som större skolkök. I enlighet med överstyrelsens anvisningar har för det mindre skolköket beräknats en golvyta av cirka 8×6.5 meter och för det större en golvyta av cirka 9.5×6.5 meter samt höjden i båda fallen till 2.8—3 meter. Som biutrymmen till en skolkökslokal böra ingå skafferi, mindre tvättstuga samt torkrum. Om möjligt bör till skolköket, åtminstone till det större, höra matrum. Önskvärt är att följande biutrymmen finnas vid större skolkök, nämligen hemvårds- och lärarinnerum samt omklädnadsrum.

Det högre bidraget motiveras icke blott av att flera och större utrymmen krävas för detta bidrags utgående utan även av det förhållandet, att anskaffandet av inventarier till ett större skolkök, bland annat erfordras flera spisar, medför större kostnader.

En förutsättning för utgående av bidrag för gymnastik- och slöjdsalar samt skolkök bör vara, att ifrågavarande lokaler utrustas med erforderliga

inventarier av fullgod beskaffenhet samt att till desamma höra erforderliga biutrymmen.

Frukostrum och barnbespisningslokaler. Det torde icke vara möjligt att beträffande dessa lokaler uppställa några enhetliga fordringar rörande desammas storlek och beskaffenhet i övrigt. Bidragsbeloppen kunde möjligen fastställas med hänsynstagande till det antal barn, för vilket lokalen vore avsedd. Bidrag kunde då lämpligen utgå för frukostrum av följande storleksordning, nämligen för lokaler, avsedda för respektive högst 25 barn, över 25 men ej 50 barn, över 50 men ej 75 barn samt över 75 barn. På enahanda sätt kunde bidragets storlek bestämmas, då fråga vore om barnbespisningslokal, därvid man dock borde räkna med lokalutrymmen för respektive 100 och 150 barn eller därutöver. Man finge sedan pröva, dels huruvida vid en skola behov av dylik lokal förefunnnes, dels för huru stort barnantal lokalen skäligen borde avses. Nu torde det emellertid beträffande dessa lokaler förhålla sig så, att de i regel kunna förläggas till byggnadernas källarvåning, och icke sällan kan ett eljest utnyttjat utrymme tagas i bruk för ändamålet. I andra fall åter måste särskilda dispositioner vidtagas för anordnandet av dylika lokaler. Till följd härav komma kostnaderna att växla högst betydligt även beträffande lokaler av ungefär samma storlek. Det kan därför ifrågasättas, huruvida bidragsbeloppen böra fastställas enligt angivna beräkningsgrunder. Det synes de sakkunniga lämpligare, att bidragets storlek i varje särskilt fall bestämmas under hänsynstagande icke blott till lokalens storlek utan även till andra på kostnaderna inverkan förhållanden. Dock bör ett högsta bidragsbelopp fastställas för frukostrum respektive barnbespisningslokal. De sakkunniga förorda alltså, att byggnadsbidrag må kunna utgå till frukostrum och barnbespisningslokaler med belopp, som i varje särskilt fall prövas skäligt, dock för frukostrum med högst 5 000 kronor och för barnbespisningslokal med högst 10 000 kronor. Bidragsbeloppet bör sålunda fastställas med hänsynstagande till lokalernas storlek och beskaffenhet. Särskilda bestämmelser härom torde ej vara erforderliga.

Samlingssalar. Enligt de sakkunnigas förslag, vilket torde stå i överensstämmelse med hittills tillämpad praxis, skulle bidrag kunna utgå för anordnande av samlingssalar i skolbyggnader, avsedda för skolor med i regel minst två parallellavdelningar av varje årsklass. Om man utgår från, att en samlingssal gives sådana mått, att den rymmer lärjungarna i samtliga parallellavdelningar inom två av skolans årsklasser, skulle vid ett beräknat medeltal av 30 lärjungar per läraravdelning erfordras omkring 120 platser för skola med i regel två parallellavdelningar. För skolor med tre respektive fyra parallellavdelningar erfordrades alltså omkring 180 respektive 240 platser. Bidrag synas lämpligen böra utgå för samlingssalar av angivna storleksordning.

Då här endast kan bliva fråga om skolanläggningar i städer och större samhällen, och då det kan antagas, att för dessa byggnadsföretag inga större variationer komma att göra sig gällande i fråga om de kubikpris, som skola läggas till grund vid beräkandet av byggnadsbidragen, hava de sakkunniga icke ansett erforderligt att, beträffande bidrag för samlingssalar, i tabellen upptaga i förhållande till kubikpriserna graderade bidragsbelopp. Det har syntts de sakkunniga lämpligare, att dessa bidrag utgå med belopp, som i varje särskilt fall prövas skäligt. En begränsning uppåt av bidragsbeloppens storlek bör dock fastställas.

De sakkunniga föreslå, att bidrag för samlingssal, som är inrymd i skolanläggning, avsedd för skola med i regel minst två respektive tre eller fyra parallellavdelningar av varje årsklass, må utgå med högst 20 000 respektive 35 000 eller 50 000 kronor.

Tillägg för skolbyggnader av sten. Vid en jämförelse mellan de totala kostnaderna för en skolbyggnad av trä och en byggnad av motsvarande storlek av sten framgår det, att kostnaderna i senare fallet äro cirka 10 procent högre. Denna kostnadsökning för stenbyggnaden kommer emellertid ej till riktigt uttryck vid en jämförelse mellan kubikpriserna, när stenbyggnadens volym på grund av den större väggjockleken blir större än volymen i motsvarande träbyggnad. Den totala byggnadskostnaden för en byggnad av sten kommer alltså att fördelas på ett större antal kubikmeter än kostnaden för träbyggnaden, varigenom kubikprisen komma att bliva i stort sett lika i båda fallen. De sakkunniga hava med hänsyn härtill funnit sig böra föreslå, att ett mindre tillägg till de i tabellen angivna bidragsbelopp, vilka grunda sig på olika kubikpris, må kunna utgå i de fall, då en skolbyggnad uppföres av sten. Detta tillägg synes dock lämpligen böra begränsas till 5 procent å det totala bidragsbeloppet, beräknat i enlighet med i tabellen angivna grunder.

Förhöjning i särskilda fall av redan beviljat bidrag. De i ovannämnda tabell angivna beloppen skola sålunda läggas till grund vid bestämmandet av det totala statsbidragsbeloppet för ett byggnadsföretag. Bidragets storlek blir alltså beroende av det ur byggnadskostnaderna för respektive företag härledda och efter vederbörlig prövning fastställda kubikpriset. Nu torde det emellertid i ett eller annat fall kunna inträffa, att byggnadskostnaderna på grund av förhållanden, varöver vederbörande skoldistrikt ej råder, vid byggnadsföretagets utförande bliva högre, än vad som beräknats vid upprättandet av ansökningen om byggnadstillstånd och statsbidrag, vid vilken tidpunkt entreprenadkontrakt ej torde hava förelegat utan endast approximativa kostnadsberäkningar. I dylika fall synes möjlighet böra förefinnas för skoldistrikt att, efter därom gjord framställning, få frågan om byggnadsbidrag ånyo prövad. Framställning, som här avses,

torde böra göras, först sedan byggnadsarbetena avslutats och blivit i vederbörlig ordning avsynade och godkända samt de totala byggnadskostnaderna kända. Hava byggnadskostnaderna uppgått till sådant belopp, att ett högre kubikpris skäligen bör läggas till grund vid beräkandet av bidragsbeloppets storlek, synes hinder ej böra möta för en förnyad prövning av frågan om byggnadsbidragets storlek.

Det må här framhållas, att ett i princip likartat förfarande tillämpats i en del fall beträffande hittills utförda byggnadsföretag. Det synes sannolikt, att nya framställningar angående förhöjt bidrag till skolbyggnader, till vilkas utförande Kungl. Maj:t med tillämpning av nu gällande statsbidragsbestämmelser lämnat tillstånd, komma att ingivas. Alltså kan den frågan uppkomma, huru med dylika framställningar bör förfaras, därest statsmakterna fatta beslut om ändrade grunder för utgående av statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. Med anledning härav vilja de sakkunniga uttala, att utfärdandet av nya bestämmelser i här berörda avseende icke bör utgöra hinder för att skoldistrikt, som tilldelats byggnadsbidrag enligt förutvarande bestämmelser, beviljas förhöjt bidrag enligt tidigare tillämpad ordning.

Reducering av bidragsbeloppen i förekommande fall. Därest nybyggnad av undervisningslokaler sker för att ersätta äldre sådana lokaler, må enligt nu gällande bestämmelser kostnadssumman kunna reduceras med det belopp, som prövas motsvara de äldre lokalernas värde. Sker nybyggnad i anledning av att undervisningslokaler förstörts eller skadats genom eldsvåda eller annorledes, skall den ersättning, skoldistriktet på grund av försäkring eller eljest äger uppbära härför, avdragas från kostnadssumman. Har bidrag av statsmedel ej utgått till uppförande av de äldre lokalerna, ankommer det på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida sådant avdrag skall äga rum. Sedan avdrag i förekommande fall gjorts, utgår bidraget med 75 procent av den sålunda reducerade kostnadssumman. De sakkunniga anse, att i princip ingen ändring bör ske i fråga om dessa bestämmelser vid tillämpning av det nu förordade bidragssystemet.

Ifrågavarande avdrag sker nu från den totala kostnadssumman, som kan sägas utgöra bruttobeloppet av kostnaderna, medan däremot enligt de föreslagna bestämmelserna bidragets nettobelopp kommer att reduceras. På grund härav bliva verkningarna av redueringen i senare fallet något oförmånligare för vederbörande skoldistrikt. Likvärdighet härutinnan kunde vinnas genom att avdrag gjordes med ett belopp motsvarande 75 procent av de äldre lokalernas värde respektive för desamma uppburen ersättning. Då emellertid avdragen i fråga i regel uppgå till jämförelsevis små belopp, och då icke heller i övrigt några starkare sakskaäl kunna anföras för en dylik reduering av avdragsbeloppen, hava de sakkunniga funnit

sig böra föreslå, att avdrag i förekommande fall sker från den för byggnadsföretaget beviljade bidragssumman.

Fråga om bidragsbeloppets reducering torde kunna uppkomma även i annat sammanhang än som här berörts, nämligen vid byggnadsarbetenas avsyning. I det protokoll, som upprättas vid syneförrättningen, skall bland annat antecknas det belopp, som enligt förrättningsmännens bedömning bör utgå såsom byggnadsbidrag. Därest byggnadskostnaderna uppgått till eller överstigit de i ansökningen om byggnadsbidrag beräknade kostnaderna, bör detta självfallet utgå med det belopp, som av Kungl. Maj:t beviljats för ifrågavarande byggnadsarbeten. Man torde emellertid böra räkna med även sådana fall, då de verkliga kostnaderna understigit de beräknade kostnaderna. Det bör då ankomma på förrättningsmännen att pröva, huruvida nedsättning av bidragsbeloppet bör ske. Därest det vid sådan prövning framgår, att ett lägre kubikpris än det, som härletts ur de beräknade byggnadskostnaderna, bör läggas till grund för beräkning av bidragsbeloppets storlek, bör detta angivas i protokollet ävensom det belopp, som enligt förrättningsmännens mening bör av länsstyrelsen fastställas såsom byggnadsbidrag. De av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna rörande byggnadsarbetenas avsyning hava avfattats i anslutning till vad i nu berörda hänseende blivit anfört.

Särskilda bidragsförmåner i vissa fall. De sakkunniga, som — i likhet med 1934 års folkskolesakkunniga — ansett sig icke kunna förorda ett i förhållande till kommunernas understödsbehov differentierat statsbidragssystem, hava dock funnit sig böra undersöka, huruvida tillräckliga skäl kunna anses förefinnas för en sådan utformning av statsbidragsbestämmelserna, att det bleve möjligt att i vissa undantagsfall bereda kommun särskilda förmåner vid beviljandet av byggnadsbidrag. Det har härvid stått klart för de sakkunniga, att, därest avvikelser från de regelmässiga bestämmelserna över huvud taget skola ifrågakomma, detta bör ske i mycket begränsad omfattning. Verkställda undersökningar hava givit vid handen, att det finnes kommuner med så svag ekonomisk bärkraft och på grund därav så begränsade lånemöjligheter, att det för en del av dem skulle möta stora svårigheter och för andra torde vara omöjligt att vid tillämpning av de allmänna bidragsvillkoren anskaffa erforderliga skollokaler. Med hänsyn härtill är det enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning nödvändigt, att statsbidragsbestämmelserna erhålla sådan utformning, som här ovan angivits. Frågan blir då efter vilka grunder understödsbehovet i dylika undantagsfall bör prövas och i vilken form kommunerna eventuellt tillkommande särskilda förmåner lämpligen böra utgå.

Vad förstnämnda spörsmål beträffar ligger det måhända närmast till hands att tänka sig en av geografiska förhållanden betingad gränsdrag-

ning, så mycket mer som denna princip vunnit tillämpning i fråga om tidigare utgående statsbidrag till skolbyggnader. Såsom redan nämnts hava nämligen före de nuvarande statsbidragsbestämmelsernas tillkomst under vissa år bidrag av statsmedel utgått till byggnader för folkskoleväsendet dels till vissa av rikets nordligaste gränsorter, dels till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (kungörelserna nr 468/1924 och 293/1928). Bland de skoldistrikt, som sålunda tidigare beretts särskilda förmåner i här berörda avseenden, finnas många, vars ekonomiska bärkraft måste betecknas som mycket svag. Detta gäller med få undantag samtliga skoldistrikt i rikets nordligaste gränsorter. Då emellertid inom ovannämnda län finnes ett icke ringa antal skoldistrikt, som ingalunda kan anses böra komma i åtnjutande av förmåner i enlighet med nu ifrågasatta undantagsbestämmelser, medan det däremot inom andra delar av riket finnas skoldistrikt, vilka äro i stort behov av dylika förmåner, hava de sakkunniga sökt finna en i förevarande hänseende mera rättvisande norm för prövning av understödsbehovet. De sakkunniga äro medvetna om vanskligheten i denna uppgift. Det torde för övrigt icke vara möjligt att finna en för alla fall tillförlitlig norm för ett sådant bedömande, vilket förhållande väl också är huvudorsaken till att ett på behovsprincipen helt grundat statsbidragssystem icke kunnat komma till användning. Enligt 1921 års sakkunnigas mening finge man fram det verkliga behovet för ett skoldistrikt av bidrag för här ifrågavarande ändamål genom en kombination av det allmänna skattetrycket med utdebiteringen för folkskolan, beräknat för den senaste femårsperioden. Att man genom en dylik beräkning av det kommunala medelskattetrycket erhåller god vägledning för en uppskattning av understödsbehovet torde vara obestriddigt. De sakkunniga hålla dock för sannolikt, att man skulle ernå en tillförlitligare prövningsgrund genom att kombinera den kommunala utdebiteringens storlek med antalet skattekrönor per invånare. En sådan kombination torde nämligen giva ett säkrare utslag beträffande en kommuns ekonomiska bärkraft än om hänsyn tages endast till skattetrycket. Därtill kommer att risken för att kommunen genom särskilda förehavanden skulle komma i åtnjutande av större bidrag än vad de verkliga förhållandena kunde motivera åtminstone i viss mån eliminerades. De sakkunniga hava därför funnit sig böra förorda, att sistnämnda beräkningsgrund kommer till användning i de fall, då fråga uppkommer om beviljande av särskilda bidragsförmåner åt ett skoldistrikt. Beträffande den närmare utformningen av de erforderliga bestämmelserna må följande framhållas.

Efter olika överväganden hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att sådan förmån, varom här är fråga, bör beviljas skoldistrikt endast i det fall, att under senaste femårsperiod utdebiteringen per skattekrona för hela det kommunala utdebiteringsbehovet, avseende allmän

kommunalskatt och i förekommande fall landstingsskatt, vägs katt och tingslagsmedel, utgjort i medeltal lägst 20 kronor, samt att antalet skatte-kronor uppgått till i medeltal högst tre per invånare.

Enligt en av de sakkunniga verkställd undersökning, grundad på upp-gifter i Årsbok för Sveriges kommuner 1939 samt undervisningsstatistiken för folkskolorna redovisningsåret 1938/39, kan antalet kommuner, som enligt 1938 års taxeringar hade en utdebitering per skattekrone av 20 kro-nor eller däröver, beräknas uppgå till 102, fördelade på följande län: Stockholms 2, Uppsala 1, Kalmar 1, Gotlands 17, Blekinge 5, Hallands 1, Göteborgs och Bohus 16, Älvsborgs 3, Skaraborgs 1, Västernorrlands 25, Jämtlands 5, Västerbottens 4 och Norrbottens 21. Bland dessa kommuner märkes endast en stad, nämligen Haparanda. Av ifrågavarande kommu-ner är det emellertid 25, där antalet skattekrone per invånare överstiger tre. Enligt denna undersökning skulle alltså 77 kommuner vid uppförande av byggnader för folkskoleväsendet kunna ifrågakomma till erhållande av särskilda bidragsförmåner. Undersökningen har jämväl givit vid han-den, att utdebiteringen för enbart folkskoleväsendet inom dessa kommu-ner är med få undantag mycket hög. Endast i fyra kommuner av 102 understiger utdebiteringen för sistnämnda ändamål 3 kronor per skatte-krone. Tre av dessa tillhöra emellertid ovannämnda grupp av kommuner med mera än tre skattekrone per invånare.

Det är sannolikt, att en liknande undersökning, grundad på uppgifter, avseende en femårsperiod, skulle lämnat ett från ovan angivna siffror något avvikande resultat. Av den nu gjorda undersökningen torde man dock kunna draga den ganska säkra slutsatsen, att med de av de sak-kunniga föreslagna differentieringsreglerna endast ett jämförelsevis ringa antal kommuner kan komma i åtnjutande av sådana särskilda bidragsför-måner, som här åsyftas.

Vad sedan beträffar formen för dylikt bidrags utgående kunna olika till-vägagångssätt komma i fråga. En möjlighet vore, att låta bidraget per undervisningslokal utgå med ett något högre belopp än det för motsvarande lokal eljest fastställda. Bidragets storlek finge då prövas i varje särskilt fall under hänsynstagande till de ekonomiska förhållandena inom veder-börande kommun. De sakkunniga hava emellertid funnit sig böra förorda en annan och enligt deras mening lämpligare bidragsform. Det har redan framhållits, att bestämmelsen om statsbidragets fördelning på 25 år in-direkt medför en sänkning av statsbidragets reella värde och att det för ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner kan uppstå svårigheter i fråga om anskaffande av erforderliga lånemedel för byggnadsföretagens finan-siering. Önskar man bereda vissa kommuner särskilda förmåner, kan detta sålunda ske genom att undantag medgives från sagda bestämmelse. Dy-likt medgivande, som finge lämnas under hänsynstagande till vederbö-

rande kommuns ekonomiska förhållanden, skulle avse att möjliggöra ut-
anordnandet av beviljat statsbidrag antingen i dess helhet eller med en
större eller mindre del av detsamma, så snart byggnadsarbetena vore fär-
diga och vid avsyning godkända. För det fall, att härvid endast en del av
bidraget utbetalades, skulle återstoden fördelas med lika belopp på 25
redovisningsår. En sådan anordning vore enligt de sakkunnigas mening
ägnad att på ett effektivt och i sin tillämpning synnerligen enkelt sätt till-
godose de kommuner, som prövades vara i behov av särskilda bidragsför-
måner. Då dessa förmåner skulle utgå efter i varje särskilt fall verkställd
skälighetsprövning, synas inga detaljbestämmelser härför vara erforderliga.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om, att riksdagen i ett
fall medgivit dispens från nu gällande bestämmelser om utbetalning av
statsbidrag till nya byggnader för folkskoleväsendet i syfte att nedbringa
ett skoldistrikts låneutgifter för planerat byggnadsföretag. I anledning av
en av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav sålunda 1939 års lag-
tima riksdag (riksdagens skrivelse den 26 maj 1939, nr 220), att stats-
bidrag till uppförande av ny folkskolebyggnad i Funäsdalen inom Tännäs
skoldistrikt i Jämtlands län finge, utan hinder av gällande bestämmelser
angående utbetalning av sådant bidrag, utbetalas med en tredjedel vid
byggnadsarbetets påbörjande, med en tredjedel då byggnaden vore under
tak, och med återstoden, då byggnaden bleve avsynad och godkänd. De
sakkunnigas här framförda förslag är beträffande syftet av samma inne-
börd som det av riksdagen lämnade medgivandet. De sakkunniga hava
dock ansett sig böra föreslå ett något förenklat utbetalningsförfarande,
nämligen att bidraget eller viss del därav skall utbetalas först då bygg-
nadsarbetena blivit avsynade och godkända.

De sakkunniga förorda sålunda, att det av dem föreslagna bidrags-
systemet kompletteras med en bestämmelse, att åt skoldistrikt beviljat
byggnadsbidrag må, efter prövning i varje särskilt fall, utanordnas an-
tingen i dess helhet eller med en större eller mindre del därav, så snart
byggnadsarbetena blivit i vederbörlig ordning avsynade och godkända,
dock endast i det fall att det kommunala medelskattetrycket, beräknat för
senaste femårsperiod, uppgått till lägst 20 kronor för inkomsthundra, och
att antalet skattekronor under samma tidsperiod uppgått till i medeltal
högst tre per invånare.

Det är självfallet icke möjligt att ens tillnärmelsevis siffermässigt an-
giva de ekonomiska verkningarna av den här ifrågasatta anordningen.
Med hänsyn till det starkt begränsade antal fall, då bestämmelsen i fråga
kan vinna tillämpning, torde man emellertid med säkerhet kunna utgå från,
att de statliga bidragen för berörda ändamål komma att uppgå till jäm-
förelsevis ringa belopp.

Byggnadsärendenas handläggning. De sakkunniga, som i det föregående framhållit angelägenheten av att åtgärder vidtagas för åstadkommande av ett om möjligt lämpligare förfaringssätt vid handläggningen av byggnadsärenden än det nu tillämpade, återkomma i det följande till denna fråga.

Av vad som härom redan blivit anfört torde hava framgått, att den nu tillämpade ordningen för prövning av lokalbehovet och därmed sammanhängande spörsmål icke är fullt tillfredsställande. Det kan sålunda inträffa, att ett byggnadsföretag planeras och ritningar m. m. upprättas för tillgodoseende av ett lokalbehov, som vid av myndigheterna senare företagen prövning antingen icke anses vara erforderligt eller befinnes böra tillgodoses genom andra åtgärder än som föreslagits. Ur såväl ekonomiska som ur andra synpunkter är det av vikt, att ett dylikt tillvägagångssätt kan undvikas. Lokalbehovet måste prövas med hänsyn tagen till den organisation, som i varje särskilt fall befinnes vara ändamålsenlig och lämplig. Frågan om en skolas organisation måste alltså i regel lösas, innan lokalbehovet kan fastställas och den närmare utformningen av en skolbyggnads planläggning kan ske. Vid prövning av lokalbehovet vid den skola, där nybyggnad eller utökning av lokalerna på annat sätt ifrågasättes, måste emellertid även undersökas, huruvida beträffande närliggande skolor sådan omorganisation, som inverkar på ifrågavarande lokalbehov, kan och bör genomföras. Det kan sålunda bliva fråga om en omorganisation av ett skoldistrikts hela folkskoleväsen. Hänsyn bör måhända tagas även till förhållandena vid vissa skolor inom närgränsande skoldistrikt. Icke så sällan inträffar det, att de gjorda undersökningarna giva vid handen, att för genomförandet av en rationell organisation av skolväsendet inom ett visst område kräves anordnande av skolskjutsar. Därvid uppkommer frågan, i vilken omfattning skjutsar böra anordnas, samt huruvida statsbidrag till desamma kan beräknas komma att utgå. Av det sagda framgår, att en skolas lokalbehov måste bedömas under hänsynstagande till en mångfald olika omständigheter. På grund härav är det ibland synnerligen vanskligt för de lokala skolmyndigheterna att avgöra, huruvida av dem gjorda beräkningar rörande lokalbehovet komma att vinna myndigheternas gillande. Icke heller vederbörande folkskolinspektör har möjlighet att med säkerhet bedöma, huru myndigheterna komma att ställa sig exempelvis till frågan om statsbidrag för anordnande av skolskjutsar, vilken anordning måhända anses utgöra en förutsättning för genomförandet av den skolorganisation, som lagts till grund vid skoldistriktets prövning av lokalbehovet. Det synes de sakkunniga vara en mindre lämplig anordning, att ett skoldistrikt under här angivna förhållanden vidtager omfattande och kostsamma åtgärder, såsom upprättandet av ritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar, inköp av tomt m. m., för uppförande av skol-

lokaler, vilka äro avsedda att tillgodose ett lokalbehov, som icke blivit slutgiltigt fastställt. En ändring härutinnan bör därför komma till stånd.

Bestämmelser om skolornas organisation intagas i det för varje skoldistrikt gällande reglementet. Enligt nu tillämpad ordning fastställas reglementen och ändringar i desamma dels av domkapitlen dels av skolöverstyrelsen. Domkapitlen hava dock icke att taga befattning med skolbyggnadsfrågor och hava endast att avgiva yttranden över ansökningar om statsbidrag till skolskjutsar. För den i reglementet fastställda organisationen kräves givetvis ett visst lokalbehov. Det kan därför synas som om — i det fall att uppförande av nya lokaler ifrågasättes — någon ytterligare prövning av detta behov ej skulle vara erforderlig, och att skoldistriktet sålunda endast hade att vid planerandet av ett byggnadsföretag låta gällande reglementsbestämmelser vara avgörande i fråga om skolanläggningens omfattning. I många fall kan så ske utan olägenhet. Erfarenheten har emellertid, som redan nämnts, visat, att detta tillvägagångssätt icke alltid är lämpligt. Annorlunda skulle det ställa sig, om skolöverstyrelsen, som ägnar byggnadsfrågorna en ingående granskning och avgiver yttrande över desamma samt prövar och avgör ansökningar om skolskjutsbidrag, hade att tillika handlägga samtliga reglementsärenden. En dylik anordning skulle innebära, att ärenden rörande reglementen, lokaler och skolskjutsar i de fall, då så vore erforderligt, kunde underkastas en enhetlig och samtidig prövning under hänsynstagande till alla de på ett byggnadsärende inverkan faktorer. En anordning, varigenom handläggningen av samtliga reglementsärenden överflyttades till överstyrelsen, skulle givetvis komma att medföra en ökad arbetsbelastning för denna myndighet. De sakkunniga anse sig därför icke nu kunna förorda vidtagandet av en dylik åtgärd. Enligt de sakkunnigas mening torde emellertid möjlighet förefinnas för genomförandet av en förenkling i fråga om reglementsärendenas handläggning, och det synes önskvärt, att en undersökning härom göres. För närvarande vilja de sakkunniga föreslå, att här nedan angivna tillvägagångssätt må vinna tillämpning beträffande byggnadsärendenas handläggning.

Det har redan framhållits, att överstyrelsen vid handläggningen av nämnda ärenden ofta verkställer omfattande utredningar rörande organisationen av skolorna inom vederbörande skoldistrikt. På grundval av de uppgifter, som härvid införskaffas, har överstyrelsen att pröva, huruvida den organisation, som lagts till grund vid byggnadsförslagets upprättande, kan anses vara ur ekonomiska och andra synpunkter tillfredsställande, och om det i byggnadsärendet angivna lokalbehovet föreligger. Här åsyftade utredning och därmed sammanhängande prövning bör enligt de sakkunnigas mening komma till stånd under ett tidigare skede av byggnadsärendets behandling, nämligen innan ritningar m. m. upprättas och övriga lik-

nande åtgärder vidtagas. Skoldistriktet ägde då vid planläggningen av byggnadsföretaget kännedom om det lokalbehov, som kunde anses erforderligt, och för vilka lokaler bidrag av statsmedel kunde beräknas utgå.

Det är för såväl statsverket som för skoldistriktet av betydelse, att skolbyggnadsföretaget blir ekonomiskt planlagt och att lokalerna ur skolsynpunkt bliva tillfredsställande. Skoldistriktet bör därför redan från början äga möjlighet att genom hänvändelse till överstyrelsen erhålla erforderliga anvisningar rörande byggnadsföretagets planläggning. Enligt nu gällande bestämmelser åligger det överstyrelsen att, efter sådan hänvändelse, tillhandagå distriktet med uppgörande av lämpliga skissritningar samt med råd och upplysningar i övrigt rörande planerade byggnadsarbeten. Denna bestämmelse har i viss omfattning ägt tillämpning, i det att ritningar till skolbyggnader i en del fall underställts överstyrelsen för förhandsgranskning och att råd och anvisningar i samband därmed lämnats av överstyrelsen. Däremot torde det endast i undantagsfall hava förekommit, att skissritningar blivit uppgjorda, när — såsom även riksdagens revisorer framhållit — tillräcklig arbetskraft icke stått till överstyrelsens förfogande. De sakkunniga hysa den bestämda uppfattningen, att det även ur besparingssynpunkt är önskvärt, att åtgärder vidtagas i syfte att bereda överstyrelsen möjlighet att fullgöra de åligganden, som angivas i ovanberörda bestämmelse. I en del fall, särskilt beträffande större skolanläggningar, torde uppgörandet av skissritningar genom överstyrelsens försorg icke lämpligen kunna ifrågakomma. Det må sålunda ankomma på överstyrelsen att pröva, när förhållandena kunna anses påkalla, att skoldistrikt lämna sådan hjälp, som här åsyftas, och i vilken utsträckning detta bör ske.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle alltså vid den förberedande handläggningen av ett byggnadsärende i huvudsak tillämpas följande tillvägagångssätt.

Skoldistrikt, som önskar komma i åtnjutande av byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler, har att till en början verkställa utredning rörande det föreliggande lokalbehovet. Därvid skall, i förekommande fall, undersökas, huruvida några förändringar beträffande skolornas inom distriktet organisation, som inverka på lokalbehovet vid den skola, där nya lokaler skola uppföras, kunna genomföras. Det förutsättes, att utredningen verkställs i samråd med statens vederbörande folkskolinspektör. Frågan rörande lokalbehovet underställs därefter skolöverstyrelsens prövning, och skall vid framställning, avseende dylik prövning, fogas dels fullständig redogörelse för den verkställda utredningen, dels övriga för bedömning av lokalbehovet erforderliga uppgifter om lokalförhållanden, lärjungeantal m. m. Därest så befinnes lämpligt, må även bifogas skissritningar i och för förhandsgranskning.

Överstyrelsen har att, eventuellt efter ytterligare utredning, så snart ske kan upptaga ärendet till prövning samt därefter delgiva skoldistriktet resultatet av den sålunda verkställda prövningen, och bör härvid bland annat angivas dels det lokalbehov, som kan anses föreligga, dels för vilka lokaler statsbidrag kan beräknas komma att utgå. Hava skissritningar bifogats framställningen till överstyrelsen, verkställes granskning av desamma och avgives det utlåtande däröver, vartill granskningen givit anledning. Då skoldistriktet anhållit om skissritningar till det planerade byggnadsföretaget och överstyrelsen funnit skäl föreligga för upprättandet av dylika ritningar, översändas samtidigt dessa och lämnas tillika de råd och upplysningar angående byggnadsarbetet, som kunna befinnas erforderliga.

I en del fall torde byggnadsfrågan komma att stå i samband med en omorganisation av skolväsendet inom ett skoldistrikt, vilket förhållande nödvändiggör upprättandet av nytt reglemente eller ändring i redan fastställt reglemente. Därest reglementsärendet är av beskaffenhet, att detta enligt gällande bestämmelser skall avgöras av överstyrelsen, bör självfallet ovan omförmäld prövning av lokalbehovet ske i samband med reglementsärendets handläggning.

Uppgöras skissritningar genom skoldistriktets försorg först efter det att resultatet av överstyrelsens prövning av lokalbehovet föreligger, böra dessa ritningar underställas överstyrelsen för förhandsgranskning.

När dessa till synes ganska omständliga men enligt de sakkunnigas mening nödvändiga förberedande åtgärder vidtagits, har skoldistriktet att låta upprätta fullständiga ritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar rörande byggnadsföretaget, varefter ansökning om byggnadsbidrag i vederbörlig ordning ingives.

Genom den här föreslagna anordningen kan, åtminstone i vissa fall, ett byggnadsärende komma att inom överstyrelsen kräva två eventuellt tre handläggningar. Ett dylikt förfaringssätt medför givetvis i och för sig ökat arbete. Å andra sidan torde, därest det av de sakkunniga förordade statsbidragssystemet vinner tillämpning, granskningsarbetet inom överstyrelsen vid byggnadsärendenas slutgiltiga handläggning komma att i icke ringa grad förenklas, varför de sakkunniga hålla för sannolikt, att, bortsett från de på det byggnadssakkunniga biträdet åvilande arbetsuppgifterna, handläggningen av dessa ärenden i det stora hela kommer att underlättas.

Här må anmärkas, att de ovan angivna riktlinjerna beträffande byggnadsärendenas handläggning icke synas böra utformas som författningsbestämmelser. Lämpligast torde vara att desamma delgivas skoldistriktet och folkskolinspektörerna i form av anvisningar, utfärdade av skolöverstyrelsen.

Det har redan framhållits, att hos skolöverstyrelsen tillgänglig arbetskraft för granskning av ritningar m. m. varit otillräcklig. Visserligen kom-

mer detta granskningsarbete, om ändrade grunder för beräkning av byggnadsbidrag i enlighet med de sakkunnigas förslag genomföras, att i vissa avseenden förenklas. Men i stället komma de arbetsuppgifter, som stå i samband med de förberedande handläggningarna av byggnadsärendena, såsom uppgörandet av skissritningar m. m., att kräva så mycken tid, att en förstärkning av den byggnadssakkunniga arbetskraften hos överstyrelsen synes ofrånkomlig. Det för detta ändamål beviljade årsanslaget å 7 400 kronor måste anses otillräckligt. Den arvodestjänst, som med sagda anslag nu uppehålls, har visat sig icke vara tillfyllest för fullgörande av överstyrelsens åligganden i här berörda hänseenden enligt nu gällande bestämmelser. Extra anslag har också anvisats för tillfällig förstärkning av ifrågavarande arbetskraft. De sakkunniga hava förut framhållit betydelsen av att byggnadsföretagen erhålla en ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande planläggning, då därigenom icke obetydliga belopp kunna insparas åt såväl staten som kommunen. De hava också sökt visa på vad sätt detta syfte bör kunna vinnas, nämligen genom ett ändrat granskningsförfarande. En förutsättning för ernåendet av detta syfte torde dock vara, att hos överstyrelsen finnes tillräcklig arbetskraft för att det sålunda förordade tillvägagångssättet skall kunna tillämpas. Anslaget till byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen bör därför enligt de sakkunnigas mening utgå med ett förhöjt belopp, förslagsvis 15 000 kronor. Det torde böra anmärkas, att ett genomförande av de sakkunnigas förslag nödvändiggör, att det byggnadssakkunniga biträdet anlitar arbetshjälp för utförande av skissritningar m. m. Nämda belopp avser sålunda att även täcka de utgifter, som föranledas härav, och har beloppets storlek beräknats med hänsyn tagen härtill.

D. Vissa beräkningar rörande det föreslagna bidragssystemets verkningar.

I syfte att i den mån så kan ske belysa de ekonomiska verkningarna vid tillämpningen av det av de sakkunniga föreslagna statsbidragssystemet, hava de sakkunniga i tablå 5 sammanfört vissa uppgifter rörande enligt nu gällande grunder beviljade samt på grundval av de föreslagna statsbidragsbestämmelserna beräknade byggnadsbidrag till de i tablå 3 upptagna byggnadsföretagen. Till de i förstnämnda tablå medtagna uppgifterna må här några förklarande anmärkningar lämnas.

I kol. 4 upptagas samtliga de i respektive byggnadsföretag ingående undervisningslokaler, vilka ansetts statsbidragsberättigade enligt nu gällande bidragssystem, och i kol. 5 anges det totalbelopp, som genom Kungl.

Vissa uppgifter rörande beviljade respektive beräknade

Skoldistrikt	Län	Kubik- pris	4					
			Antal undervisningslokaler i skolanläggningen					
			klass- rum	nat- rum	teckn- sal	gymn- sal	slöjd- sal	skol- kök
Stockholms stad		62:—	28	2	1	2	3	1
Sollentuna	Stockholms	50:—	8	1	—	—	1	1
Överjärna	»	32:—	7	1	—	1	2	1
Södertälje	Södermanl.	51:—	17	1	1	1	5	2
Lidingö	»	40:—	6	1	—	—	1	—
Kullerstad	Östergötlands	35:—	3	1	—	1	1	1
Tranås	Jönköpings	36:80	11	1	—	1	4	1
Barnarp	»	39:35	5	1	—	1	1	—
Hånger	»	29:—	2	—	—	1	—	1
Känna	Kronobergs	29:76	2	—	—	1	1	—
Berga	»	32:60	3	—	—	1	1	—
Ålghult	»	34:—	5	—	—	1	1	1
Västervik	Kalmar	40:—	15	1	1	2	2	—
Locknevi	»	38:90	3	—	—	1	1	1
Hallingeberg	»	35:—	4	—	—	1	—	—
Gualöv	Kristianstads	33:—	2	—	—	1	—	1
Ivetofta	»	28:40	3	—	—	1	1	1
Kviinge	»	35:06	6	—	—	1	1	1
Lackalänga	Malmöhus	34:—	2	—	—	—	1	1
Svenstorp	»	33:—	1	—	—	1	1	—
Hörby köping	»	39:04	6	—	—	—	2	—
Malmö	»	50:65	24	1	—	2	4	2
Skurup	»	31:—	3	—	—	1	1	—
Halmstad	Hallands	41:50	10	—	—	1	1	1
Gunnarp	»	33:—	3	—	—	1	1	1
Askome	»	23:—	2	—	—	1	1	1
Getinge	»	33:70	5	—	—	1	1	1
Västra Frölunda	Göteb. o. Boh.	41:10	4	—	—	—	1	—
Mo	»	23:85	1	—	—	1	1	1
Göteborg	»	58:—	51	2	—	3	7	2
Skållerud	Älvsborgs	37:68	4	—	—	1	1	1
Starrkärr	»	41:31	5	—	—	—	1	1
Gärdhem	»	29:—	2	—	—	1	1	1
Vänersborg	»	44:34	12	1	1	1	3	1
Essunga	Skaraborgs	37:70	4	—	—	1	1	1
Karlsborg	»	38:—	7	1	—	1	1	1
Gunnarskog	Värmlands	30:23	3	—	—	1	1	—
Arvika landsk.	»	26:50	2	—	—	1	1	—
Axberg	Örebro	33:—	3	—	—	1	1	—
Karlskoga	»	45:50	14	1	—	1	4	—
Söderbärke	Kopparbergs	28:—	4	—	—	1	1	1
Torsång	»	26:79	1	—	—	1	1	1
Domnarvet	»	41:08	7	1	—	1	3	1
Mora	»	41:—	9	1	—	—	2	1
Forsa	Gävleborgs	44:—	3	—	—	1	—	1
Ovansjö	»	48:—	7	—	—	1	2	1
Haverö	Västernorr.	40:—	2	—	—	1	1	1
Rödön	Jämtlands	42:14	6	1	—	1	3	1
Myssjö	»	20:—	3	—	—	1	1	1
Gåxsjö	»	25:—	2	—	—	1	1	—
Lycksele landsk.	Västerbottens	23:15	2	—	—	1	1	1
Bureå	»	37:70	2	—	—	1	1	—
Skellefteå landsk.	»	42:50	3	—	—	1	1	—
Överluleå	Norrbottnens	30:—	3	—	—	1	1	1
Junosuando	»	41:—	8	—	—	1	1	1
Övertorneå	»	34:91	6	—	—	1	1	1

5		6		7		8		9		
Byggnadsbidrag enligt nu gällande grunder		Beräknat byggnadsbidrag enligt av de sakkunniga föreslagna grunder				Beräknad ökning eller minskning av bidragsbeloppen vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna				
totalbelopp	per undervisningslokal	totalbelopp	per undervisningslokal	ökning	minskning	i %				
¹ 942 000	¹ 24 789	¹ 698 500	¹ 18 381	—	243 500	— 25.8				
216 375	19 670	174 900	15 900	—	41 475	— 19.2				
136 836	11 403	146 000	12 166	9 164	—	+ 6.7				
¹ 683 655	¹ 24 416	¹ 513 700	¹ 18 346	—	169 955	— 24.9				
108 144	13 518	97 900	12 237	—	10 244	— 9.5				
164 169	23 452	95 950	13 707	—	68 219	— 41.6				
328 825	18 268	238 700	13 261	—	90 125	— 27.4				
102 355	12 794	119 450	14 931	17 095	—	+ 16.7				
50 722	12 680	39 650	9 912	—	11 072	— 21.8				
39 906	9 976	38 400	9 600	—	1 506	— 3.8				
54 294	10 858	53 650	10 730	—	644	— 1.2				
92 420	11 552	106 250	13 281	13 830	—	+ 15.0				
360 600	17 171	292 100	13 909	—	68 500	— 19.0				
101 812	16 968	78 100	13 016	—	23 712	— 23.3				
110 935	22 187	74 750	14 950	—	36 185	— 32.6				
40 097	10 024	42 700	10 675	2 603	—	+ 6.5				
76 332	12 722	55 000	9 166	—	21 332	— 27.9				
111 322	12 369	122 100	13 566	10 778	—	+ 9.7				
42 051	10 512	41 750	10 437	—	301	— 0.7				
38 475	12 825	31 800	10 600	—	6 675	— 17.3				
111 750	13 968	99 000	12 375	—	12 750	— 11.4				
² 1 108 481	² 32 602	² 642 400	² 18 894	—	466 081	— 42.0				
55 119	11 023	51 000	10 200	—	4 119	— 7.5				
244 312	18 793	204 000	15 692	—	40 312	— 16.5				
84 062	14 010	64 250	10 708	—	19 812	— 23.6				
36 881	7 376	40 950	8 190	4 069	—	+ 11.0				
120 994	15 124	102 900	12 862	—	18 094	— 15.0				
71 004	14 200	59 850	11 970	—	11 154	— 15.7				
29 031	7 257	33 600	8 400	4 569	—	+ 15.7				
1 376 921	21 183	1 081 300	16 635	—	295 621	— 21.5				
109 722	15 674	105 000	15 000	—	4 722	— 4.3				
83 550	11 935	87 750	12 535	4 200	—	+ 5.0				
54 966	10 993	50 800	10 180	—	4 166	— 7.6				
309 682	16 299	297 000	15 631	—	12 682	— 4.1				
91 038	13 005	87 150	12 450	—	3 888	— 4.3				
208 953	18 995	157 800	14 345	—	51 153	— 24.5				
43 276	8 655	49 750	9 950	6 474	—	+ 15.0				
39 255	9 813	35 450	8 862	—	3 805	— 9.7				
55 642	11 128	53 650	10 730	—	1 992	— 3.6				
387 682	19 384	307 700	15 385	—	79 982	— 20.6				
76 713	10 959	76 750	10 964	37	—	+ 0.05				
47 277	11 819	36 500	9 125	—	10 777	— 22.8				
242 558	18 658	192 900	14 838	—	49 658	— 20.5				
173 325	13 332	164 500	12 653	—	8 825	— 5.1				
90 491	18 098	77 900	15 580	—	12 591	— 13.9				
225 922	20 538	196 900	17 900	—	29 022	— 12.8				
53 826	10 765	63 000	12 600	9 174	—	+ 17.0				
202 673	16 889	191 200	15 933	—	11 473	— 5.7				
37 782	6 297	50 400	8 400	12 618	—	+ 33.4				
33 849	8 462	32 550	8 137	—	1 299	— 3.8				
45 616	9 123	40 950	8 190	—	4 666	— 10.2				
42 311	10 578	47 250	11 812	4 939	—	+ 11.7				
82 027	16 405	69 100	13 820	—	12 927	— 15.8				
62 159	10 359	59 600	9 933	—	2 559	— 4.1				
171 168	15 560	167 800	15 254	—	3 368	— 2.0				
141 995	15 777	126 200	14 022	—	15 795	— 11.1				
10 153 338		8 266 150		99 550	1 936 738	— 18.6				

¹ Bidrag för samlingsal ingå i dessa belopp. ² Bidrag för sångsal (samlingsal) ingå i dessa belopp.

Maj:ts beslut beviljats vederbörande skoldistrikt. De i kol. 6 upptagna beloppen angiva beräknat statsbidrag per undervisningslokal, och har därvid i de fall, då bidrag utgått för samlingssal (sångsal), även dessa lokaler betraktats som undervisningslokaler. I kol. 5 och 6 ingå, i förekommande fall, även för inventarier beviljade bidrag.

Motsvarande uppgifter lämnas i kol. 7 och 8 beträffande de statsbidragsbelopp, som enligt gjorda beräkningar skulle hava utgått till ifrågavarande byggnadsföretag, därest det av de sakkunniga föreslagna bidragssystemet varit i tillämpning vid beviljandet av statsbidrag till ifrågavarande byggnadsföretag. Rörande dessa beräkningar må följande kompletterande uppgifter lämnas.

Bidragsbeloppen hava beräknats i enlighet med den uppgjorda tabellen. Beträffande gymnastik- och slöjdsalar samt skolkök har det icke varit möjligt att få beräkningarna rörande bidragens storlek fullt exakta. Härför skulle hava erfordrats att bestämda uppgifter om var och en av ifrågavarande lokalers storlek förelegat. I de fall, då dylika uppgifter icke varit för de sakkunniga tillgängliga, har storleken av dessa lokaler beräknats stå i ett visst förhållande till skolanläggningens omfattning. Härigenom torde, möjligen med ett eller annat undantag, de gjorda beräkningarna komma att svara mot de verkliga förhållandena i berörda hänseenden och sålunda äga för här ifrågavarande syfte erforderlig tillförlitlighet.

Där samlingssal ingått i skolanläggningen har i summorna i kol. 7 och 8 inräknats det bidrag, som enligt föreslagna grunder må utgå för sådan lokal. Vidare ingå i nämnda summor bidrag för bestridande av utgifter för ritningar och kontroll. Detta bidrag, som enligt de sakkunnigas förslag må utgå med belopp, som i varje särskilt fall prövas skäligt, dock med högst fem procent av det beviljade bidragsbeloppet, har i tablån för enkelhetens skull beräknats utgå med nämnda procenttal i samtliga fall.

Det tillägg av fem procent, som av de sakkunniga föreslagits må kunna utgå för skolbyggnader, uppförda av sten, har inräknats i byggnadsbidragen för samtliga byggnader, som inrymma minst sex klassrum. Även om, vilket är sannolikt, i en del fall mindre byggnader än vad som sålunda beräknats uppförts av sten liksom också träbyggnader med ett större antal klassrum torde förekomma, synas sagda förhållanden icke hava någon nämnvärd betydelse vid den jämförelse mellan bidragsbeloppens storlek, som tablån avser att vara grundval för.

Slutligen må nämnas, att hänsyn här icke tagits till de fall, då möjlighet kunde förefinnas för erhållande av bidrag för frukostrum och barnbarnspisningslokal. Dessa bidrag, som enligt förslaget skulle kunna utgå med respektive högst 5 000 och 10 000 kronor, äro av den storleksordning, att de, jämförda med de totala bidragsbeloppen, hava mindre betydelse.

De på angivna sätt beräknade bidragsbeloppen torde sålunda äga den grad av tillförlitlighet, att desamma kunna tjäna till ledning vid bedömandet av det föreslagna bidragssystemets ekonomiska verkningar. Några synpunkter rörande resultatet av den i tablån gjorda jämförelsen mellan beviljade och beräknade statsbidragsbelopp må här framhållas.

Sammanlagda beloppen av beviljade bidrag till de i tablån upptagna byggnadsföretagen utgöra 10 153 338 kronor. Med tillämpning av de föreslagna bidragsbestämmelserna skulle nämnda belopp hava utgjort 8 266 150 kronor, varvid alltså skulle uppkommit en besparing av i runt tal 1 880 000 kronor eller 18.6 procent. I kol. 9 har närmare angivits beräknad ökning eller minskning av bidragsbeloppen i de särskilda fallen. Såsom framgår av sistnämnda uppgifter har ökning beräknats uppkomma i ett mindre antal fall, dock nära nog undantagslöst beträffande mindre skolanläggningar. För en del av dessa byggnadsföretag har ett synnerligen lågt kubikpris legat till grund för beräkningen, vilket förhållande torde utgöra en förklaring till att den beräknade ökningen uppkommit och på samma gång fullt motivera densamma. Det är dock ej uteslutet, att i en sådan skolbyggnad beräknats ingå exempelvis en gymnastiksal av större dimensioner än vad i verkligheten varit fallet, och att sålunda ökningen angivits med ett något för högt belopp. För det stora flertalet byggnadsföretag skulle däremot bidragen komma att reduceras. Beträffande de större skolanläggningarna har denna reduktion skett med i vissa fall betydande belopp, vilket står i full överensstämmelse med bidragssystemets allmänna principer, för vilka de sakkunniga i det föregående lämnat en närmare motivering. Det är också främst genom en minskning av bidragsbeloppen till byggnadsföretag av sistnämnda slag som den förut angivna besparingen beräknats hava uppkommit. Enligt de gjorda beräkningarna skulle även en del mindre byggnadsföretag drabbas av bidragsminskningen. I de fall, då en mera avsevärd minskning skett, finner man, att byggnadskostnaderna varit synnerligen höga i förhållande till de angivna kubikprisen. Reduceringen synes sålunda fullt motiverad. Beträffande ett eller annat av här berörda fall är det dock möjligt, att skolanläggningen varit avsedd för annan skolform än vad som framgår av antalet klassrum i nybyggnaden och att med hänsyn härtill bidraget bort beräknas utgå för större lokaler än som skett, varigenom det beräknade totala bidragsbeloppet blivit högre och för distriktet förmånligare än vad uppgiften i tablån utvisar.

Det må i detta sammanhang framhållas, att de i kol. 9 angivna beloppen äro approximativa och de gjorda beräkningarna grundade på delvis osäkra faktorer. Några exakta uppgifter angående ökning och minskning av bidragsbeloppet i varje särskilt fall kunna självfallet ej lämnas och torde ej heller vara av större betydelse. Ifrågavarande uppställning har främst

tillkommit för att visa, huru det av de sakkunniga föreslagna bidragssystemet kommer att i stort sett verka, och för detta syfte torde uppgifterna hava sitt värde. Det torde sålunda med säkerhet kunna fastslås, att en icke obetydlig besparing uppkommer vid tillämpningen av nämnda bidragssystem och att denna besparing till övervägande delen vinnes genom en reducering av bidragen till större skolanläggningar. Det torde också kunna förväntas, att kommunerna med hänsyn till bidragssystemets innebörd komma att vid skolbyggnadernas planläggning söka nedbringa byggnadskostnaderna och därigenom främja såväl kommunens som statens ekonomiska intressen. Vidare må framhållas, att en utjämning beträffande statens andel i byggnadskostnaderna kommer att äga rum, därigenom att relationen mellan kubikpris och bidragens storlek erhåller en rättvisare avvägning. Som exempel härpå må hänvisas till uppgifterna i kol. 6 och 8 angående byggnadsbidragens fördelning per undervisningslokal. Det framgår av dessa uppgifter, att bidragsbeloppen per undervisningslokal med tillämpning av de föreslagna bidragsbestämmelserna komma att vid lika kubikpris förete avsevärt mindre variationer än vad nu är fallet. Bidrag av statsmedel till bestridande av utgifter, föranledda av alltför stora anspråk på skolbyggnadernas standard, kan således ej beräknas utgå.

Såsom redan nämnts skulle, därest det av de sakkunniga föreslagna bidragssystemet varit i tillämpning vid beviljandet av statsbidrag till här berörda byggnadsföretag, vunnits en besparing av omkring 18 procent å det totala statsbidragsbeloppet. Då emellertid bland dessa företag finnes ett förhållandevis stort antal större skolanläggningar, för vilka bidraget beräknats kunna minskas med ganska avsevärda belopp, torde man ej böra räkna med en genomsnittlig besparing av sagda storlek. Dock torde statens direkta utgifter för byggnader för folkskoleväsendet kunna nedbringas med omkring 15 procent genom ändrade statsbidragsbestämmelser i enlighet med de sakkunnigas förslag. Självfallet kunna såväl större som mindre besparingar vinnas genom att de i förutnämnda tabell angivna bidragsbeloppen minskas eller höjas, beroende på i vilken omfattning statsmakterna anse sig böra lämna bidrag till skolbyggnader.

Denna siffermässigt påvisbara besparingsmöjlighet synes böra tillmätas en icke ringa betydelse. De sakkunniga hålla dock före, att de principer, på vilka det här förordade bidragssystemet grundats, äro ur besparingssynpunkt det väsentliga i de sakkunnigas förslag. Enligt de sakkunnigas förmenande torde nämligen en tillämpning av dessa principer komma att dels medföra minskning av statens utgifter för här ifrågavarande ändamål, dels bidraga till åstadkommande av ett starkare ekonomiskt intresse hos kommunerna vid planerandet och utförandet av skolbyggnadsföretag inom skoldistriktet.

E. Fördelningen av kostnaderna för folkskoleväsendet mellan staten och kommunerna.

De sakkunniga hava i sitt den 20 januari 1940 avgivna betänkande och förslag angående aktuella besparingsåtgärder inom folkskoleväsendet framhållit, att det förhållandet, att staten under senare år övertagit en allt större del av kostnaderna för folkskoleväsendet, synes hava medfört, att de ekonomiska synpunkterna för de kommunala myndigheterna icke finge samma betydelse, som om kommunen själv nödgats bestrida en väsentligare del av ifrågavarande kostnader, och att man till följd härav kunnat spåra en viss tendens till mindre ekonomisk omtanke från kommunernas sida vid handläggningen av skolorganisatoriska frågor inom skoldistriktet. Med anledning av dessa av de sakkunniga liksom av vissa myndigheter gjorda påpekanden har vederbörande departementschef i Kungl. Maj:ts proposition nr 155 till 1940 års riksdag uttalat, att berörda förhållanden borde kunna föranleda antingen ett överskjutande på kommunerna av en något större del av kostnaderna för folkskoleväsendet eller en ökad statlig tillsyn över detsamma. En medelväg borde enligt departementschefen kunna sökas mellan dessa båda alternativa utvägar, men då i nuvarande läge en övervältring av utgifter från staten till kommunerna helst icke borde ske, måste — framhåller departementschefen — för närvarande företrädesvis det senare alternativet väljas. I utlåtande nr 117/1940 förklarar sig statsutskottet icke hava något att erinra mot att en undersökning kommer till stånd rörande möjligheterna att genom någon förskjutning av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna åstadkomma ett starkare intresse hos de senare för en mera ekonomisk planläggning av skolorganisationen. Utskottet håller dock före, att den i stort sett ändamålsenligaste utvägen att åstadkomma en önskvärd rationalisering är att söka i en ökning och intensifiering av den statliga tillsynen över folkskoleväsendet. Riksdagen har icke haft något att erinra mot vad departementschefen och statsutskottet i berörda hänseenden anfört.

Sedermera har Kungl. Maj:ts genom nådigt brev till statskontoret den 24 maj 1940 angående vissa för budgetåret 1940/41 anvisade anslag till folkskoleväsendet m. m. anbefallt de sakkunniga, att, med beaktande av vad chefen för ecklesiastikdepartementet i ovannämnda proposition nr 155 och av riksdagen i skrivelsen nr 216 i ämnet yttrats, taga under övervägande lämpligheten av en ändrad fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkskoleväsendet.

De sakkunniga vilja i anledning härav till en början erinra om, att de sakkunniga redan i sitt ovannämnda betänkande framhållit, att statens övertagande av skolutgifterna i den omfattning, som skett under senare år,

nödvändiggör en ingående kontroll över skolväsendets fortlöpande utveckling och därmed sammanhängande ekonomiska förhållanden. De sakkunniga anse sålunda, i likhet med departementschefen och statsutskottet, att en lösning av föreliggande spörsmål främst är att söka i en ökning och intensifiering av den statliga tillsynen över folkskoleväsendet. Detta innebär, att en förstärkning av folkskolinspektionen bör komma till stånd. Behovet av en sådan förstärkning av inspektionen har länge förefunnits och framträder än mer under de nu rådande förhållandena. Resultatet av de besparingsåtgärder, som böra vidtagas på folkskoleväsendets område, kommer nämligen att i hög grad bliva beroende av, huru de folkskolinspektörerna påvilande arbetsuppgifterna bliva utförda. Det är sålunda av synnerlig vikt, att den sedan länge aktuella frågan om folkskolinspektörernas arbetsförhållanden snarast möjligt tages under omprövning.

Vad sedan beträffar det av departementschefen ifrågasatta alternativet att överskjuta på kommunerna en något större del av kostnaderna för folkskoleväsendet vilja de sakkunniga framhålla följande.

Först må härvid erinras om, att de sakkunniga vid utarbetandet av det av dem förordade systemet rörande statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet sökt att så avväga bidragsbeloppens storlek, att desamma i stort sett motsvara de bidrag, som kunna utgå enligt nu tillämpade bestämmelser. Av de lämnade uppgifterna om systemets verkningar framgår emellertid, att byggnadsbidragen i en del fall komma att bliva reducerade. Beträffande större skolanläggningar kan denna reduktion bliva ganska betydande. En tillämpning av nämnda bidragssystem kommer sålunda att medföra, att en något större del av byggnadskostnaderna överflyttas på kommunerna.

Vidare må erinras om, att 1940 års riksdag beslutat, att statsbidraget till skoldistriktens underhålls- och materielkostnader från och med den 1 juli 1940 tills vidare skall begränsas till 50 procent av för sagda ändamål nu utgående belopp. Enligt de sakkunnigas förslag skulle nedsättningen av nämnda bidrag, i vad detsamma avsåge bidrag till underhåll av undervisningslokaler, bliva bestående. Skoldistriktet skulle sålunda komma i åtnjutande av bidrag enbart för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel.

Vad de sakkunniga föreslagit kommer alltså, i den mån förslagen vinna tillämpning, att i viss omfattning innebära ett överskjutande på kommunerna av en något större del av kostnaderna för folkskoleväsendet. Anmärkas bör dock, att den ändring i kostnadsfördelningen, som härigenom kan väntas uppkomma, i främsta rummet torde komma att beröra de ekonomiskt mera bärkraftiga kommunerna.

Ehuru de sakkunniga hålla före, att en överflyttning i större omfattning av utgifter från staten till kommunerna i nuvarande läge helst icke bör ske,

hava de sakkunniga enligt åt dem givet uppdrag undersökt de möjligheter, som kunna förefinnas för genomförande av en ändrad kostnadsfördelning i syfte att åstadkomma ett starkare ekonomiskt intresse hos kommunerna beträffande skolväsendets angelägenheter.

De sakkunniga, som utgått från att ingen rubbning bör ske i fråga om nu gällande grunder för statsbidrag till lärarlöner, hava vid sin undersökning kommit till det resultatet, att det synes ligga närmast till hands att ifrågasätta en indragning av de till skoldistriktet utgående tjänstebostadsbidragen. Enligt nu gällande bestämmelser äger skoldistrikt, med vissa undantag, till bestridande av kostnader för tjänstebostäder åt lärarpersonalen vid folk- och småskolor åtnjuta årligt tjänstebostadsbidrag med 160 kronor för ordinarie manlig folkskollärare, 120 kronor för ordinarie kvinnlig folkskollärare samt 80 kronor för annan lärare, dock under iakttagande att, där bostad av distriktet förhyres för lärarens räkning, bidraget icke må överstiga den av distriktet erlagda hyran. Beträffande icke-ordinarie lärare skall bidraget för varje dag, läraren innehar anställning, utgöra $\frac{1}{273}$ av årsbeloppet. Såsom villkor för utgående av tjänstebostadsbidrag gäller, att skoldistriktet med avseende å vederbörande lärare fullgjort vad i gällande författning är föreskrivet om tillhandahållande av tjänstebostad.

Till ifrågavarande ändamål har för budgetåret 1940/41 anvisats ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

Då frågan om indragning av tjänstebostadsbidraget tidigare varit föremål för överväganden, lämnas i det följande en kort redogörelse för vad som härunder förekommit.

Sedan skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1939/40 framlagt förslag om att tjänstebostadsbidraget skulle inarbetas i statsbidraget till lärarlönerna, ifrågasatte statskontoret i yttrande över överstyrelsens förslag, om icke skoldistriktet hädanefter med hänsyn till statens under de senare åren alltmer stegrade utgifter för folkskoleväsendet borde bestrida hela kostnaden för bostäder åt lärarna. Vederbörande departementschef anförde bland annat (1939 års åttonde huvudtitel, punkten 166), att vissa skäl talade för statskontorets uppfattning om avskaffande av tjänstebostadsbidragen, och att den av statskontoret väckta frågan syntes förtjänt att närmare övervägas.

Med anledning av vid 1939 års riksdag motionsvis väckt förslag, innebärande att riksdagen skulle uttala sig mot en ändring av nuvarande grunder för tjänstebostadsbidragets utgående, anförde riksdagen i skrivelse nr 439/1939, att riksdagen visserligen insåge, att en minskning av till kommunerna utgående statsbidrag för skolväsendet skulle bli en besvikelse för flertalet skoldistrikt men att riksdagen utginge ifrån, att de kommunala

intressena ej bleve obeaktade vid det övervägande, departementschefen förebådat.

Sedan skolöverstyrelsen anbefallts att, med beaktande av, bland annat, vad i ämnet yttrats av riksdagen i nämnda skrivelse, taga i övervägande frågan om avskaffande av tjänstebostadsbidragen, framlade överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1939 förslag i ämnet. Överstyrelsen anförde härvid, bland annat, att de skäl, som föranledde 1935 års riksdag att i skatteutjämnande syfte besluta, att staten skulle icke blott åtaga sig kostnaderna för den till lärarna utgående kontanta lönen utan även lämna bidrag till bestridande av kostnaderna för tjänstebostäder, vore alltjämt giltiga. Under sådana förhållanden kunde överstyrelsen icke tillstyrka, att detta av statsmedel utgående tjänstebostadsbidrag indroges, såvida icke statsbidraget i övrigt till folkskoleväsendet ökades med belopp, som minst motsvarade tjänstebostadsbidraget. I avgivet yttrande framhöll statskontoret, att vad överstyrelsen anført icke övertygat statskontoret om att icke skoldistriktet hädanefter borde åläggas att bestrida hela kostnaden för bostäder åt lärarna. Ämbetsverket ville emellertid i nuvarande läge icke påkalla åtgärder av sådan innebörd, då det måste anses angeläget att undvika alla icke ofrånkomliga rubbningar i kommunernas ekonomi. Slutligen har departementschefen i Kungl. Maj:ts proposition nr 155 till 1940 års riksdag uttalat, att han lutade åt den uppfattningen, att tjänstebostadsbidragen — framför allt med hänsyn till att skoldistriktets kostnader för skolväsendet proportionsvis torde vara mindre nu än år 1935 — borde avskaffas. Då emellertid departementschefen i likhet med statskontoret ansåge, att åtgärder, som medförde rubbningar i kommunernas ekonomi, under rådande förhållanden borde om möjligt undvikas, ville han ej nu förorda någon ändring av sådan innebörd, men förutsatte, att frågan vid en lämpligare tidpunkt ånyo toges under omprövning.

För ett ställningstagande till här föreliggande spörsmål torde det vara av värde att få utrönt, vilken inverkan en indragning av ifrågavarande statsbidrag skulle få beträffande den kommunala utdebiteringen. Några exakta uppgifter härom kunna de sakkunniga ej lämna, men vissa slutsatser torde dock kunna dragas av den undersökning, som av de sakkunniga verkstälts, och för vilken här lämnas en kort redogörelse.

Undersökningen har avsett ett fyrtiotal kommuner, städer och landskommuner, inom olika delar av landet. Beträffande landskommunerna har undersökningen företrädesvis avsett sådana, där man haft anledning antaga, att utdebiteringen röner en mera påtaglig inverkan även av en jämförelsevis obetydlig inkomstminskning. Till grund för beräkningarna hava lagts tillgängliga uppgifter om antalet skattekronor enligt 1938 års taxeringar samt antalet lärartjänster vid slutet av vårterminen 1939 inom respektive kommuner (skoldistrikt). Här må även anmärkas, att tjänstebostadsbidra-

get beräknats utgå med 160 kronor för såväl manlig som kvinnlig folkskollärare, enär enligt bestämmelserna i gällande boställsordning för lärare vid folk- och småskolor tjänstebostaden även för ordinarie kvinnlig folkskollärare från och med den 1 juli 1943 skall innehålla minst tre rum och kök och tjänstebostadsbidraget från denna tidpunkt sålunda kommer att utgå med 160 kronor för både manlig och kvinnlig ordinarie folkskollärare.

Den med tillämpning av här angivna beräkningsgrunder verkställda undersökningen har givit vid handen, att en indragning av tjänstebostadsbidraget skulle i fråga om stadskommunerna komma att medföra endast en ringa höjning av utdebiteringen. För de städer, som ej deltaga i landsting och vilka komma i åtnjutande av omkring en tiondedel av hela det utgående tjänstebostadsbidraget, torde höjningen komma att uppgå till mellan 1—3 öre per skattekrone. Även för övriga städer synes man kunna räkna med en jämförelsevis obetydlig höjning, sannolikt uppgående till högst 10 öre för inkomsthundra. Endast en av de städer, som medtagits vid undersökningen, skulle drabbas av en så stor höjning som 10 öre. Ifrågavarande stad intager emellertid en särställning beträffande utdebiteringens storlek, i det att hela det kommunala utdebiteringsbehovet 1938 utgjorde 24 kronor 30 öre per skattekrone. Statsbidrag till skattelindring utgick dock i detta fall med 4 kronor 59 öre per skattekrone.

Beträffande landsbygdskommunerna torde man kunna utgå från, att avskaffandet av tjänstebostadsbidraget nära nog undantagslöst skulle komma att medföra en större ökning av utdebiteringen än vad ovan angivits beträffande städerna. Sannolikhetsskäl tala för, att ökningen för det övervägande antalet kommuner dock icke skulle överstiga 20 öre per skattekrone. I icke så få fall torde man böra räkna med en höjning av mellan 20 och 40 öre, och i vissa undantagsfall komme ökningen sannolikt att uppgå till omkring 50 öre. Härvid bör emellertid bemärkas, att i samtliga undersökta fall statsbidrag till skattelindring utgått till kommuner, vilka vid en eventuell indragning av tjänstebostadsbidraget beräknats få utdebiteringen höjd med 20 öre per skattekrone eller däröver. Man har med hänsyn härtill anledning antaga, att ifrågavarande kommuner vid ett på grund av mistat tjänstebostadsbidrag ytterligare ökat skattetryck hade möjlighet att erhålla en viss kompensation härför genom ett något ökat statsbidrag till skattelindring.

Ehuru den verkställda undersökningen omfattat ett mycket begränsat antal kommuner, torde dock undersökningsresultatet kunna läggas till grund för bedömande av frågan, vilken inverkan avskaffandet av tjänstebostadsbidraget skulle få på den kommunala utdebiteringen. Undersökningen synes sålunda giva vid handen, att verkningarna i skattehänseende av en sådan åtgärd för flertalet kommuner bleve jämförelsevis obetydliga, medan en del kommuner, framför allt sådana med ett redan förut högt

skattetryck, finge vidkännas en i förhållande till deras ekonomiska bärkraft mera kännbar skattehöjning, som dock i regel torde komma att i viss mån reduceras genom att statsbidrag till skattelindring i dylika fall komme att utgå.

De sakkunniga vilja för sin del uttala, att, därest någon förskjutning av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, utöver vad som kan komma att ske genom att av de sakkunniga i detta betänkande framlagda förslag vinna tillämpning, bör komma till stånd, avskaffandet av tjänstebostadsbidraget i främsta rummet bör ifrågakomma. De sakkunniga ansluta sig dock till den under frågans tidigare handläggning uttalade meningen, att en dylik åtgärd icke synes böra vidtagas under nu rådande förhållanden utan bör därmed anstå till en tidpunkt, som av statsmakterna kan befinnas lämplig.

De sakkunniga hava funnit sig böra i detta sammanhang beröra ett spörsmål, som står i ett visst samband med frågan om tjänstebostadsbidraget, nämligen principen om skoldistriktens skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder åt folkskolans lärarpersonal i sådana fall, då svårigheter mött för vederbörande lärare att själv förhyra bostad. Denna princip torde före genomförandet av den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för lärare vid folk- och småskolor varit allmänt erkänd. Någon annan ordning torde vad beträffar landsbygdens skoldistrikt tidigare icke blivit ifrågasatt. Under de senaste åren synes emellertid på vissa håll den uppfattningen gjort sig gällande, att skoldistriktet genom den nya löneregleringen skulle vara befriade från skyldigheten att svara för tjänstebostäder åt lärarna. Otvivelaktigt förefinnes hos en del skoldistrikt benägenhet att, i stället för att tillhandahålla tjänstebostad åt läraren, låta honom uppbära bruttolön, och detta även i sådana fall, då det för läraren möter synnerliga svårigheter att anskaffa lämplig bostad i skolans närhet. Nämnda uppfattning synes också vunnit stöd genom ett av regeringsrätten den 22 augusti 1939 meddelat utslag (reg. årsb. 1939 not. E 125).

Att de sakkunniga här upptagit denna fråga beror därpå, att det enligt de sakkunnigas mening kan befaras, att avskaffandet av tjänstebostadsbidraget kan komma att verka så, att skoldistriktet mera allmänt önska bliva befriade från skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostäder åt lärarpersonalen. Det synes därför angeläget, att här ifrågavarande spörsmål blir klarlagt i samband med att frågan om en indragning av tjänstebostadsbidraget tages under omprövning.

Utan att närmare ingå på frågan om de nya lönebestämmelsernas innebörd i här berörda avseende, vilja de sakkunniga dock i själva sakfrågan framhålla följande.

Beträffande ett stort antal skolor å landsbygden äro förhållandena sådana, att tjänstebostäder för lärarna kunna anses vara oundgängligen nöd-

vändiga, enär möjlighet för lärare att på rimligt avstånd från skolan förhyra lämplig bostad icke förefinnes. Det måste också vara i skolans lika mycket som i lärarens intresse, att läraren har sin bostad i omedelbar närhet av skolan. Läraren kan nämligen då bättre utöva tillsyn över icke blott lärjungarna utan även över skolanläggningen i dess helhet, lokalernas uppvärmning, rengöring och dylikt, än vad eljest är möjligt.

En del fall hava förekommit, då skoldistrikt söker ordna bostadsfrågan för sina lärare så, att vid skolorna anställda lärare uppsägas från av dem innehavda tjänstebostäder men erbjudas samtidigt att förhyra bostäderna av distriktet. Därigenom bliva bestämmelserna i gällande boställsordning för lärare vid folk- och småskolor icke tillämpliga på ifrågavarande bostäder. Detta kan innebära en avsevärd försämring av den bostadsstandard, som genom boställsordningen avsetts att upprätthållas. En dylik anordning synes de sakkunniga icke tillfredsställande.

De sakkunniga vilja för sin del uttala, att i här berörda hänseenden hittills gällande praxis bör tillämpas, och att det sålunda bör åligga skoldistrikt att tillhandahålla tjänstebostäder åt lärare vid folk- och småskolor i de fall, då förhållandena icke möjliggöra för vederbörande lärare att själv anskaffa tjänlig bostad, samt att, där tjänstebostad, som varit upplåten åt lärare finnes och denna framdeles skall användas som bostad för lärare, boställsordningens bestämmelser skola äga tillämpning på densamma.

F. Sammanfattning av de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga anse sig kunna uttala, att nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i tillämpningen visat sig i vissa avseenden vara mindre tillfredsställande. På grund härav hava de sakkunniga funnit sig böra föreslå ändrade grunder för beräkning av byggnadsbidrag för uppförande av nya undervisningslokaler, varjämte de sakkunniga förorda, att statsbidrag må kunna utgå jämväl för bestridande av kostnader för mera omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten å folkskolebyggnader samt, såsom nu är fallet, för ritningar och kontroll.

De sakkunniga hava eftersträvat att komma fram till ett bidragssystem, vilket, på samma gång som det fyller kraven på effektivitet, rättvisa och enkelhet, dels stimulerar kommunernas intresse för att hålla utgifterna för ifrågavarande ändamål inom skäligen gränser, dels medför besparingar för statsverket, dels ock verkar utjämnande i fråga om skolbyggnadernas standard. Ett bidragssystem, på vilket dessa krav ställas, synes icke kunna grundas på den nu tillämpade huvudprincipen med procentuell beräkning av bidragsbeloppens storlek. De sakkunniga föreslå, att bidrag för anskaf-

fande av nya undervisningslokaler skall utgå med visst fastställt belopp för varje i en skolanläggning ingående statsbidragsberättigad lokal. Byggnadsbidrag skall kunna utgå för bestridande av kostnader för klassrum, gymnastiksalar, lokaler för slöjd och hushållsgöromål, ävensom, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, för andra för skoländamål avsedda lokaler, nämligen naturkunnighetsrum, teckningssalar, samlingssalar, frukostrum samt barnbespisinglokaler.

De sakkunniga föreslå, att byggnadsbidraget, då fråga är om uppförande av nya undervisningslokaler, skall göras beroende av de byggnadskostnader och ur dem härledda kubikpris, som för varje byggnadsföretag fastställas som skäligen. Ett lägsta bidrag skall enligt förslaget utgå, då kubikpriset fastställts till 25 kronor, gällande som medelpris för kubikpris upp till 26 kronor 25 öre, varefter bidraget utgår med ett i förhållande till stigande kubikpris ökat belopp, dock med den begränsningen att ett högsta bidrag utgår i de fall, för vilka kubikpriset fastställts till 50 kronor eller vid ett kubikpris av 48 kronor 76 öre och däröver. Förhöjt bidrag utgår sålunda icke vid ytterligare stegring av kubikpriset.

De sakkunniga föreslå, att beträffande byggnader, uppförda av sten, ett mindre tillägg må kunna utgå å det på grundval av det fastställda kubikpriset beräknade byggnadsbidraget.

Då skollokalerna i fråga om storlek och beskaffenhet, inredning och utrustning med inventarier förete stor olikhet, och då enligt de sakkunnigas förslag även kostnaderna för inventarierna till gymnastik- och slöjdsalar samt skolkök ävensom för till sistnämnda slag av lokaler hörande biutrymmen skola ingå i bidragsbeloppen, hava dessa belopp i möjligaste mån avvägrats med hänsynstagande till berörda förhållanden.

För de undantagsfall, då bidrag kan komma att beviljas för ombyggnads- och restaureringsarbeten, föreslås, att bidraget skall utgå med viss del av kostnaderna, dock med en för dylika byggnadsföretag gällande generell begränsning av bidragets storlek.

Därest bidrag av statsmedel kommer att utgå för byggnadsarbeten av sistberörda slag, bör, med hänsyn tagen jämväl till den av 1940 års riksdag beslutade sänkningen av till skoldistriktet utgående underhålls- och materielbidrag, detta senare bidrag utgå enbart för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel. De sakkunniga föreslå, att skoldistriktet för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel skall äga åtnjuta årligt materielbidrag med 25 kronor för varje distriktet tillhörig eller av distriktet förhård bidragsberättigad undervisningslokal.

Ehuru de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda ett i förhållande till kommunernas understödsbehov differentierat statsbidragssystem, föreslås dock en sådan utformning av statsbidragsbestämmelserna, att det skall

bliva möjligt att i vissa undantagsfall bereda ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner särskilda förmåner vid beviljandet av byggnadsbidrag.

De sakkunniga förorda, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av ett lämpligare förfaringssätt vid handläggningen av byggnadsärenden, och hava de sakkunniga angivit vissa riktlinjer härför. Anvisningar i berörda avseende böra utfärdas av skolöverstyrelsen samt delgivas skoldistriktet och folkskolinspektörerna.

Det är av synnerlig vikt, att skolbyggnadsföretagen erhålla en ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande planläggning, enär därigenom icke obetydliga belopp kunna inbesparas åt såväl staten som kommunen. För vinnande av detta syfte kräves, att hos skolöverstyrelsen finnes erforderlig arbetskraft för fullgörandet av de arbetsuppgifter, som uppkomma icke minst vid de förberedande handläggningarna av byggnadsärendena, såsom uppgörandet av skissritningar m. m. Den arvodestjänst, som med nuvarande anslag till byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen uppehålls, har visat sig icke vara tillfyllest för fullgörande av överstyrelsens åligganden i här berörda hänseenden. Extra anslag har också anvisats för tillfällig förstärkning av ifrågavarande arbetskraft. Med hänsyn härtill föreslå de sakkunniga en höjning av anslaget för uppehållande av nämnda arvodestjänst.

De sakkunniga, som anbefallts taga under övervägande lämpligheten av en ändrad fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkskoleväsendet, uttala, att, därest någon förskjutning av berörda kostnadsfördelning, utöver vad som kan komma att ske genom att av de sakkunniga i betänkandet framlagda förslag vinna tillämpning, bör komma till stånd, avskaffandet av tjänstebostadsbidraget i främsta rummet bör ifrågakomma, dock att en dylik åtgärd icke synes böra vidtagas under nu rådande förhållanden utan bör anstå till en lämpligare tidpunkt.

I samband med nämnda uttalande framhålla de sakkunniga angelägenheten av att frågan om skoldistriktets skyldighet att i vissa fall tillhandahålla tjänstebostäder åt lärarpersonalen vid folk- och småskolor blir klarlagd.

G. Hemställan.

På grund av vad i det föregående anförts hemställa de sakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte

dels föreslå 1941 års riksdag

att godkänna de av de sakkunniga föreslagna grunderna för statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet,

att, i händelse av bifall härtill, bevilja för budgetåret 1941/42 ett anslag av 15 000 kronor till arvode åt byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen, samt

att godkänna av de sakkunniga framlagt förslag om sådan ändring i gällande bestämmelser angående underhålls- och materielbidrag, att skoldistrikten komma i åtnjutande av bidrag endast för tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel (materielbidrag),

dels, vid bifall till vad sålunda hemställts, meddela härav föranledda författningsbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med ett av de sakkunniga utarbetat och som bilaga till betänkandet fogat förslag.

**Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändrad lydelse
av kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) angående
statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet.**

§ 1.

1. Skoldistrikt äger enligt de grunder och i den ordning, som i denna kungörelse stadgas, erhålla statsbidrag till bestridande av följande kostnader för folkskoleväsendet, nämligen för

a) anskaffande av nya undervisningslokaler (byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler),

b) vissa redan uppförda, distriktet tillhöriga undervisningslokaler (byggnadsbidrag för redan befintliga undervisningslokaler),

c) förhyrande av undervisningslokaler (hyresbidrag),

d) tillhandahållande av inventarier, skolmöbler och undervisningsmateriel för sådana lokaler (materielbidrag) samt

e) bostäder, som distriktet på grund av gällande avlöningsbestämmelser har att tillhandahålla lärarpersonalen, eller skoldistriktets bidrag till lärares bruttoavlöning (tjänstebostadsbidrag).

2. De under a)—d) omförmälda bidragen utgå jämväl för lokaler, som användas för fortsättningsskolan.

§ 2.

Vad i denna kungörelse stadgas om byggnadsbidrag för anskaffande av nya undervisningslokaler gäller i tillämpliga delar

a) tillbyggnadsarbeten under förutsättning, att genom dessa arbeten nya sådana, för undervisning avsedda lokaler vinnas, för vilka byggnadsbidrag eljest enligt denna kungörelse utgår, samt

b) mera omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten, dock endast i det fall, att det blivit vederbörligen styrkt, att, därest de planerade arbetena icke komma till utförande, nybyggnad måste uppföras, att genom arbetena erhållas lokaler av sådan beskaffenhet, att de kunna anses under en mera avsevärd tid framåt fylla rimliga anspråk på ändamålsenliga lokaler, samt att kostnaderna för dessa arbeten, jämfört med beräknade utgifter för eljest erforderliga nya lokaler, icke bliva högre, än att mera betydande besparingar därigenom uppkomma.

Byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler m. m.

§ 3.

1. Såsom förutsättning för erhållande av byggnadsbidrag enligt denna kungörelse gäller, att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till byggnadsföretagets utförande.

2. Då fråga är om nybyggnad eller tillbyggnadsarbeten å befintlig byggnad, må byggnadsbidrag beviljas för bestridande av kostnader för klassrum, gymnastiksalar, lokaler för slöjd och hushållsgöromål ävensom, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, för andra för skoländamål avsedda lokaler, nämligen naturkunnighetsrum, teckningssalar, samlingsssalar, frukosttrum samt barnbespisningslokaler.

Byggnadsbidrag för här ovan nämnda lokaler utgår enligt de grunder och med de belopp, som angivas i vid denna kungörelse såsom bilaga fogad tabell.

3. För byggnadsarbeten, som avses i § 2 b), må beviljas byggnadsbidrag att utgå med belopp, motsvarande tre fjärdedelar av de styrkta verkliga kostnaderna för ifrågavarande arbeten, dock med högst femtio procent av det bidragsbelopp, som med tillämpning av bestämmelserna i mom. 2 beräknas skolat utgå, därest eljest erforderliga nya lokaler i stället blivit uppförda.

4. Bidrag av statsmedel må även beviljas för bestridande av utgifterna för ritningar och kontroll och utgår sådant bidrag med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall prövar skäligt, dock sammanlagt med högst fem procent å det för byggnadsföretaget beviljade bidragsbeloppet.

5. Byggnadsbidrag utgår icke för arbeten, avseende underhåll av byggnad, eller för sådana byggnadsarbeten, vilka allenast avse att giva befintliga lokaler en lämpligare disposition.

§ 4.

Därest nybyggnad av undervisningslokaler sker för att ersätta äldre sådana lokaler, må bidragssumman kunna reduceras med det belopp, som prövas motsvara de äldre lokalernas värde. Sker nybyggnad i anledning av att undervisningslokaler förstörts eller skadats genom eldsvåda eller annorledes, skall den ersättning, skoldistriktet på grund av försäkring eller eljest äger att härför uppbära, avdragas från bidragssumman; dock att, därest till uppförandet av de äldre lokalerna icke utgått bidrag enligt denna kungörelse, på Kungl. Maj:ts prövning skall ankomma, huruvida och i vad mån sådant avdrag skäligen må äga rum.

§ 5.

1. Skoldistrikt, som önskar komma i åtnjutande av byggnadsbidrag för ifrågavarande ändamål, skall till statens vederbörande folkskolinspektör

ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning om tillstånd till byggnadsarbetets utförande och bidrag till byggnadskostnaderna. Sådan ansökning skall ingivas i två exemplar enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär samt vara åtföljd av:

- a) utredning, verkställd i enlighet med av skolöverstyrelsen lämnade anvisningar, angående behovet av de lokaler, för vilka bidrag begäres;
- b) uppgift, huruvida de nya lokalerna äro avsedda att ersätta äldre sådana lokaler, samt utredning angående sistnämnda lokalers framtida disposition och värde;
- c) avskrift av det för skoldistriktet gällande reglementet;
- d) utdrag ur kyrkostämmans, kyrkofullmäktiges, kommunalfullmäktiges eller stadsfullmäktiges protokoll, utvisande dels att skoldistriktet för sin del beslutat utföra ifrågavarande byggnadsarbeten, dels ock, då fråga är om nybyggnad, att av folkskolinspektören godkänd tomt finnes för ändamålet tillgänglig;
- e) av folkskolinspektören i vederbörlig ordning granskade huvudritningar samt, i förekommande fall, därtill hörande situationsplan;
- f) arbetsbeskrivning jämte fullständig i enlighet med av skolöverstyrelsen fastställt formulär upprättad kostnadsberäkning, utvisande de för byggnadsföretagets utförande beräknade kostnaderna;
- g) redogörelse för det sätt, varpå kontroll över arbetets utförande är avsedd att utövas; samt
- h) den ytterligare utredning, sökanden vill åberopa till stöd för ansökningen.

Därest bidrag sökes för bestridande av kostnader för byggnadsarbeten, som avses i § 2, skall dessutom företes intyg av byggnadssakkunnig person, att byggnad, å vilken arbetena skola komma till utförande, är av den beskaffenhet, att de planerade arbetena lämpligen kunna ske.

2. Det åligger skolöverstyrelsen att, efter hänvändelse från skoldistrikt, som ämnar ingiva ansökning om bidrag enligt denna paragraf, tillhandagå distriktet med råd och upplysningar rörande de ifrågasatta byggnadsarbetena samt i de fall och i den omfattning, överstyrelsen finner påkallat, med uppgörande av lämpliga skissritningar.

§ 6.

= § 6 i kungörelsen nr 45/1936.

§ 7.

Länsstyrelsen har att från vederbörande länsarkitekt inhämta yttrande över ansökningen i vad avser skäligheten av det kubikpris, som lagts till grund för beräkandet av byggnadsbidraget, varefter länsstyrelsen skall

insända handlingarna jämte eget yttrande samt bevis, att skoldistriktets i § 5 mom. 1 d) avsedda beslut vunnit laga kraft, till skolöverstyrelsen, som har att med eget utlåtande underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

§ 8.

Skoldistrikt, som tillerkänts byggnadsbidrag enligt denna kungörelse, är för åtnjutande av statsbidrag pliktigt:

att låta utföra de byggnadsarbeten, för vilka bidraget beviljats, i enlighet med godkända ritningar och i övrigt givna föreskrifter samt under kontroll av byggnadssakkunnig person, som efter förslag av skolstyrelsen godkännes av länsstyrelsen;

att bestrida ersättning till den i § 9 omförmälde, av länsstyrelsen förordnade byggnadssakkunnige;

att hava lokalerna brandförsäkrade till av länsstyrelsen godkända belopp;

att, sedan byggnadsarbetena blivit utförda samt i vederbörlig ordning avsynade och godkända, ansvara för lokalernas vård och underhåll; samt

att i övrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som må hava meddelats vid bidragets beviljande.

§ 9.

1. Byggnadsbidrag må icke utbetalas, innan byggnadsarbetena blivit avsynade och vederbörligen godkända.

Avsyrning förrättas av folkskolinspektören med biträde av en av länsstyrelsen förordnad byggnadssakkunnig person samt i närvaro av ombud för skolstyrelsen (skolrådet, respektive folkskolestyrelsen). Vid förfall för folkskolinspektören må skolöverstyrelsen förordna annan lämplig person att förrätta avsyningen. Vid avsyningsförrättningen skola vara tillgängliga alla räkenskaper och andra handlingar rörande byggnadsföretaget.

Över allt vad som vid förrättningen förekommit skall upprättas protokoll, som av förrättningsmännen underskrives. I protokollet skall särskilt antecknas, dels huruvida byggnadsarbetena blivit verkställda i enlighet med godkända ritningar och i övrigt givna föreskrifter samt, i förekommande fall, erforderliga inventarier anskaffats, dels ock huruvida lokaler och inventarier böra godkännas. Därjämte skall antecknas det belopp, som enligt förrättningsmännens bedömande bör utgå såsom byggnadsbidrag. Härvid skall iakttagas, att, därest byggnadskostnaderna uppgått till eller överstigit de i ansökningen om byggnadsbidrag beräknade kostnaderna, byggnadsbidraget bör utgå med det belopp, som av Kungl. Maj:t beviljats för byggnadsföretaget i fråga. Hava däremot byggnadskostnaderna understigit de beräknade kostnaderna, skall det ankomma på förrättningsmännen

att pröva, huruvida nedsättning av bidragsbeloppet bör ske. Om så befinnes vara fallet, skola förrättningsmännen tillika angiva det belopp, som enligt i § 3 omnämnd tabell bör utgå såsom byggnadsbidrag. Protokollet samt räkenskaper och övriga handlingar rörande byggnadsföretaget skola här- efter omedelbart insändas till länsstyrelsen, varjämte avskrift av proto- kollet skall tillställas skolstyrelsen.

2. Sedan protokollet och övriga handlingar inkommit till länsstyrelsen samt skoldistriktet, där länsstyrelsen finner sådant erforderligt, beretts tillfälle att yttra sig i anledning av protokollets innehåll, har länsstyrelsen att meddela beslut i fråga om byggnadsarbetenas godkännande och att, därest desamma godkännas, tillika bestämma byggnadsbidragets belopp med beaktande av vad förrättningsmännen härutinnan anfört, och ord- ningen för dess utbetalande.

Länsstyrelsens beslut skall delgivas skolstyrelsen och folkskolinspektören.

3. Byggnadsbidrag å högst 2 500 kronor skall utanordnas på en gång. Överstiger byggnadsbidraget 2 500 kronor, skall detsamma fördelas med lika belopp på tjugufem redovisningsår (den 1 juli—den 30 juni), räknat från och med det redovisningsår, då byggnadsarbetena godkännts; dock må även i sistnämnda fall, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, beviljat bygg- nadsbidrag i dess helhet eller en viss del därav utanordnas på en gång under förutsättning, att inom vederbörande skoldistrikt det kommunala skatte- trycket, beräknat för senaste femårsperiod, uppgått till lägst 20 kronor för inkomsthundra, och att jämväl antalet skattekrönor under samma tids- period uppgått till i medeltal högst tre per invånare.

4. Beviljat byggnadsbidrag skall, så snart länsstyrelsens i mom. 2 om- förmälda beslut vunnit laga kraft, av länsstyrelsen utbetalas enligt bestäm- melserna i mom. 3, varvid skall iakttagas, att i de fall, då byggnadsbidraget eller någon del därav skall fördelas på tjugufem år, det första årsbidraget skall bestämmas till sådant belopp, att den återstående bidragssumman är jämnt delbar med 24. Det första årsbidraget skall utanordnas, sedan läns- styrelsens nyssnämnda beslut vunnit laga kraft. Övriga årsbidrag utbetalas utan särskild rekvisition i samband med utbetalningen av skoldistriktet tillkommande materielbidrag.

§ 10.

= § 10 i kungörelsen nr 45/1936.

Byggnadsbidrag för redan befintliga undervisningslokaler.

§ 11.

1. = § 11 mom. 1 i kungörelsen nr 45/1936.

2. = § 11 mom. 2 i kungörelsen nr 431/1940.

- 3. = § 11 mom. 3 i kungörelsen nr 431/1940.
- 4. = § 11 mom. 4 i kungörelsen nr 45/1936.
- 5. = § 11 mom. 5 i kungörelsen nr 45/1936.
- 6. = § 11 mom. 6 i kungörelsen nr 45/1936.

Hyresbidrag.

§ 12.

= § 12 i kungörelsen nr 45/1936.

Materielbidrag.

§ 13.

För tillhandahållande av skolmöbler och undervisningsmateriel äger skoldistrikt åtnjuta årligt materielbidrag med 25 kronor för varje distriktet tillhörigt eller av distriktet förhyrt klassrum, rum för undervisning i gymnastik, slöjd eller hushållsgöromål samt specialrum, vilket användes som undervisningslokal.

Här ifrågavarande bidrag utgår allenast beträffande lokal, som användes för sitt ändamål, dock att, om lokalen varit i bruk endast under en del av redovisningsåret, bidrag för det året utgår oavkortat.

Såsom villkor för utgående av omförmälda bidrag gäller, att lokalen hålles i tillfredsställande skick och att inventarier, skolmöbler och undervisningsmateriel äro av beskaffenhet, som av folkskolinspektören godkännes.

Tjänstebostadsbidrag.

§ 14.

= § 14 i kungörelsen nr 363/1939.

Rekvisition av statsbidrag.

§ 15.

= § 15 i kungörelsen nr 45/1936.

§ 16.

= § 16 i kungörelsen nr 45/1936.

Tabell jämte övriga bestämmelser

att tillämpas vid fastställandet av byggnadsbidrag enligt Kungl. Maj:ts kungörelse (nr)
 angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet.

Kubikpris Kronor	Klassrum Naturkun- hetsrum Tekningssal	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 10 x 8 m, höjd c:a 4 m)	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 12 x 8 m, höjd c:a 4.5 m)	Gymnastiksal med inventa- rier (golvyta c:a 16 x 10 m, höjd c:a 5 m)	Slöjdsal med inventarier (golvyta c:a 9 x 6.5 m, höjd 2.8-3 m)	Slöjdsal med inventarier (golvyta c:a 12 x 6.5 m, höjd 2.8-3 m)	Skolkök med inventarier (golvyta c:a 8 x 6.5 m, höjd 2.8-3 m)	Skolkök med inventarier (golvyta c:a 9.5 x 6.5 m, höjd 2.8-3 m)
25: — (upp till 26: 25)	7 000	10 000	12 000	24 000	7 000	8 000	8 000	10 000
27: 50 (26: 26—28: 75)	7 700	10 800	13 000	26 000	7 600	8 700	8 700	10 800
30: — (28: 76—31: 25)	8 400	11 600	14 000	28 000	8 200	9 400	9 400	11 600
32: 50 (31: 26—33: 75)	9 100	12 400	15 000	30 000	8 800	10 100	10 100	12 400
35: — (33: 76—36: 25)	9 800	13 200	16 000	32 000	9 400	10 800	10 800	13 200
37: 50 (36: 26—38: 75)	10 500	14 000	17 000	34 000	10 000	11 500	11 500	14 000
40: — (38: 76—41: 25)	11 200	14 800	18 000	36 000	10 600	12 200	12 200	14 800
42: 50 (41: 26—43: 75)	11 900	15 600	19 000	38 000	11 200	12 900	12 900	15 600
45: — (43: 76—46: 25)	12 600	16 400	20 000	40 000	11 800	13 600	13 600	16 400
47: 50 (46: 26—48: 75)	13 300	17 200	21 000	42 000	12 400	14 300	14 300	17 200
50: — (48: 76 och däröver) ..	14 000	18 000	22 000	44 000	13 000	15 000	15 000	18 000

För skolbyggnad, uppförd av sten, må, efter prövning i varje särskilt fall, utgå särskilt tillägg, motsvarande högst fem procent av det totala bidragsbeloppet, beräknat i enlighet med i tabellen angivna grunder.

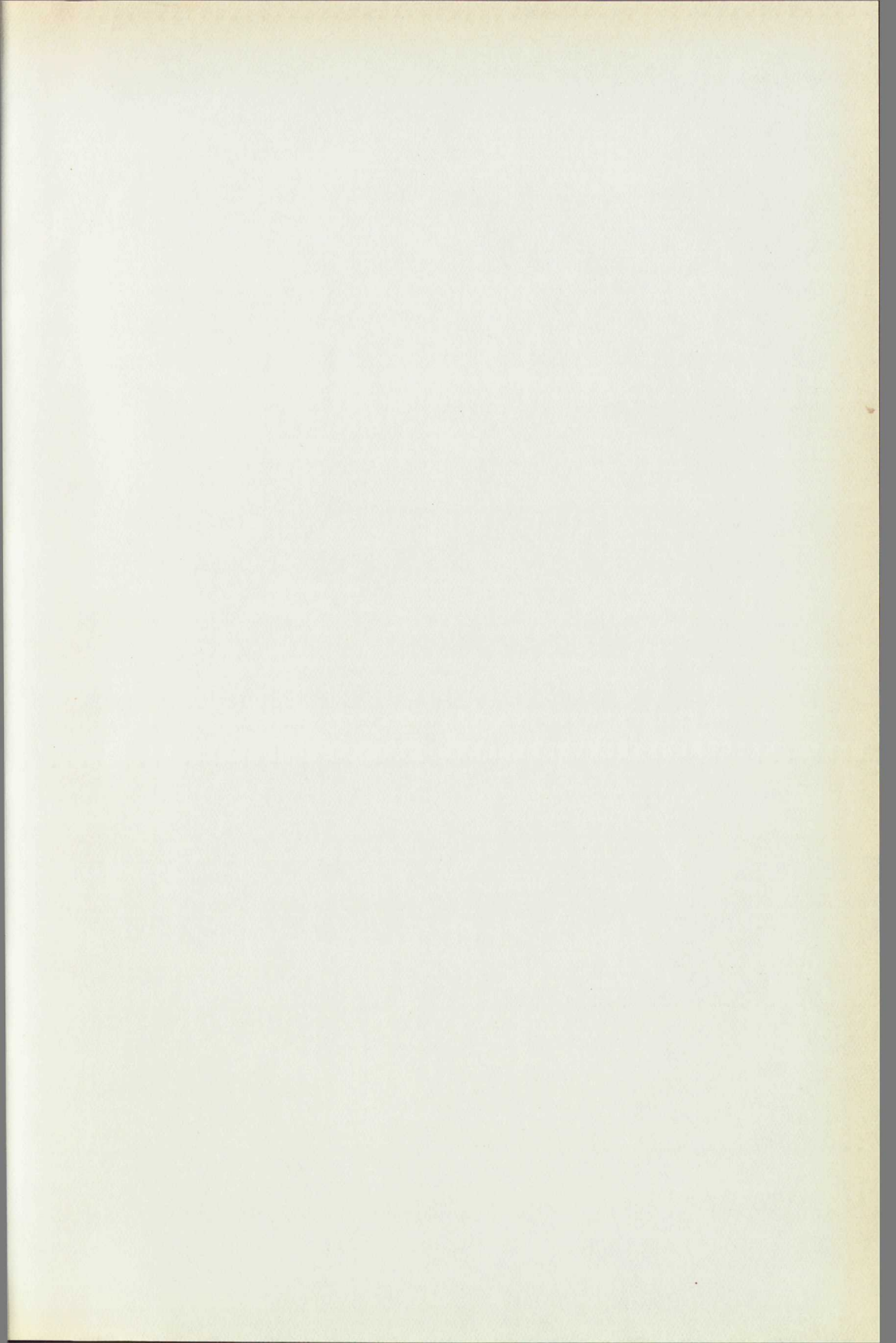
Byggnadsbidrag må, efter prövning i varje särskilt fall, jämväl kunna utgå för följande för skoliändamål avsedda lokaler enligt de grunder och med de belopp, som här angivas:

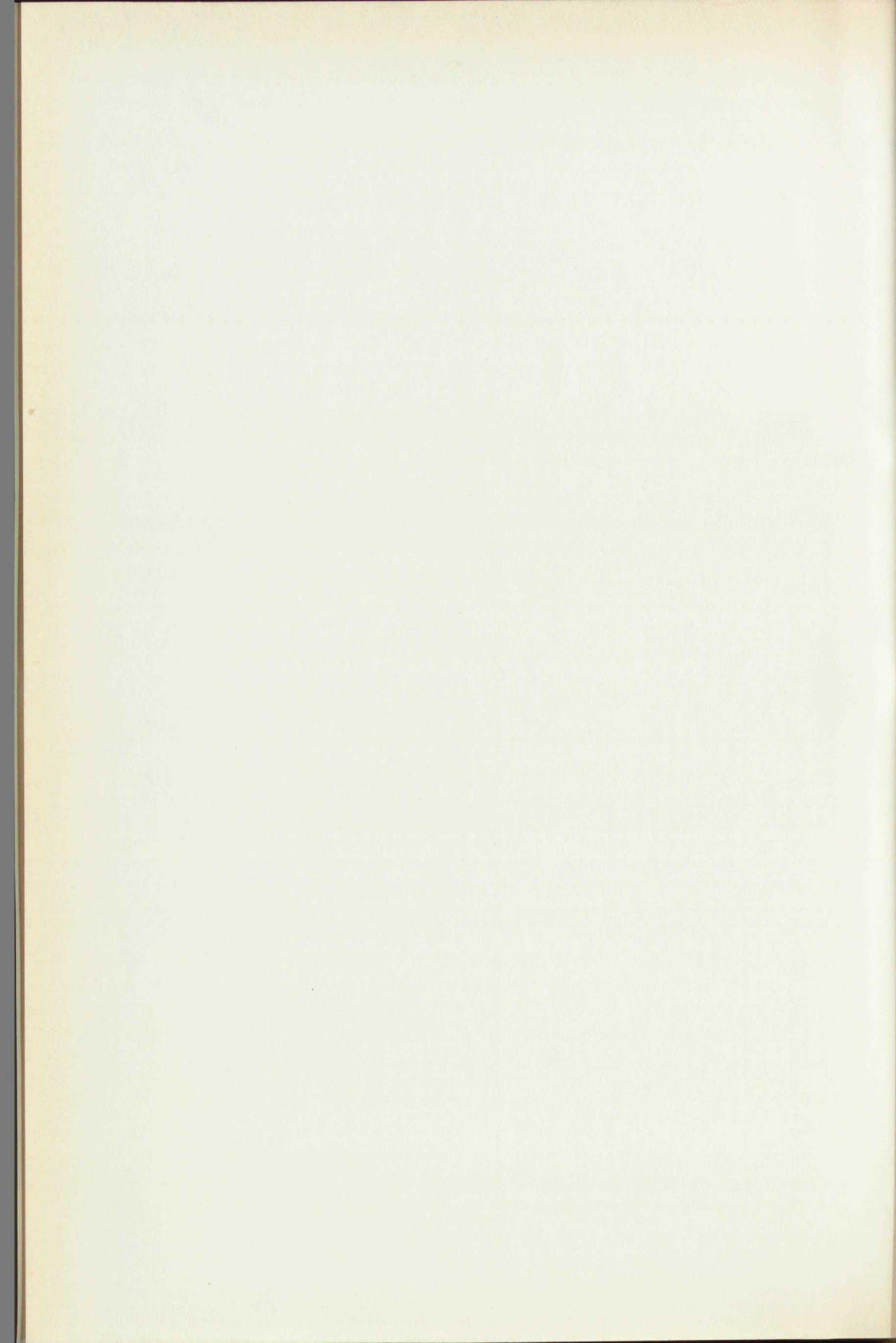
för samlingsal, som är inrymd i skolanläggning, avsedd för skola med i regel minst två respektive tre eller fyra parallellavdelningar, med högst 20 000 respektive 35 000 eller 50 000 kronor;

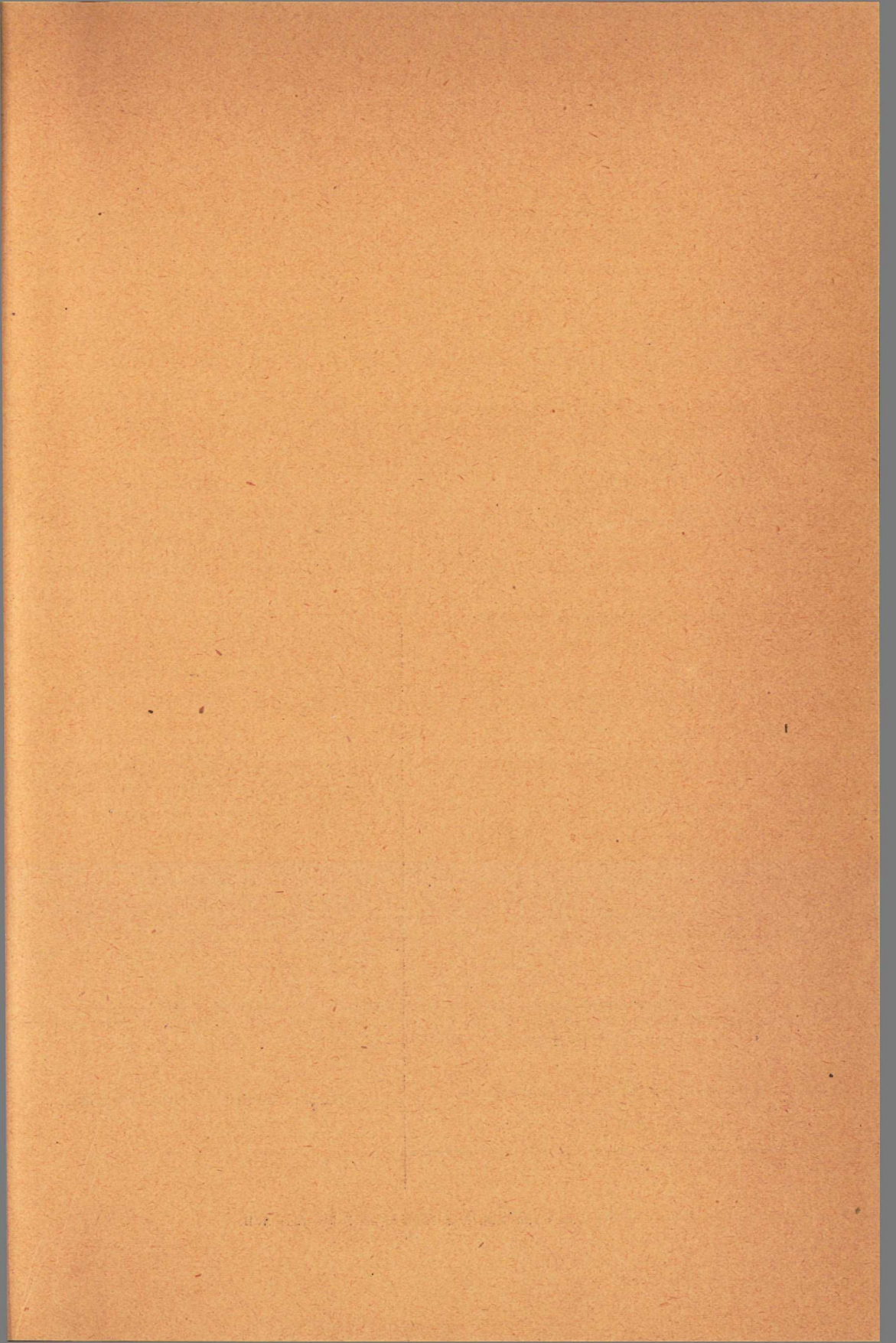
för frukostrum med högst 5 000 kronor och för barnbespisningslokal med högst 10 000 kronor.

Statement of the Department of Agriculture, showing the results of the operations of the Bureau of Plant Industry, for the year ending June 30, 1930

Item	1929	1930	1929	1930	1929	1930	1929	1930	1929	1930	1929	1930
Salaries and wages	1,000,000	1,100,000	500,000	550,000	1,000,000	1,100,000	500,000	550,000	1,000,000	1,100,000	500,000	550,000
Travel	50,000	60,000	25,000	30,000	50,000	60,000	25,000	30,000	50,000	60,000	25,000	30,000
Printing and stationery	20,000	25,000	10,000	12,000	20,000	25,000	10,000	12,000	20,000	25,000	10,000	12,000
Telephone	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000
Postage	15,000	18,000	7,500	9,000	15,000	18,000	7,500	9,000	15,000	18,000	7,500	9,000
Repairs and maintenance	30,000	35,000	15,000	18,000	30,000	35,000	15,000	18,000	30,000	35,000	15,000	18,000
Supplies	40,000	45,000	20,000	22,000	40,000	45,000	20,000	22,000	40,000	45,000	20,000	22,000
Interest	5,000	6,000	2,500	3,000	5,000	6,000	2,500	3,000	5,000	6,000	2,500	3,000
Contingents	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000
Depreciation	20,000	25,000	10,000	12,000	20,000	25,000	10,000	12,000	20,000	25,000	10,000	12,000
Reserve for contingencies	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000	10,000	12,000	5,000	6,000
Total	1,200,000	1,350,000	600,000	670,000	1,200,000	1,350,000	600,000	670,000	1,200,000	1,350,000	600,000	670,000

Statens offentliga utredningar 1940

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. strafflagen m. m. jämte därmed sammanhängande författningar. [8]
Betänkande med förslag rörande offentliga rättshjälpsanstalter. [11]
Statistisk utredning angående förvaltningskostnader m. m. i konkurser. [13]
Förslag till ändrad lagstiftning om straff för försök till brott. [19]
Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott. [20]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Promemoria med förslag till vissa åtgärder mot missbruk av tryckfriheten. [5]
Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. [23]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av fritidsreservat för städernas och de tätbebyggda samhällenas befolkning. [12]
Socialvårdskommitténs betänkande. 1. Statistisk undersökning angående kommunernas ålderdomshem. [22]

Hälsa- och sjukvård.

- Betänkande angående utfärdande av samt ersättning för vissa läkarintyg. [21]

Allmänt näringsväsen.

- Betänkande med förslag till kungörelse ang. kontroll å handeln med ost samt viss lagstiftning ang. korvvaror. [9]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Betänkande ang. uppgörelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm. [6]
Efterfrågan på jordbruksprodukter och dess känslighet för pris- och inkomstförändringar. [16]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å enskilda skogar i vissa delar av Norrland. [3]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Betänkande och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 1. [14]
Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 2. [15]
Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

- Betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning. [4]
Betänkande med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring vid krig m. m. [7]
Betänkande med förslag angående krigsförsäkring av viss lösegendom. [18]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Betänkande och förslag ang. reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingstyrelse. [1]
Svensk namnbok 1940. [10]
Betänkande och förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskeleväsendet m. m. [24]

Försvarsväsen.

- Betänkande ang. omorganisation av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse m. m. [2]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.